

LRZ.430.001.2022

Nr ewid. 11/2022/P/21/089/LRZ

Informacja o wynikach kontroli

**REALIZACJA ZADAŃ
OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH
W DOMACH DZIECKA**

DELEGATURA W RZESZOWIE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka

Dyrektor Delegatury NIK w Rzeszowie

Wiesław Motyka

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia 02.05.2022

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE	6
2. OCENA OGÓLNA	9
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	10
4. WNIOSKI	14
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	16
5.1. Organizacja procesu udzielania pomocy w domach dziecka.....	16
5.2. Działania opiekuńczo-wychowawcze.....	36
5.3. Działania podejmowane w związku z wystąpieniem stanu epidemii COVID-19.....	75
6. ZAŁĄCZNIKI	80
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	80
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	90
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	99
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	100
6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli	101

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

Dom dziecka	nazwa używana od wielu lat, dla potrzeb niniejszej kontroli oznaczająca całodobową placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu socjalizacyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego dla dzieci, które nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, prowadzoną przez samorząd powiatowy lub organizację pozarządową. Jest ona stosowana w powszechnym użyciu, lecz nie ma ona źródła w przepisach prawa.
Jst	jednostka samorządu terytorialnego.
MOS	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapeutyczny.
MOW	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy.
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.
Pieczą zastępczą	zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców ¹ .
Placówka	placówka opiekuńczo-wychowawcza.
PPP	poradnia psychologiczno-pedagogiczna.
Rozporządzenie w sprawie pieczy zastępczej	rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej ² .
RPDz	Rzecznik Praw Dziecka.
SOSW	specjalistyczny ośrodek szkolno-wychowawczy.
Standardy RPDz	<i>Standardy pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zakresie opieki i wychowania i Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych</i> wchodzące w skład opracowanych w 2018 r. przez Rzecznika Praw Dziecka <i>Standardów ochrony praw dziecka</i> ³ .
Ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Ustawa o pieczy zastępczej	ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ⁵ .

Wykaz stosowanych skrótów nazw jednostek kontrolowanych

DDz w Kraśniku	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 1 w Kraśniku (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Puławach	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 3 w Puławach (placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego, utworzona przez jst).
DDz w Zwierzyńcu	Dom Dziecka nr 1 w Zwierzyńcu (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Lublinie	Dom Młodzieży SOS nr 1 w Lublinie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz w Strzyżowie	Dom Dziecka im. Janusza Korczaka w Strzyżowie (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).

¹ Definicja według art. 2 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej.

² Dz. U. Nr 292, poz. 1720.

³ https://brpd.gov.pl/sites/default/files/standardy_ochrony_praw_dziecka_-_ebook.pdf.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 821, ze zm.

DDz w Krośnie	Dom Dziecka im. Ks. Zygmunta Gorazdowskiego w Krośnie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz w Rzeszowie	Dom dla Dzieci „Dobrawa” w Rzeszowie (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Dębicy	Dom Dziecka „Hanka” w Dębicy (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Mysłowicach	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Dom im. św. Ojca Pio w Mysłowicach (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Górze Włodowskiej	Ośrodek Pomocy Dziecku i Rodzinie w Górze Włodowskiej (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Międzywsiu	Dom Dziecka w Międzywsiu (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Częstochowie	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Ludowa” w Częstochowie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz w Skarżysku-Kamiennym	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Nr 1 „Przystań 1” w Skarżysku-Kamiennym (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Opatowie	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego w Opatowie (placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego, utworzona przez jst).
DDz w Nagłowicach	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 3 w Nagłowicach (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz Nr 1 w Pacanowie	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego De Saxia „Dom Ojca Gwidona nr 1” w Pacanowie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz Nr 2 w Pacanowie	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego De Saxia „Dom Ojca Gwidona nr 2” w Pacanowie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz w Szymonowie	Dom dla Dzieci im. Sybiraków w Szymonowie (placówka typu socjalizacyjnego, prowadzona przez organizację pozarządową).
DDz w Pacółtownie	Dom Dziecka w Pacółtownie (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Olsztynie	Dom dla Dzieci „W Parku” w Olsztynie (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).
DDz w Pasymiu	Dom dla Dzieci nr 1 w Pasymiu (placówka typu socjalizacyjnego, utworzona przez jst).

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Jak realizowano w domach dziecka zadania opiekuńczo-wychowawcze?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy proces udzielania pomocy w domach dziecka został zorganizowany zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa?
2. Czy realizowane w domach dziecka działania opiekuńczo-wychowawcze stanowiły pomoc adekwatną do zdiagnozowanych potrzeb?
3. Czy w domach dziecka podjęto działania w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19?

Jednostki kontrolowane

Dziewiętnaście placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego i dwie – specjalistyczno-terapeutycznego z terenu województw lubelskiego, podkarpackiego, śląskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego

Okres objęty kontrolą

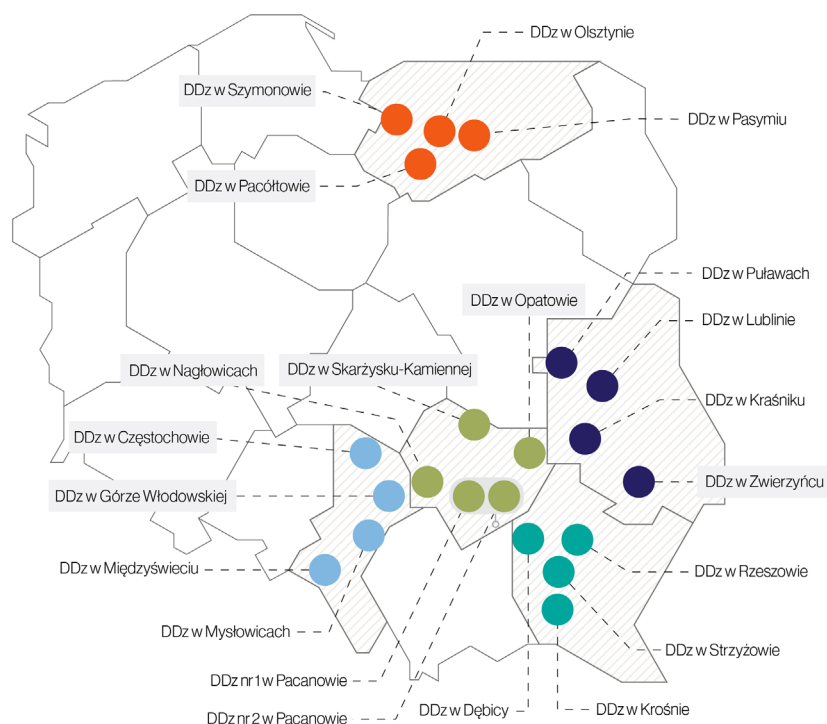
Lata 2019–2021

(z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostek w zakresie objętym kontrolą)

Według stanu na koniec 2019 r. w Polsce funkcjonowało 1166 placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym 720 placówek typu socjalizacyjnego i 24 – specjalistyczno-terapeutycznego. W instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało 16 668 dzieci. Na koniec 2020 r. ogólna liczba placówek wzrosła o 27, w tym liczba placówek typu socjalizacyjnego wzrosła o 31, a specjalistyczno-terapeutycznych zmniejszyła się o dwie. Z kolei w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało o 639 dzieci mniej.

Infografika nr 1

Placówki opiekuńczo-wychowawcze objęte kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

Ustawa o pieczy zastępczej zakłada m.in. zapewnienie dzieciom umieszczonym w placówkach warunków zbliżonych do panujących w rodzinach biologicznych, a tym samym zindywidualizowanie świadczonej opieki i pomocy. Reforma pieczy zastępczej miała sprzyjać rozwojowi rodzinnej opieki i zmniejszeniu liczby placówek, a stało się inaczej, bo wiele powiatów wybrało drogę formalnego dzielenia domów na mniejsze jako sposobu na spełnienie standardów, bez zmiany dotychczasowych metod pracy. Umieszczenie w placówce i rozdzielenie z rodziną biologiczną jest traumatycznym przeżyciem, a tym samym mocno zaznacza się w psychice dziecka. Z tego względu podejmowane w placówkach działania opiekuńczo-wychowawcze muszą być nakierowane na zindywidualizowane potrzeby wychowanków oraz stanowić spójny i chronologiczny ciąg zdarzeń, w których aktywnie uczestniczą nie tylko wychowawcy, ale też specjaliści. Winny one prowadzić, zgodnie z założeniami ustawy o pieczy zastępczej, w miarę możliwości do powrotu dzieci do środowiska rodzinnego przez pomoc rodzicom w ich odzyskaniu. Tym bardziej ważne są działania reintegracyjne z aktywnym i świadomym udziałem w nich rodziców biologicznych,

którzy powinni być traktowani z należnym szacunkiem, mieć możliwość widywania dzieci, uczestnictwa w ich rozwoju i wychowaniu, a także wsparcia w dążeniu do zmiany dotychczasowego życia. Występowanie u dzieci traumy spowodowanej rozdzieleniem z rodziną biologiczną oraz wielu schorzeń uzasadnia objęcie ich stałym wsparciem psychologa, psychiatry, terapeuty, pedagoga czy lekarza.

Od 2015 r. ustawa ograniczyła możliwość przyjmowania do placówek dzieci poniżej siódmego roku życia, a od 2020 r. – poniżej 10. Termin dostosowania domów dziecka do wymogu ustalającego jako maksymalną liczbę 14 dzieci przebywających w placówce upłynął z dniem 31 grudnia 2020 r. Jednostki samorządu terytorialnego, prowadzące domy dziecka, miały osiem lat na takie ich przekształcenie, aby spełniały wymagane standardy. Niektóre samorządy odpowiednio wcześniej zaczęły przystosowywać placówki do ustawowych wymagań i pozyskiwały środki z UE na zakładanie małych, przyjaznych dzieciom domów. Jednak większość z nich zwlekała z tym, pozostawiając przekształcenie na ostatnią chwilę.

Prawidłowe wykonywanie przez domy dziecka ustawowych zadań warunkują rzetelne diagnozy psychofizyczne i plany pomocy. Działania takie winny odbywać się w atmosferze tolerancji, zaufania i zrozumienia, z zachowaniem prawa dzieci do równego traktowania i ochrony przed bezprawną ingerencją w ich życie oraz przed poniżającym traktowaniem i karaniem. Czasem media alarmują o przypadkach rażącego naruszania praw dzieci, w tym ich godności. Bulwersujące są doniesienia wskazujące na niewłaściwe zachowanie pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych w stosunku do podopiecznych, w tym z niepełnosprawnościami.

W związku ze stanem epidemii COVID-19 domy dziecka borykały się z licznymi problemami przy realizacji ustawowych zadań, dotyczącymi m.in. zapewnienia całodobowej opieki i zaspokajania niezbędnych potrzeb, kształcenia, w tym związanego ze zdalną nauką, korzystania z przysługujących świadczeń zdrowotnych i terapeutycznych. Wychowawcy – oprócz codziennych zadań opiekuńczo-wychowawczych – całodobowo opiekowali się dziećmi, często w tym samym czasie organizując lekcje online, odrabiając z nimi zadania, robiąc zakupy, łagodząc konflikty, organizując kwarantanny.

Zagadnienia dotyczące realizacji zadań przez placówki opiekuńczo-wychowawcze były przedmiotem kontroli NIK P/11/092 *Funkcjonowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ich współdziałanie z innymi instytucjami na rzecz powrotu dzieci do wychowania w rodzinie*, przeprowadzonej w 2011 r. Wyniki tej kontroli wskazywały, że działania zmierzające do powrotu dzieci do wychowania w rodzinie lub rodzinnych formach pieczy zastępczej nie przynosiły zakładanych efektów, a współdziałanie instytucji odpowiedzialnych w tym zakresie było opieszałe i nie zapewniało sprawnej, wszechstronnej i adekwatnej do sytuacji dziecka opieki. Stwierdzono, że organy założycielskie, dostosowując istniejące placówki do standardów ograniczały zarówno ich liczbę, jak i liczbę oferowanych przez nie miejsc. Ponadto przy braku miejsc w placówkach odpowiednich do indywidualnej sytuacji dzieci, połowa powiatów objętych kontrolą,

nie dostrzegając zagrożeń dla prawidłowej realizacji procesu wychowawczego, kierowała dzieci do takich, w których były wolne miejsca, nie zaś do odpowiednio sprofilowanych do ich potrzeb. Plany pracy, stanowiące podstawę pracy z dzieckiem, aż w $\frac{3}{4}$ placówek sporządzano bez niezbędnych informacji i miały one charakter formalny, nie zawsze dostosowany do faktycznej sytuacji dziecka. W 11 placówkach, wychowawcy opracowywali plany bez udziału psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych, a także innych specjalistów, co spowodowało, że niemal połowa nie zawierała diagnoz pedagogicznych i psychologicznych.

W 2019 r. NIK przeprowadziła również kontrolę P/19/043 *Opieka nad dziećmi w pogotowiach opiekuńczych i rodzinnych*. Ustalono, że placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego oraz rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego zaspokajały potrzeby dzieci tylko w podstawowym zakresie i nie zawsze w sposób zgodny z wymogami ustawowymi oraz standardami opieki i wychowania. NIK oceniła, że system opieki nad dziećmi w pogotowiach opiekuńczych i rodzinnych funkcjonował w sposób naruszający ustawowe prawo dzieci do stabilnego środowiska wychowawczego. Plany pomocy miały niekiedy charakter formalny i nie stanowiły podstawy pracy z dzieckiem. Dwadzieścia spośród 195 nie zawierały celu długoterminowego, czyli założenia, że należy dążyć do powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub na przykład przysposobienia.

2. OCENA OGÓLNA

Zadania opiekuńczo-wychowawcze realizowane w domach dziecka nie zapewniły wychowankom zindywidualizowanego i wystarczającego wsparcia, adekwatnego do zdiagnozowanych okoliczności. Działania podejmowane w placówkach skupiały się głównie na zaspokojeniu podstawowych potrzeb życiowych wychowanków.

Zaledwie w połowie skontrolowanych domów dziecka, zgodnie z założeniami ustawy *o pieczy zastępczej*, proces przekształcenia placówek z dużą liczbą dzieci w małe jednostki, by przybliżyć w nich warunki życia do domowych, został ukończony w wyznaczonym terminie.

Dwanaście z 21 skontrolowanych placówek podzielono na mniejsze, sytuując nowo utworzone w tych samych budynkach, w których znajdowały się dotychczasowe. Doprowadziło to do sytuacji, że w jednej lokalizacji funkcjonowało nawet pięć placówek korzystających ze wspólnych pomieszczeń. Jedynie trzy domy dziecka mieściły się w odrębnych budynkach każdy, jak stanowi art. 106 ust. 2 cytowanej ustawy.

W większości placówek nie przestrzegano ustawowo określonej maksymalnej liczby dzieci i minimalnego ich wieku. Umieszczano w nich jednomiesięczne, a nawet tygodniowe dzieci. Powodowało to potrzebę zwiększonej opieki i niekorzystnie wpływało na poziom realizowanych zajęć opiekuńczo-wychowawczych wobec pozostałych wychowanków.

Aż w 15 z 19 placówek socjalizacyjnych przebywało łącznie 76 dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności, mimo że ustawodawca przewidział, co do zasady, umieszczanie takich wychowanków w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego, stosujących odpowiednie metody wychowawcze i terapie. Skontrolowane domy dziecka typu socjalizacyjnego w większości nie były przygotowane do udzielania takich świadczeń niepełnosprawnym wychowankom. Pracownicy zaledwie ośmiu placówek spełniali wszystkie, określone w ustawie *o pieczy zastępczej* wymagania, dotyczące zarówno wykształcenia, jak i możliwości pracy z dziećmi.

Zatrudnienie niewystarczającej liczby wychowawców w pięciu placówkach skutkowało przekroczeniem dopuszczalnej liczby wychowanków uczestniczących w zajęciach opiekuńczo-wychowawczych i wpłynęło na niezapewnienie, szczególnie w godzinach nocnych, opieki na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo każdego dziecka.

Kontrola wykazała nieprawidłowości przy sporządzaniu diagnoz psychofizycznych i planów pomocy dzieciom, które powinny stanowić rzetelną podstawę do zindywidualizowanych działań opiekuńczo-wychowawczych. Część diagnoz przygotowywana była nierzetelnie, przez osoby nieuprawnione, w odległych terminach, nawet do 1021 dni od przyjęcia dziecka. Podobnie plany pomocy sporządzano aż do 189 dni po przygotowaniu diagnoz. W ośmiu domach dziecka plany te, które powinny zostać opracowane niezwłocznie po diagnozach opisujących potrzeby dzieci, przygotowano nawet pół roku przed tymi dokumentami.

Aż w trzech domach dziecka stwierdzono fakty wskazujące na niedopuszczalne i naganne zachowania pracowników. Kontrole podmiotów prowadzących i nadzorujących placówki ujawniły przypadki niewłaściwych, przemocowych działań, psychicznego i fizycznego znęcania się nad dziećmi. W jednej ze spraw toczyło się postępowanie sądowe, w drugiej złożono zawiadomienie do prokuratury.

Jedynie w nielicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych realizowano programy reintegracyjne z aktywnym i świadomym udziałem rodziców biologicznych, udzielając im wsparcia i poradnictwa pedagogicznego, terapeutycznego czy psychologicznego. Rzadko motywowano rodziców do podjęcia działań w celu zmiany ich sytuacji życiowej. W pozostałych placówkach ograniczono się jedynie do podtrzymywania kontaktów dzieci z rodzinami biologicznymi.

Niepełna realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Niedostosowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymogu zmniejszenia liczby dzieci

Aby spełnić wymogi ustanowione w art. 95 ust. 3 ustawy *o pieczy zastępczej*, od dnia 1 stycznia 2021 r. liczba dzieci przebywających w placówce opiekuńczo-wychowawczej nie może być większa niż 14. Spośród 21 objętych kontrolą placówek, 10 zostało formalnie dostosowanych do tych wymogów. Pozostałe domy dziecka przystosowano po upływie ww. terminu.

Dwanaście domów dziecka podzielono na mniejsze. Nowo utworzone placówki zlokalizowano w dotychczasowych budynkach. Spowodowało to, że w jednej lokalizacji funkcjonowało nawet pięć nowo utworzonych placówek. W trzech lokalizacjach miały one wspólne pomieszczenia, np. kuchnie czy stołówki. Jedynie trzy skontrolowane domy dziecka, dostosowane do standardów, mieściły się w odrębnych budynkach każdy.

Wprowadzenie rozwiązań zmierzających do przekształcenia placówek z dużą liczbą dzieci w małe jednostki, miało na celu zbliżenie w nich warunków życia do domowych. Placówka opiekuńczo-wychowawcza winna stać się substytutem rodziny, natomiast podziały placówek na dwie, trzy i więcej jednostek mieszczących się nadal w jednym (tym samym) budynku nie spełniają w pełni tego warunku. Rozwiązania takie powinny być wyjątkiem, a nie regułą, zaś wszelkie zmiany winny zmierzać do polepszenia sytuacji dzieci wychowujących się w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

[str. 16–24; 48–49; 62–63; 68]

Większa liczba dzieci niż ustawowy limit

Obowiązujący od dnia 1 stycznia 2021 r. wymóg przebywania maksymalnie 14 wychowanków został spełniony jedynie w sześciu placówkach. W pozostałych, liczba umieszczonych dzieci była większa od dopuszczalnej nawet o 16.

W latach 2019–2020 w sześciu domach dziecka liczba dzieci przekraczała nawet o osiem limit 30 osób, określony w art. 230 ust. 1 ustawy *o pieczy zastępczej*.

Nieprzestrzeganie ustawowego progu wychowanków przebywających w placówce pogarsza standard pobytu i może wpływać na ograniczenie przysługujących im praw.

[str. 24–26]

Przyjmowanie dzieci poniżej ustawowego kryterium wieku

Jedynie trzy domy dziecka, zgodnie z wprowadzonym po 1 stycznia 2020 r. nowym kryterium wieku, przyjęły dzieci powyżej 10. roku życia. W pozostałych 18 przebywali wychowankowie, którzy nie spełniali ww. warunku⁶. W 15 placówkach, zgodnie z art. 95 ust. 2 ustawy, młodsze dzieci przyjęto wraz ze starszym rodzeństwem, zaś w trzech – bez spełnienia tego warunku.

W skrajnych przypadkach, kierując się dobrem wychowanków, w placówkach umieszczono nawet tygodniowego noworodka czy jednomiesięczne niemowlę, co powodowało konieczność zapewnienia im zwiększonej opieki, a w konsekwencji wpływało na poziom realizowanych zajęć opiekuńczo-wychowawczych wobec pozostałych.

[str. 27–29]

Niezapewnienie świadczeń specjalistycznych

W każdej placówce zapewniono całodobową opiekę i zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

⁶ Od jednego do dziewięciorga wychowanków przyjętych do poszczególnych placówek.

Spośród skontrolowanych 21 placówek opiekuńczo-wychowawczych, 19 było typu socjalizacyjnego. W latach 2019–2021 aż w 15 z nich przebywało łącznie 76 dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności, mimo że ustawodawca przewidział, co do zasady, umieszczanie takich wychowanków w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego, które w szczególności sprawują opiekę nad dziećmi wymagającymi stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznych terapii. Skontrolowane domy dziecka typu socjalizacyjnego, w większości nie były przygotowane do udzielania specjalistycznych świadczeń niepełnosprawnym wychowankom. Powodami kierowania dzieci niepełnosprawnych do placówek typu socjalizacyjnego były m.in. zbyt mała liczba placówek specjalistyczno-terapeutycznych, brak wolnych miejsc, czy też potrzeba nierozdzielania rodzeństwa.

Dzieci przebywające w placówkach powinny mieć zagwarantowaną indywidualną pomoc w radzeniu sobie z emocjami własnymi i innych osób.

Aż w ośmiu skontrolowanych placówkach socjalizacyjnych, wychowankowie nie zostali objęci odpowiednimi do potrzeb działaniami terapeutycznymi ani w samych domach dziecka, ani poza nimi. W jednej placówce specjalistyczno-terapeutycznej nie realizowano zadań ustawowych i statutowych, tym samym nie zapewniając podopiecznym kompleksowej pomocy, adekwatnej do zdiagnozowanych potrzeb.

W trzech placówkach dzieci mogły korzystać z pomocy zatrudnionych psychologów, pedagogów i terapeutów, a wychowanków z 10 domów dziecka kierowano na terapie do zewnętrznych podmiotów, np. SOSW czy PPP. W podmiotach tych jednak nie zapewniono dzieciom bieżącej pomocy w takim stopniu, jak w przypadku zatrudnionych w placówkach specjalistów. [str. 29–31; 49–54]

Pracownicy zaledwie ośmiu z 21 skontrolowanych placówek spełniali wszystkie wymagania określone w ustawie o *pieczy zastępczej*.

Wymaganego wykształcenia nie miały osoby zatrudnione w trzech placówkach na stanowiskach dyrektora, pedagoga, terapeuty i opiekuna dziecięcego. W 10 placówkach brakowało dokumentów potwierdzających m.in. nieskazanie prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo czy brak przeciwwskazań do świadczenia pracy. Z kolei w 10 domach dziecka nie weryfikowano danych pracowników w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. [str. 31–35]

Nieprawidłowości przy zatrudnianiu pracowników

Obowiązek sporządzania diagnoz psychofizycznych, uwzględniających ogół informacji o sytuacji dzieci, które winny stanowić bazę do rzetelnego przygotowania planów pomocy dzieciom, zindywidualizowanych do ich potrzeb, wykonywano w terminach od jednego aż do 1021 dni (ponad dwa i pół roku). W trzech domach dziecka diagnozy sporządzały osoby nieuprawnione, w 15 dokumenty nie zawierały wszystkich wymaganych elementów. [str. 36–42]

Nieprawidłowe opracowywanie diagnoz psychofizycznych

W skontrolowanych placówkach opracowano plany pomocy dla wszystkich przebywających w nich wychowanków w terminach do 189 dni po przygotowaniu diagnoz. W ośmiu domach dziecka, w związku z długim okresem przygotowania diagnoz psychofizycznych, plany pomocy sporządzono, nawet do pół roku przed opracowaniem tych dokumentów, podczas gdy co do zasady plany powinny być opracowane niezwłocznie po diagnozach.

Nieprawidłowe sporządzanie planów pomocy

Naganne zachowania pracowników placówek wobec dzieci

Rzetelnie przygotowane plany pomocy dzieciom, z ustalonymi celami i zadaniami zidentyfikowanymi w diagnozach psychofizycznych, warunkują prawidłową realizację dalszych działań opiekuńczo-wychowawczych podejmowanych w domach dziecka. [str. 42–48]

W trzech domach dziecka organy założycielskie i nadzoru stwierdziły niewłaściwe zachowania pracowników placówek wobec wychowanków, polegające na psychicznym i fizycznym znęcaniu się, naruszaniu ich godności i poczucia bezpieczeństwa.

Dzieci mają prawo do szacunku ze strony wychowawców i innych specjalistów zatrudnionych w placówkach. Traktowanie dzieci w sposób naruszający godność jest nie do zaakceptowania w żadnej placówce opiekuńczo-wychowawczej. [str. 35–36; 54–57]

Zbyt mała liczba wychowawców

W ośmiu domach dziecka nie zatrudniono wystarczającej liczby wychowawców, odpowiadającej potrzebom dzieci oraz rodzajowi prowadzonych zajęć. W pięciu z nich liczba wychowanków podczas zajęć była wyższa nawet o 12 dzieci ponad limit wynikający z przepisów. W przypadku dłuższych nieobecności, wychowawców zastępowały osoby nieuprawnione do prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych. Z tego powodu dzieci nie miały zapewnionej wystarczającej opieki na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo. [str. 57–62]

Nierzetelne dokumentowanie pracy z dziećmi

W dziewięciu domach dziecka nie sporządzano obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych, zaś w ośmiu – kart udziału w zajęciach z psychologiem. Skutkiem tego dzieci nie zostały odpowiednio zdiagnozowane w zakresie potrzeb psychologicznych. W siedmiu domach dziecka nie prowadzono arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych, a w sześciu – kart udziału w zajęciach z pedagogiem. Wynikało to z niezatrudnienia takich specjalistów w placówkach, długich nieobecności w pracy a także wykonywania przez nich innych zajęć, przede wszystkim zastępowania wychowawców w realizacji ich obowiązków.

W 16 domach dziecka karty pobytu zawierały obligatoryjne elementy i były rzetelnie uzupełniane. W pozostałych pięciu – karty prowadzono nieterminowo i były niekompletne.

Karty udziału w zajęciach prowadzonych przez terapeutę sporządzono w pięciu domach dziecka. W jednym przypadku dokumenty takie zostały opracowane także w sytuacji realizacji zajęć terapeutycznych poza placówką. W pozostałych 16, z powodu braku terapeutów, kart nie sporządzano. [str. 63–68]

Zróżnicowany zakres działań reintegracyjnych

W nielicznych domach dziecka podejmowano działania faktycznie ukierunkowane na powrót dzieci do rodzin biologicznych. Tylko w niektórych placówkach udzielano rodzicom wsparcia i poradnictwa pedagogicznego, terapeutycznego czy psychologicznego, motywowano rodziców do podjęcia działań w celu zmiany ich sytuacji życiowej, realizując opracowane programy w tym zakresie. W pozostałych organizowano jedynie odwiedziny rodziców w domu dziecka lub wyjazdy dzieci do domów rodzinnych bądź umożliwiano kontakty telefoniczne. Sporadycznie mobilizowano rodziców do uczestnictwa w ważnych wydarzeniach z życia dzieci. [str. 72–74]

Wszystkie placówki podejmowały działania w celu zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa i kontynuowania, w miarę możliwości, dotychczas prowadzonych działań opiekuńczo-wychowawczych. Przestrzegano zasady postępowania w sytuacji stanu epidemii COVID-19, określone w wytycznych innych podmiotów oraz opracowanych własnych procedurach. Każdy z domów dziecka współpracował ze służbami Wojewodów i sanitarnymi, organami prowadzącymi, PCPR czy poradniami zdrowia. Żaden nie został pozbawiony pomocy, otrzymując z różnych źródeł wystarczające wsparcie rzeczowe i finansowe na przeciwdziałanie skutkom stanu epidemii COVID-19, które umożliwiło zorganizowanie nauki w systemie zdalnym. W placówkach – poza jedną – otrzymane wsparcie wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem.

[str. 75–79]

Zapewnienie
bezpieczeństwa i potrzeb
dzieci w sytuacji stanu
epidemii COVID-19

4. WNIOSKI

Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje:

– do Ministra Rodziny i Polityki Społecznej o:

Minister Rodziny
i Polityki Społecznej

a) propagowanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania skutecznych działań reintegracyjnych

Ustawa *o pieczy zastępczej* zakłada podejmowanie działań ukierunkowanych na powrót dzieci do rodzin biologicznych, nie wskazując dostępnych możliwości w tym zakresie. Z ustaleń kontroli wynika, że działania reintegracyjne albo nie były prowadzone wcale, albo miały ograniczoną formę i zakres. Upowszechnianie dobrych praktyk wpłynie na zwiększenie skuteczności reintegracji;

b) podjęcie działań wspierających zwiększenie liczby specjalistyczno-terapeutycznych placówek opiekuńczo-wychowawczych, w ramach zadań określonych w art. 187 ustawy *o pieczy zastępczej*

Wyniki kontroli wskazują, iż w 15 z 19 skontrolowanych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego przebywało łącznie 76 dzieci z niepełnosprawnościami, które wymagały specjalistycznych świadczeń i szczególnej opieki. W większości przypadków placówki takich świadczeń nie zapewniały. Powodem kierowania dzieci niepełnosprawnych do tych domów dziecka była zbyt mała liczba placówek specjalistyczno-terapeutycznych i brak w nich wolnych miejsc;

Organy założycielskie
placówek opiekuńczo-
wychowawczych

– do organów założycielskich placówek opiekuńczo-wychowawczych o:

a) przestrzeganie limitu dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych określonego w art. 95 ust. 3 ustawy *o pieczy zastępczej*

b) przestrzeganie przepisów art. 95 ust. 1 i 2 ustawy *o pieczy zastępczej* regulujących wiek dzieci umieszczanych w domach dziecka

c) podjęcie działań, w ramach zadań określonych w art. 181 ustawy *o pieczy zastępczej*, zmierzających do zwiększenia liczby specjalistyczno-terapeutycznych placówek opiekuńczo-wychowawczych;

Kierownicy placówek
opiekuńczo-
wychowawczych

– do kierowników placówek opiekuńczo-wychowawczych o:

a) przestrzeganie limitu dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych określonego w art. 95 ust. 3 ustawy *o pieczy zastępczej* i w zezwoleniach wojewody na funkcjonowanie placówek oraz uzyskiwanie zezwoleń wojewody na przyjęcie kolejnego dziecka ponad limit, zgodnie z art. 95 ust. 3a ww. ustawy

b) przestrzeganie przepisów art. 95 ust. 1 i 2 ustawy *o pieczy zastępczej* regulujących wiek dzieci umieszczanych w domach dziecka

c) zatrudnianie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych osób spełniających wszystkie wymagania zawarte w art. 97 i 98 ustawy *o pieczy zastępczej* oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 13 maja 2016 r. *o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym*⁷

⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 152, który wszedł w życie od dnia 1 października 2017 r.

- d) rzetelne opracowywanie diagnoz psychofizycznych i planów pomocy dla nowo przyjmowanych wychowanków, z zachowaniem zasad odnoszących się do: terminów ich sporządzania, zawierania obligatoryjnych elementów, modyfikowania planów oraz osób uprawnionych do ich opracowania
- e) zapewnienie dzieciom stałych i kompleksowych świadczeń dostosowanych do ich zindywidualizowanych potrzeb oraz odpowiedniej do sytuacji opieki psychologicznej, pedagogicznej i terapeutycznej, w szczególności w przypadkach niezatrudniania w placówce specjalistów w tych dziedzinach
- f) zagwarantowanie dzieciom prawa do ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem, stosownie do art. 4 pkt 9 ustawy *o pieczy zastępczej*
- g) zorganizowanie pracy placówek w sposób gwarantujący opiekę i bezpieczeństwo dzieci, zarówno w dzień jak i w nocy, odpowiadający ich potrzebom oraz rodzajowi prowadzonych zajęć, stosownie do § 10 ust. 1, 2 oraz 3 i § 11 ust. 1 i 2 rozporządzenia *w sprawie pieczy zastępczej*, z uwzględnieniem absencji pracowników i wykonywania przez nich innych zadań
- h) dokumentowanie pracy z dziećmi zgodnie z wymogami § 17 ust. 1 i 4 rozporządzenia *w sprawie pieczy zastępczej*, zwłaszcza w przypadku realizowania zajęć przez psychologa, pedagoga i terapeutę zatrudnionych w podmiotach zewnętrznych
- i) dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci z zachowaniem zasad określonych w przepisach art. 135–138 ustawy *o pieczy zastępczej*.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Poziom dostosowania
placówek opiekuńczo-
wychowawczych
do wymogu zmniejszenia
liczby dzieci

5.1. Organizacja procesu udzielania pomocy w domach dziecka

Do dnia 1 stycznia 2021 r. 10 domów dziecka⁸ dostosowano formalnie do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy *o pieczy zastępczej*, który stanowi, że w placówce można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

Wojewodowie – na podstawie art. 106 ust. 9 ww. ustawy – wyznaczyli nowe terminy siedmiu jednostkom⁹, które nie spełniały w dniu 31 grudnia 2020 r. kryterium dotyczącego limitu 14 dzieci. Sześć z nich zostało przekształconych w wyznaczonych terminach przypadających w okresie od 28 lutego do 16 września 2021 r., a termin przekształcenia DDz w Krośnie upływał po zakończeniu czynności kontrolnych.

Dyrektorzy czterech placówek¹⁰ nie wystąpili do Wojewodów z wnioskami o wydłużenie terminu na dostosowanie informując ich m.in. o trwających pracach remontowych, problemach z zakupem niezbędnych materiałów budowlanych i utrudnieniach spowodowanych stanem epidemii COVID-19. Placówki te osiągnęły ustawowe standardy w terminach od 31 marca do 1 października 2021 r.

Przykłady

W dniu 1 grudnia 2020 r. Starosta Powiatu Dębickiego wystąpił do Wojewody Podkarpackiego o wydłużenie terminu na dostosowanie **DDz w Dębicy** w zakresie liczby dzieci, do dnia 28 lutego 2021 r. Wniosek uzasadnił utrudnieniami spowodowanymi stanem epidemii COVID-19, a Wojewoda wyraziła zgodę na jego wydłużenie.

W **DDz w Międzywiciu** w dniu 6 października 2020 r. Wicestarosta poinformowała Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, że Zarząd Powiatu Cieszyńskiego podjął decyzję o reorganizacji DDz oraz o utworzeniu w miejsce Zespołu Mieszkań w Zebrzydowicach nowego Domu Dziecka w Wiśle. W październiku 2020 r. rozpoczęto remont lokalu, a w związku ze stanem epidemii COVID-19 istniała obawa, że działania związane z utworzeniem nowej placówki mogą zostać opóźnione, a co za tym idzie faktyczny pobyt wychowanków w tej lokalizacji mógłby nastąpić na przełomie roku 2020/2021. W odpowiedzi Wojewoda poprosił o *dołożenie starań zmierzających do jak najszybszego ukończenia prac związanych z przygotowaniem lokalu dla nowej placówki w Wiśle*. Pismem z dnia 21 grudnia 2020 r. poinformowano Wojewodę, że w związku z przedłużającym się remontem lokalu w Wiśle, nowa placówka nie zostanie przygotowana do końca 2020 r. oraz że do czasu uzyskania zezwolenia Wojewody wychowankowie pozostaną w Zespole Mieszkań w Zebrzydowicach, a uzyskanie zezwolenia będzie możliwe dopiero po zakończeniu robót. W dniu 13 stycznia 2021 r. informowano Wojewodę, że wykonawcę robót wezwano do intensyfikacji i pilnego zakończenia prac. W odpowiedzi Wojewoda poprosił o przesyłanie bieżących informacji o postępach prac związanych ze standaryzacją placówki. W dniu 15 marca 2021 r. przekazano do Urzędu Wojewódzkiego wnio-

⁸ DDz w Częstochowie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Puławach, DDz w Kraśniku, DDz w Lublinie, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie.

⁹ DDz Nr 1 w Pacanowie, DDz Nr 2 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Dębicy, DDz w Pacótkowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu.

¹⁰ DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Szymonowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

sek Powiatu o wydanie zezwolenia na prowadzenie Domu Dziecka w Wiśle oraz poinformowano o terminie końcowego odbioru robót w dniu 18 marca 2021 r., który miał miejsce odpowiednio w dniu 29 marca i 26 kwietnia 2021 r.

Niedostosowanie **DDz w Górze Włodowskiej** do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o *pieczy zastępczej* dyrektor uzasadniał zawirowaniami występującymi na rynku usług budowlanych w 2020 r. *Uniemożliwiły one terminową przebudowę budynku placówki, pomimo działań podejmowanych z kilkumiesięcznym wyprzedzeniem.*

Dyrektor **DDz w Mysłowicach** nie skorzystała z możliwości zawnioskowania w 2020 r. o przesunięcie terminu na dostosowanie placówki do nowych standardów oraz nie posiadała decyzji Wojewody Śląskiego o wyznaczeniu dodatkowego terminu na spełnienie ww. warunków w trybie art. 106 ust. 9 ustawy o *pieczy zastępczej*. Dyrektor wyjaśniła, że z uwagi na ogłoszony w kraju stan epidemii COVID-19 nie było możliwości dostosowania placówki do wymogów formalnych w wyznaczonym terminie, tj. do dnia 31 grudnia 2020 r., o czym został poinformowany Wojewoda Śląski (pismem z dnia 28 grudnia 2020 r.).

Dwanaście domów dziecka¹¹ podzielono na mniejsze placówki zlokalizowane w tych samych budynkach, w których znajdowały się dotychczas, umieszczając stosowne tablice informacyjne. Informacje o lokalizacji **DDz Nr 1 i DDz Nr 2 w Pacanowie** zostały wydrukowane na kartkach papieru i przyklejone na drzwiach wejściowych.

Zdjęcie nr 1

DDz nr 1 w Pacanowie – niedbałe oznakowanie lokalizacji placówki

Źródło: materiały z kontroli NIK.

¹¹ DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Szymonowie.

Zdjęcie nr 2

DDz nr 2 w Pacanowie – niedbałe oznakowanie lokalizacji placówki

Źródło: materiały z kontroli NIK.

W jednym budynku funkcjonowało nawet do pięciu placówek, które w trzech przypadkach posiadały wspólne pomieszczenia, np. kuchnie czy stołówki.

Trzy domy dziecka¹² po dostosowaniu mieściły się w odrębnych budynkach.

W pięciu domach dziecka¹³ sukcesywnie zmniejszano liczbę dzieci.

We wszystkich powstałych po podziale podmiotach zatrudniano dotychczasowych pracowników, w tym dyrektorów.

Przykłady

W 2014 r. Powiatowy Zespół Placówek Pomocy Dziecka i Rodzinie im. Ireny Mrożewskiej w **Nagłowicach** przekształcono w Centrum Administracyjne Placówek dla Dzieci i Młodzieży im. Ireny Mrożewskiej, w ramach którego wyodrębniano pięć placówek socjalizacyjnych, w tym dwie z miejscami interwencyjnymi. Były one zlokalizowane w jednym budynku położonym w Nagłowicach przy ul. K. Walewskiego 6.

W budynku **DDz w Strzyżowie** znajdowała się sala cateringowa wyposażona w okienka do wydawania posiłków z kuchni (śniadań, obiadów, półproduktów na kolację) zarówno dla dzieci z DDz w Strzyżowie, jak i dla Domu Dziecka nr 2 w Strzyżowie. Według oświadczenia dyrektora *dzieciom z Domu Dziecka nr 2 wydawane są posiłki, które przenoszone są w termosach do ich Domu Dziecka i tam też są spożywane.*

W związku z koniecznością dostosowania profilu działalności **DDz w Mysłowicach** do standardów, w miejsce istniejącej struktury organizacyjnej utworzono dwie odrębne jednostki: Dom im. św. Ojca Pio w Mysłowicach (pozostający

¹² DDz w Lublinie, DDz w Mysłowicach, DDz w Międzyzwiązcu.

¹³ DDz w Pacółtownie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Opatowie, DDz w Krośnie.

w rodzimej siedzibie) i Dom Ewy w Mysłowicach (w miejsce oddziału filialnego w innej lokalizacji). Powyższa zmiana została przeprowadzona z ponad półrocznym opóźnieniem w stosunku do terminu ustawowego.

Pismem z 23 grudnia 2020 r. Starosta Powiatu Nowomiejskiego zwrócił się do Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z wnioskiem o przedłużenie do 30 kwietnia 2021 r. osiągnięcia przez **DDz w Pacółtownie** standardu w zakresie liczby wychowanków. We wniosku wskazał, że dwóch wychowanków opuści placówkę – jeden w związku z osiągnięciem pełnoletności w dniu 11 stycznia 2021 r., drugi z zakończeniem nauki – 30 kwietnia 2021 r. Wojewoda, pismem z dnia 15 stycznia 2021 r., przesunął termin przyjęcia standardu liczby 14 wychowanków, który został osiągnięty z dniem 17 marca 2021 r.

W tych samych budynkach z innymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi było zlokalizowanych 10 skontrolowanych domów dziecka¹⁴, które uzyskały zezwolenia Wojewodów w trybie art. 106 ust. 3 ustawy *o pieczy zastępczej*. Zgodnie z tym przepisem wojewoda może zezwolić na funkcjonowanie w jednym wielorodzinnym budynku więcej niż jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej do 14 dzieci, uwzględniając specyfikę i zadania tych placówek oraz potrzeby środowiska lokalnego w przypadku lokali stanowiących odrębną nieruchomość w rozumieniu przepisów o własności lokali.

Ośmiu placówkom¹⁵ Wojewodowie wydali stosowne zezwolenia, mimo że lokale, w których znajdowały się domy dziecka, nie stanowiły odrębnych nieruchomości zgodnie z powyższym przepisem, tj. nie sporządzono dla nich umów w formie aktów notarialnych i nie ujawniono ich w księgach wieczystych. Wydając zezwolenia opierali się na ustaleniach własnych kontroli prowadzonych także w sposób zdalny oraz na zaświadczeniach Starostów, którzy potwierdzali wyodrębnienie lokali na potrzeby podziałów domów dziecka.

W **DDz w Nagłowicach** i **DDz w Dębicy** w wydanych decyzjach zezwalających na funkcjonowanie Wojewodowie nie wskazali na możliwość umieszczenia w tym samym budynku więcej niż jednej placówki. Warunek wyodrębnienia lokali został zrealizowany w **DDz w Dębicy**.

Wojewodowie zezwolili jedenastu¹⁶ z 14 domów dziecka na funkcjonowanie na jednej nieruchomości gruntowej z innymi placówkami, co było zgodne z art. 106 ust. 3a ustawy *o pieczy zastępczej*. Stanowi on, że wojewoda może zezwolić na funkcjonowanie na jednej nieruchomości gruntowej więcej niż jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej do 14 dzieci uwzględniając specyfikę i zadania tych placówek oraz potrzeby środowiska lokalnego. W decyzjach wydanych dla **DDz w Olsztynie**,

¹⁴ DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Szymonowie.

¹⁵ DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Szymonowie.

¹⁶ DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Szymonowie.

DDz w Nagłowicach i DDz w Dębicy Wojewodowie nie odnieśli się do kwestii funkcjonowania na jednej nieruchomości więcej niż jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Żadna z kontrolowanych placówek nie znajdowała się na jednej nieruchomości i w tym samym budynku z izbami wytrzeźwień oraz jednostkami zapewniającymi całodobową opiekę, wymienionymi w art. 106 ust. 2a ustawy o pieczy zastępczej.

Przykłady

Decyzja Wojewody Podkarpackiego na funkcjonowanie **DDz w Strzyżowie** została wydana na podstawie zgromadzonej dokumentacji fotograficznej obrazującej placówkę, przedstawionych rozwiązań w zakresie zabezpieczenia opieki dla zmniejszonej liczby wychowanków oraz ustaleń dokonanych w toku kontroli doraźnej, przeprowadzonej w sposób zdalny. Uznano, że spełnia ona warunki w zakresie zapewnienia standardów opiekuńczo-wychowawczych. Wojewoda Podkarpacki wyjaśnił, że wydając ww. decyzję oparł się na *urzędowym dokumencie, tj. na zaświadczeniu Starosty Powiatu Strzyżowskiego, zgodnie z którym wydzielone lokale w budynku odpowiadają wymogom samodzielności lokali według art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali*¹⁷. W wyjaśnieniu Wojewoda nie odniósł się do tego, czy sporządzono umowy wyodrębnienia lokali w formie aktów notarialnych i czy zostały one ujawnione w księgach wieczystych. W dniu 2 lipca 2021 r. lokale, w których mieściły się DDz w Strzyżowie i Dom Dziecka Nr 2 w Strzyżowie nie stanowiły odrębnych nieruchomości w rozumieniu przepisów o własności lokali, gdyż nie sporządzono umowy wyodrębnienia lokali w formie aktów notarialnych i nie zostały one ujawnione w księgach wieczystych. Wicestarosta Powiatu Strzyżowskiego wyjaśnił, że *wyznaczono terminy spisania aktów notarialnych w celu ujawnienia nieruchomości w księgach wieczystych*.

Starosta Powiatu Ostródzkiego będący właścicielem nieruchomości, na której położony był **DDz w Szymonowie**, na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy o własności lokali, wydał zaświadczenie, że lokale użytkowe: nr 1 (gdzie znajdował się DDz w Szymonowie) oraz lokal nr 2 (przeznaczony na placówkę Dom Dla Dzieci im. Sybiraków 2), znajdujące się w budynku nr 14, położonym na działce nr 157/4 w obrębie Szymonowo w gminie Małdyty, stanowiły odrębne lokale mieszkalne. Prezes Stowarzyszenia Pomocy Dziecku i Rodzinie w Szymonowie wyjaśnił, że: *nie występował z oddzielnym wnioskiem do Wojewody z art. 106 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej o wydanie zgody na funkcjonowanie na jednej nieruchomości gruntowej i w jednym budynku dwóch placówek typu socjalizacyjnego, ze względu na przeświadczenie, że decyzja o powołaniu drugiej, nowej 14-osobowej placówki, Dom dla Dzieci im. Sybiraków 2, mieszczącej się na jednej nieruchomości gruntowej jest równoznaczna ze zgodą na funkcjonowanie jej wspólnie z DDz w Szymonowie. Wniosek do Wojewody o wydanie zgody w ww. zakresie został już sporządzony*. W dniu 18 października 2021 r. Wojewoda poinformował o wszczęciu postępowania administracyjnego w ww. sprawie.

Do 25 maja 2021 r. nie podjęto działań w celu uregulowania kwestii prowadzenia dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych (w tym **DDz w Olsztynie**) na jednej nieruchomości gruntowej. Prezydent Miasta Olsztyna poinformował, że: *Gmina Olsztyn nie występowała do Wojewody o wydanie zezwolenia, o którym mowa w art. 106 ust. 3a ustawy o pieczy zastępczej, ponieważ obie placówki funkcjonują w oddzielnych budynkach posadowionych na jednej nieru-*

¹⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1048.

chomości gruntowej, a Wojewoda wydał w 2008 r. w formie decyzji administracyjnych bezterminowe zezwolenia, które nie zostały cofnięte. Prezydent wyjaśnił, że: art. 106 ust. 3a ww. ustawy jest przepisem szczególnym, który należy rozpatrywać w kontekście art. 106 ust. 2a, stanowiącego, że placówka opiekuńczo-wychowawcza, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 3 i 3a, nie może mieścić się na jednej nieruchomości gruntowej ani w jednym budynku m.in. z placówkami zapewniającymi całodobową opiekę, wymienionymi w pkt. 1–11 ww. ust. 2a. Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 5 września 2016 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw¹⁸ placówki opiekuńczo-wychowawcze powstałe przed 15 października 2016 r. mogły funkcjonować na dotychczasowych zasadach do dnia 31 grudnia 2019 r., a po upływie tego terminu mogły prowadzić działalność, jeśli spełniały wymagania określone w art. 106 ust. 2a ustawy o pieczy zastępczej, tj. nie mieściły się na jednej nieruchomości gruntowej m.in. z innymi jednostkami organizacyjnymi systemu pieczy zastępczej. Dyrektor placówki winien podjąć działania w celu uregulowania kwestii prowadzenia dwóch placówek na jednej nieruchomości gruntowej, np. przez zwrócenie się do organu prowadzącego o wystąpienie w tej sprawie do Wojewody o wydanie odpowiedniego zezwolenia, na co ustawodawca przewidział 26-miesięczny okres przejściowy.

Warunki lokalowe w 20 kontrolowanych placówkach¹⁹ odpowiadały wymogom określonym w § 18 ust. 3 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. Liczba pokoi mieszkalnych, łazienek, toalet oraz ich wyposażenie umożliwiało korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny. Zgodnie z powyższym przepisem odpowiednio zorganizowano miejsca do nauki i przygotowywania posiłków oraz wspólną przestrzeń mieszkalną, stanowiącą miejsce spożywania posiłków, spotkań i wypoczynku.

Warunki lokalowe
w placówkach

Zdjęcie nr 3

DDz Nr 1 w Pacanowie – pokój wychowanków

Źródło: materiały z kontroli NIK.

¹⁸ Dz. U. poz. 1583.

¹⁹ DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Szymonowie, DDz w Pacótkowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W **DDz w Nagłowicach** stwierdzono nieodpowiedni stan sanitarny łazienki i jednego z pokoi wychowanków oraz jedynie jedną kabinę prysznicową dla 14 wychowanków, co mogło wskazywać na jej ograniczoną dostępność i powodować trudności w zapewnieniu intymności, o której mowa w § 18 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia.

Bezpośrednio nad prysznicem z sufitu odpadała farba, widoczna była pleśń, a na brodziku odprysk emalii. W pokoju wychowanków na ścianie z oknem widoczne były ślady wilgoci (odchodząca farba). Dyrektor wyjaśnił, że: *DDz dysponuje dwoma łazienkami, dwa lata temu jedna z łazienek przeszła całkowity i gruntowny remont. Okazało się, że zamontowany system wentylacyjny (wentylatory mechaniczne, włączające się automatycznie) jest zbyt mało wydajny. Trwają prace nad usunięciem tego problemu. Brak emalii na brodziku są to niewielkie ubytki, które powstały w czasie codziennego użytkowania. Dokonano już zakupu nowego brodziku celem wymiany. Widoczne w jednym z pokoi ślady wilgoci spowodował przeciekający dach (który został już naprawiony). W tej chwili trwa sukcesywne odgrzybianie i osuszanie tego miejsca, po zakończeniu tego procesu pokój będzie ponownie pomalowany. Obie łazienki dają możliwość intymnego korzystania z nich. Znajduje się w nich również miejsce do prania i suszenia odzieży. Rozporządzenie nie określa liczby kabin prysznicowych, jakie muszą przypadać na określoną liczbę wychowanków. Korzystanie przez dzieci z natrysku jest rozłożone w czasie, co umożliwia korzystanie z prysznica w sposób zapewniający poczucie intymności. Sporządzono już plan całkowitego remontu drugiej łazienki, w którym uwzględniono powstanie drugiego natrysku.*

Zdjęcie nr 4

DDz w Nagłowicach – kabina prysznicowa w łazience

Źródło: materiały z kontroli NIK.

Zdjęcie nr 5

DDz w Nagłowicach – łazienka

Źródło: materiały z kontroli NIK.

W DDz w Olsztynie pomieszczenia mieszkalne i przeznaczone do wspólnego użytku wychowanków (m.in. toalety, łazienki i kuchnie) były utrzymane w czystości. Zastrzeżenia co do ich stanu sanitarno-higienicznego budziły natomiast zabrudzone i spękane ściany, drobne ubytki tynków w pomieszczeniach wspólnych, tj. kuchni, świetlicy, korytarzach oraz przybrudzone ściany w części pokoi mieszkalnych wychowanków (m.in. przy łóżkach). W obu pomieszczeniach z prysznicami sufity wymagały odmalowania. Przybrudzone były również fugi i zagrzybione uszczelnienia silikonowe w prysznicach, podniszczone brodziki stalowe (kamienny osad, wytarta lub obita emalia). Dyrektor placówki wyjaśniła, że: *remonty domu są prowadzone na bieżąco. Pomieszczenia, w których przebywają dzieci: sypialnie, świetlice są w miarę potrzeb odświeżane, malowane przez konserwatora, ponieważ bardzo szybko ulegają zabrudzeniu, porysowaniu w codziennym użytkowaniu przez dzieci. Na ten cel mamy przewidziane środki w budżecie. Pomieszczenia typu korytarze, łazienki, prysznice są malowane przynajmniej raz w roku w okresie wakacyjnym. Planujemy odmalować pomieszczenia prysznicowe w lipcu i sierpniu tego roku. W miarę posiadania środków planujemy wymienić brodziki na nowe. W tym roku w okresie wakacji będzie przeprowadzony remont kapitalny dwóch świetlic przez Fundację Banku Santander. Świetlice otrzymają nowe wyposażenie, meble, sprzęt przeznaczony m.in. do zajęć sensorycznych. Bierzemy udział w wielu projektach, których celem jest poprawa bazy materialnej i estetyki placówki. Budynki, w których mieszczą się nasze placówki zostały wybudowane w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Wymagają ciągłych remontów i dużych nakładów pieniężnych.*

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdjęcia nr 6, 7, 8

DDz w Olsztynie – łazienka

Źródło: materiały z kontroli NIK.

Liczba dzieci

Dzieci były przyjmowane do placówek na podstawie postanowień sądów i skierowań organizatora pieczy zastępczej na terenie powiatów.

Ustawa o *pieczy zastępczej* ograniczyła liczbę dzieci mogących przebywać w placówce i biorących udział w zajęciach opiekuńczo-wychowawczych w celu zindywidualizowania świadczonej pomocy.

Zgodnie z art. 230 ust. 1 ustawy o *pieczy zastępczej* liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, do dnia 1 stycznia 2021 r. nie mogła być wyższa niż 30. W latach 2019–2020 limit ten został przekroczony w sześciu z 21 domów dziecka²⁰. Liczba dzieci w tych placówkach była wyższa od jednego do ośmiu wychowanków.

Obowiązujące od dnia 1 stycznia 2021 r. nowe limity 14 wychowanków domów dziecka, ujęte w art. 95 ust. 3 ustawy, osiągnięto jedynie w sześciu placówkach²¹. Od jednego do 16 wychowanków więcej umieszczono w dziewięciu domach²², co było związane z dostosowywaniem do nowych standardów w trakcie 2021 r. W **DDz w Krośnie**, w którym termin dostosowania upływał po dniu zakończenia kontroli, przebywało więcej od jednego do dwojga dzieci. Także w pozostałych przekształconych pięciu placówkach²³ liczba umieszczonych w nich wychowanków przekraczała od jednego do czworga ustawowy limit.

²⁰ DDz w Szymonowie, DDz w Kraśniku, DDz w Opatowie, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywsiu.

²¹ DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Dębicy, DDz w Częstochowie.

²² DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtownie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywsiu.

²³ DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie.

Przepis art. 95 ust. 3a ustawy o *pieczy zastępczej* dopuszczał, za zezwoleniem wojewody, możliwość przyjęcia większej liczby dzieci niż ww. limity, w przypadku przebywania części z nich we wskazanych w tym przepisie innych podmiotach. W ww. trybie zezwolenia Wojewodów otrzymało pięć²⁴ spośród 15 placówek, w tym **DDz w Górze Włodowskiej** tylko dla trojga spośród 14 wychowanków. Stosownych zezwoleń Wojewodów na przyjęcie kolejnych dzieci nie uzyskało pozostałe dziewięć placówek²⁵, których kierownicy nie wystąpili z wnioskami o ich uzyskanie.

Przyjęcie większej liczby dzieci do 17 domów dziecka²⁶ skutkowało także przekroczeniem limitów zawartych w zezwoleniach Wojewodów na ich funkcjonowanie, jak i w uregulowaniach wewnętrznych jednostek.

Przykłady

W **DDz w Kraśniku** przekroczenie ustawowego limitu 30 dzieci oraz określonego w zezwoleniu Wojewody limitu 26 miejsc w jednostce, wystąpiło: w marcu 2020 r. (przekroczenie limitu odpowiednio: o jedno i pięcioro dzieci), w lipcu 2020 r. (o dwoje i sześcioro dzieci), oraz w sierpniu 2020 r. (o troje i siedmioro dzieci). Przekroczenie dopuszczalnej liczby 14 dzieci w placówce miało także miejsce w styczniu (o trzech wychowanków) i lutym 2021 r. (o jednego). Była dyrektor placówki²⁷ wyjaśniła, że:

wynikało to z interwencyjnej potrzeby zabezpieczenia dzieci z powiatu kraśnickiego. Wskazała, że: interpretując brzmienie art.15zzzzz ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych²⁸ dyrektor mógł podjąć decyzję w indywidualnych przypadkach o zabezpieczeniu dzieci. Według ustnych zapewnień pracownika socjalnego, ze względu na dobro dzieci, można było przyjąć ponad stan dzieci z zagrożeniem życia i zdrowia, a na możliwość podejmowania samodzielnych decyzji wskazywały również komunikaty z Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (LUW) dotyczące stanu epidemii COVID-19. Mając na uwadze dobro dzieci, ich zdrowie i życie umieszczano je na miejsca tzw. puste, tj. na miejsca wychowanków przebywających w MOW lub MOS. Według jej wiedzy w dokumentacji była decyzja Wojewody o wyrażeniu zgody na przekroczenie liczby miejsc z lat ubiegłych (stan na 1 stycznia 2020 r. wynosił 31 dzieci). W kwestii przekroczenia limitu dzieci w styczniu i lutym 2021 r. podała, że: wynikało to także z faktu posiadania fizycznie wolnych miejsc oraz perspektywy odejścia, tj. usamodzielnienia, w styczniu i lutym 2021 r. wychowanków.

Według byłej dyrektorki placówki z dniem 1 stycznia 2021 r. nie było możliwości usunięcia nadmiaru wychowanków z placówki, stąd chwilowy zawyżony stan, o czym powiadomieni zostali (podczas rozmowy) pracownicy LUW w trakcie wizji lokalnej przeprowadzonej na koniec grudnia 2020 r.

²⁴ DDz w Zwierzyńcu, DDz w Opatowie, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Górze Włodowskiej.

²⁵ DDz w Szymonowie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Mysłowicach, DDz w Międzywiciu. Ponadto w DDz w Olsztynie większa liczba dzieci ujętych w ewidencji w 2021 r. związana była z przyjęciem ich przed 2 października 2020 r.

²⁶ DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtownie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu.

²⁷ Pełniła funkcję dyrektorki w okresie od 28 września 2019 r. do 27 stycznia 2021 r.

²⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 2095, ze zm.

Wyjaśnienia byłej dyrektor nie znajdują potwierdzenia w ustalonym stanie faktycznym. Dokumentacja żadnego z przyjętych ponad limit wychowanków nie wskazywała na narażenie zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, dwoje z siedmiorga przyjętych dzieci pochodziło z innego powiatu (w tym jedno dziecko przywieziono z pogotowia opiekuńczego, drugie zostało przywiezione przez osobę bliską), pozostałych pięcioro wychowanków pochodziło z powiatu kraśnickiego, przy czym troje umieszczono w pieczy instytucjonalnej w związku z rozwiązaniem rodziny zastępczej, przyjęcie dwójki kolejnych dzieci miało charakter interwencyjny.

W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 20 września 2021 r. – w **DDz w Zwierzyńcu** przebywały dzieci w liczbie niezgodnej z art. 95 ust. 3 i 3a ustawy *o pieczy zastępczej* oraz obowiązującym regulaminem organizacyjnym, ale zgodnej z zezwoleniami Wojewody wydanymi w tym zakresie (z wyjątkiem okresu od 27 lipca do 20 września 2021 r.). W DDz w okresie: od 16 września 2019 r. do 9 lutego 2020 r. przebywało 16 wychowanków, od 10 do 28 lutego 2020 r. – 17, od 29 lutego do 26 marca 2020 r. – 16, od 27 marca do 30 sierpnia 2020 r. – 15, od 18 do 23 czerwca 2021 r. – 18 i od 27 lipca do 20 września 2021 r. – 15 wychowanków. Przekroczenie limitu wychowanków w placówce miało wpływ na realizację przepisów dotyczących liczby dzieci pod opieką jednego wychowawcy. W każdym przypadku ww. przekroczeń limitu dzieci dyrektor występowała do Wojewody z wnioskiem o wydanie zezwolenia na przyjęcie większej liczby wychowanków, pomimo przekroczenia dopuszczalnej liczby miejsc w placówce. W związku z trzema wnioskami spośród czterech złożonych po przeprowadzonej wizytacji pomieszczeń mieszkalnych przez pracownika LUW, Wojewoda wydał stosowne zezwolenia. W okresie od 27 lipca do 20 września 2021 r. – w DDz przebywało 15 wychowanków, pomimo braku zgody Wojewody. W związku z przekroczeniem limitu dzieci dyrektor wystąpiła do Wojewody z wnioskiem o wydanie zezwolenia na przyjęcie większej liczby wychowanków. Wojewoda w tym przypadku, mimo że w tym okresie spośród 15 wychowanków dwóch przebywało w MOS zapewniającym całodobową opiekę, nie wydał zezwolenia na przyjęcie kolejnego dziecka. Dyrektor wyjaśniła, że: *przyjęcie dziecka nastąpiło w związku ze skierowaniem PCPR i postanowieniem Sądu Rejonowego w Grudziądzu, które było natychmiast wykonalne*.

Liczba wychowanków umieszczonych w **DDz w Międzywiciu** przekraczała maksymalną liczbę określoną w ustawie *o pieczy zastępczej* i wynosiła:

- 32 osoby w okresie: styczeń-marzec 2019 r., maj 2019 r. i maj 2020 r.;
- 31 osób w czerwcu 2019 r. oraz kwietniu 2020 r.;
- 29 osób w okresie od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 28 kwietnia 2021 r.

Było to związane z niedostosowaniem placówki do nowych uregulowań w tym zakresie obowiązujących od 1 stycznia 2021 r. Powyższa liczba wychowanków przekraczała również liczbę miejsc określoną w regulaminach organizacyjnych placówki, tj. 30 miejsc w latach 2019–2020 i 14 miejsc od 1 stycznia 2021 r. W zakresie przekroczenia w placówce w latach 2019–2020 maksymalnej liczby 30 dzieci dyrektor wyjaśniła: *placówka realizowała postanowienia sądu o umieszczeniu dzieci i otrzymywała skierowania o ich umieszczeniu z PCPR w Cieszynie*. Wyjaśniając przekroczenie w placówce po 1 stycznia 2021 r. dopuszczalnej przez ustawę liczby 14 dzieci dyrektor podała: *lokal na prowadzenie 14 osobowej placówki nie spełniał wymogów (trwał remont i w związku z tym nie było jeszcze możliwości złożenia wniosku o zarejestrowanie nowej placówki. Stan niezgodny z przepisami ustawy utrzymywał się do dnia 28 kwietnia 2021 r., dzieci przebywały w Zespole Mieszkań w Zebrzydowicach i miały zapewnione odpowiednie warunki*.

Stwierdzono przypadki, że sądy wydawały postanowienia w sprawie umieszczenia w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieci w wieku młodszym, niż wskazany w ustawie *o pieczy zastępczej*.

Wiek dzieci

Ustawa *o pieczy zastępczej* ograniczyła także wiek dzieci mogących przebywać w placówce. Przepis art. 232 ust. 1 ustawy *o pieczy zastępczej* umożliwiał do dnia 31 grudnia 2019 r. przebywanie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieci powyżej siódmego roku życia. W 10 placówkach²⁹, zgodnie z tym przepisem, umieszczano dzieci spełniające ten warunek. W pozostałych 11 przyjęto dzieci młodsze wraz ze starszym rodzeństwem w liczbie od jednego do ośmiorga, co było zgodne z art. 95 ust. 2 ustawy. Przepis ten stanowi, że umieszczenie dziecka poniżej siódmego roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Od dnia 1 stycznia 2020 r. zgodnie z art. 95 ust. 1 ustawy *o pieczy zastępczej* do placówek mogły zostać przyjęte dzieci powyżej 10. roku życia. Wychowankowie przebywający w **DDz w Szymonowie**, **DDz w Lublinie** i w **DDz Puławach** spełniali ww. kryterium wieku. W pozostałych 18 placówkach niektórzy z wychowanków³⁰ nie ukończyli wskazanego powyżej wieku, jednak umieszczenie młodszych dzieci w 15 z nich³¹ było zgodne z art. 95 ust. 2 ustawy, gdyż miało to miejsce wraz ze starszym rodzeństwem. W **DDz w Zwierzyńcu**, w **DDz w Mysłowicach** i w **DDz w Częstochowie** przebywało odpowiednio pięcioro, jedno i troje dzieci poniżej kryterium wieku, w przypadku których nie była spełniona przesłanka zawarta w cytowanym wyżej przepisie ustawy *o pieczy zastępczej*.

Przykłady

Do dnia 31 grudnia 2019 r. w **DDz w Zwierzyńcu** przebywało troje dzieci niespełniających kryterium wieku (poniżej siódmego roku życia), ale w każdym przypadku dzieci te przebywały ze starszym rodzeństwem. Od 1 stycznia 2020 r. w DDz przebywało dziewięć dzieci niespełniających kryterium wieku (poniżej 10. roku życia), z tego: czworo dzieci ze starszym rodzeństwem, czworo rodzeństwa (najstarszy z rodzeństwa dziewięciolatek) – jedynie przez pięć dni oraz miesięczne dziecko. W postanowieniach wydanych przez Sąd, na podstawie których dzieci były umieszczane w DDz, wskazano, że dziecko umieszcza się w instytucjonalnej pieczy zastępczej bez wskazania konkretnej jednostki, w jakiej dziecko powinno zostać umieszczone. Dyrektor wyjaśniła, że:

w okresie od 18 do 23 czerwca 2021 r. w DDz przebywała czwórka rodzeństwa w wieku od czterech do dziewięciu lat. Powyższe nastąpiło w związku z wykonaniem postanowienia Sądu Rejonowego w Zamościu i wynikało z konieczności

²⁹ DDz w Pacótkowie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Międzyzwiązcu, DDz w Częstochowie.

³⁰ Od jednego do dziewięciorga wychowanków przyjętych do poszczególnych placówek.

³¹ DDz w Pacótkowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Skarżysku-Kamiennym, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzwiązcu.

natychmiastowego zabezpieczenia dzieci (przyjęcie nastąpiło w piątek w godzinach popołudniowych) na krótki okres (wg wiedzy dyrektor trwały negocjacje pomiędzy PCPR a Miejskim Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu dotyczące ustalenia właściwości jednostki samorządowej odpowiedzialnej za zaopiekowanie się dziećmi). Przyjęcie ośmioletniego dziecka nastąpiło w związku ze skierowaniem PCPR i postanowieniem Sądu Rejonowego w Grudziądzu z dnia 12 lipca 2021 r., zmienionym postanowieniem tego Sądu z dnia 20 lipca 2021 r. Postanowienie było natychmiast wykonalne. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej w Zamościu podjął działania w kierunku znalezienia rodziny zastępczej dla dziecka. Wystosowała pismo do Sądu Rejonowego w Grudziądzu z prośbą o rozważenie zmiany ww. postanowienia przez umieszczenie małoletniej dziewczynki w rodzinnej pieczy zastępczej. Oczekuje, że Sąd z urzędu podejmie stosowne działania.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że: skierowała do DDz to dziecko ze względu na przekazane do PCPR postanowienie ww. Sądu, które było natychmiast wykonalne. Z pozyskanych informacji od pracowników Zakładu Karnego wynikało, iż dziecko nie może przebywać wraz z matką w Domu dla Matek przy Zakładzie Karnym. Ze względu na to, iż na terenie powiatu zamojskiego nie było wolnych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, poszukiwano wolnych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Grudziądza oraz następnie na terenie całej Polski. Ze względu na brak wolnych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, kierując się wyjątkową sytuacją, w której nie było możliwości natychmiastowego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, mając na uwadze przede wszystkim jego dobro podjęła decyzję o skierowaniu go do placówki. W kwestii umieszczenia czwórki rodzeństwa w DDz wyjaśniła, że: skierowanie zostało wydane w szczególnych okolicznościach. W piątek w godzinach popołudniowych dotarło do PCPR postanowienie Sądu Rejonowego w Zamościu, które było natychmiast wykonalne. Mając na uwadze pilny charakter sprawy, a także brak rodzin zastępczych zgłaszających gotowość opieki nad czwórką rodzeństwa, uznała sytuację za wyjątkową i podjęła decyzję o ich umieszczeniu w DDz.

W DDz nr 1 w Pacanowie do końca 2019 r. przebywały jedynie dzieci powyżej siódmego roku życia. Według stanu na dzień 1 stycznia 2020 r. w placówce przebywała jedna wychowanka poniżej 10. roku życia i była najmłodsza z trójki rodzeństwa. W maju 2020 r. przyjęto siedmioro rodzeństwa, z których czworo nie miało 10 lat, odpowiednio: jeden tydzień; dwa i pół roku; cztery lata i pięć lat. Dzieci zostały umieszczone w trybie pilnym, o czym kierownik Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pacanowie poinformował Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju. Postanowieniem tego Sądu rodzicom ograniczono władzę rodzicielską i dzieci umieszczono w pieczy zastępczej.

W 2019 r. w **DDz w Częstochowie** przebywały wyłącznie dzieci powyżej siódmego roku życia, a w okresie od 1 stycznia do 26 kwietnia 2020 r. wyłącznie dzieci powyżej 10. roku życia. Od 27 kwietnia 2020 r. w placówce było troje rodzeństwa poniżej 10. roku życia (z których jedno dziecko ukończyło 10. rok życia 21 stycznia 2021 r.). Dyrektor wyjaśniła, że: *dzieci te zostały przyjęte na podstawie postanowienia Sądu Rodzinnego w Częstochowie oraz skierowania MOPS. Z kolei dyrektor MOPS podała, że:*

po otrzymaniu postanowienia Sądu o skierowaniu dzieci do placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego, podjęła działania mające na celu umieszczenie dzieci w takiej placówce. Jednak po otrzymaniu negatywnych odpowiedzi z placówek (m.in. Stowarzyszenia Dla Rodziny, PCPR Kłobuck, Myszków, Lubliniec, Częstochowa i Zawiercie, MOPS w Łodzi, Wrocławiu, Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie w Warszawie i PCPR w Oleśnicy), mając na uwadze bezpieczeństwo i dobro dzieci, podjęto decyzję o umieszczeniu rodzeństwa w DDz, do czasu znalezienia placówki wskazanej w postanowieniu

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

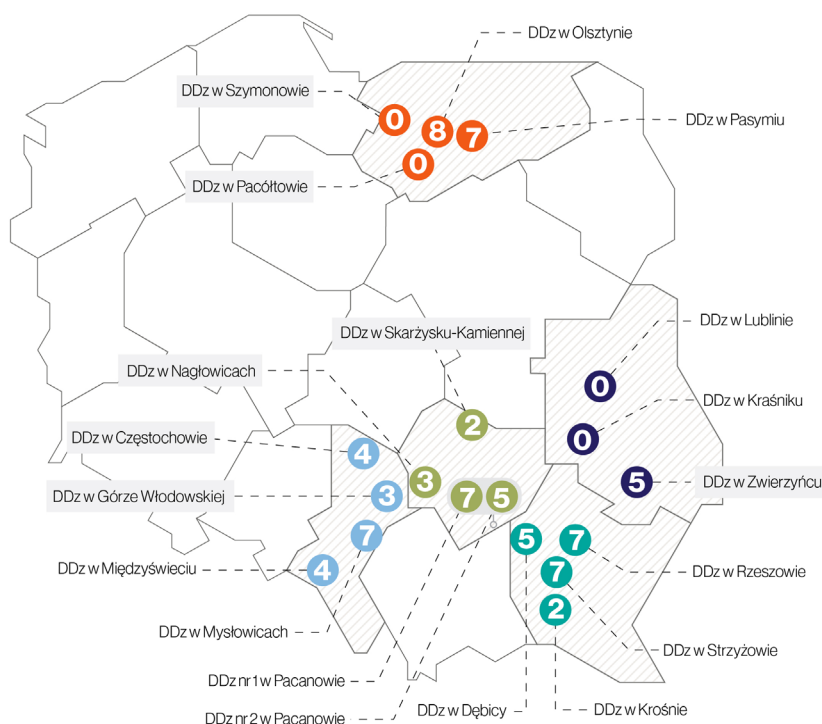
Sądu. MOPS przekazał do Sądu informację, iż nie ma możliwości umieszczenia dzieci w rodzinnej formie zastępczej oraz w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego. Wystąpił o zajęcie stanowiska w sprawie zmiany ww. postanowienia, przez umieszczenie małoletniego rodzeństwa w instytucjonalnej pieczy zastępczej i w odpowiedzi uzyskał zgodę.

W 15 placówkach³² typu socjalizacyjnego w latach 2019–2021 przebywało łącznie 76 dzieci, w poszczególnych domach od dwóch do ośmiu, dla których wydano orzeczenia o niepełnosprawności. Miało to miejsce mimo, że – zgodnie z art. 105 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej – opieka nad dziećmi o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującymi się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającymi stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającymi wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych winna być sprawowana w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego.

Przyjmowanie dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności

Infografika nr 2

Liczba dzieci niepełnosprawnych przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego w latach 2019–2021

Źródło: opracowanie własne NIK.

Domy dziecka typu socjalizacyjnego nie były w większości przygotowane do udzielania specjalistycznych świadczeń określonych w art. 105 ust. 2 ustawy. Zadania w tym zakresie były na ogół realizowane przez inne pod-

³² DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Skarżysku-Kamiennym, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

mioty. Z informacji uzyskanych od organów prowadzących i kierowników kontrolowanych jednostek wynikało, że przebywanie dzieci niepełnosprawnych w placówkach typu socjalizacyjnego było spowodowane m.in. małą liczbą placówek specjalistyczno-terapeutycznych, brakiem wolnych miejsc w tego typu placówkach, czy słusznym respektowaniem zasady nierozdzielania rodzeństwa.

Na terenie skontrolowanych województw funkcjonowało łącznie 11 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu specjalistyczno-terapeutycznego ze 143 miejscami³³, z tego: w województwie lubelskim – cztery, w województwie podkarpackim – trzy, w województwie świętokrzyskim – trzy, w województwie warmińsko-mazurskim – jedna (powstała w marcu 2020 r.). Placówek takich nie było na terenie województwa śląskiego.

Przykłady

W DDz w Olsztynie przebywało ośmioro dzieci, umieszczonych decyzjami sądów oraz MOPS, posiadających orzeczenia o niepełnosprawności, dotyczące m.in. upośledzenia umysłowego i narządów ruchu, zaburzeń głosu, mowy. Dyrektor wyjaśniła, że: *przyczyną nieumieszczenia dzieci w placówce specjalistycznej były m.in. lekki stopień niepełnosprawności czy lokalizacja takiej placówki w innym mieście, co mogłoby utrudnić kontakty z rodziną*. Dyrektor MOPS wskazała, że: *dzieci skierowano do DDz z uwagi na brak placówek specjalistyczno-terapeutycznych na terenie Olsztyna oraz ze względu na brak miejsc w tego typu placówkach funkcjonujących poza nim. Przed umieszczeniem dzieci MOPS kontaktował się z placówkami specjalistyczno-terapeutycznymi z terenu powiatu szczecineckiego, białogardzkiego, goleniowskiego, stargardzkiego, celem ustalenia, czy istnieje możliwość przyjęcia do danej placówki dzieci ze względu na ich niepełnosprawność, jednakże placówki te nie dysponowały wolnymi miejscami*.

Regulamin organizacyjny DDz pozwalał na przebywanie w nim dzieci niepełnosprawnych, którym należało zapewnić odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne. Dzieci te uczestniczyły na terenie Olsztyna w zajęciach specjalistycznych organizowanych poza placówką, m.in. przez szkołę podstawową, SOSW, przedszkole specjalne oraz Polski Związek Głuchych, a dwojgu dzieciom z upośledzeniem narządu ruchu zapewniono rehabilitację w pobliskim Szpitalu Rehabilitacyjnym.

Dyrektor **DDz w Pasymiu** wyjaśnił, iż:

zajęcia specjalistyczne dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci niepełnosprawnych realizowano w SOSW w Szczytnie, w którym przebywały w dni nauki szkolnej. Pięcioro dzieci przebywało w placówce z rodzeństwem, które nie posiadało orzeczeń i w konsekwencji nie podjęto decyzji o rozdzieleniu dzieci. Zespół ds. okresowej oceny sytuacji dziecka sformułował wnioski do Sądu Rejonowego w Bartoszycach dotyczące umieszczenia rodzeństwa w regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub w specjalistycznej rodzinie zastępczej, które pozostały bez odpowiedzi. W województwie warmińsko-mazurskim nie funkcjonuje regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna, natomiast opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego w województwie istnieje od marca 2020 r.

Zajęcia terapeutyczne dla dzieci z niepełnosprawnościami przebywających w **DDz w Zwierzyńcu** zostały zapewnione poza nim. Dyrektor PCPR w Zamościu wyjaśniła, że: *umieszczenie trojga małoletnich dzieci spowodowane*

³³ W tym trzy placówki łączące zadania placówek typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego – łącznie 42 miejsca.

było koniecznością ich przeniesienia z Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Łabuniach, która łączyła zadania placówki typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i typu specjalistyczno-terapeutycznego. Przeniesienie związane było z procesem deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej na terenie powiatu zamojskiego. Powiaty, z terenu których pochodzą wychowankowie nie znalazły wolnych miejsc w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego funkcjonujących na terenie Polski.

W DDz nr 1 w Pacanowie przebywało siedmioro dzieci z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Dyrektor wyjaśniła, że: *w placówce nie było osób z odpowiednimi kwalifikacjami do przeprowadzania specjalistycznych zabiegów rehabilitacyjnych dla tych dzieci, ale wychowawcy prowadzili z nimi ćwiczenia w odpowiednio wyposażonej sali. Dzieci kierowane były na turnusy rehabilitacyjne oraz zawożone na basen.*

W DDz w Mysłowicach przebywało siedmioro dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności. Dyrektor wyjaśniła, że: *na terenie miasta Mysłowice, a także województwa śląskiego nie funkcjonują placówki opiekuńczo-wychowawcze typu specjalistyczno-terapeutycznego. Liczba tego typu placówek w Polsce jest zbyt mała, w związku z czym nie ma możliwości zapewnienia opieki wszystkim dzieciom z orzeczoną niepełnosprawnością. Umieszczenie dzieci poza terenem Mysłowic oraz Śląska uniemożliwiłoby utrzymywanie kontaktów z rodziną oraz osobami bliskimi, jak również pracę z rodziną zmierzającą do powrotu dzieci do rodziny.*

W DDz w Międzywiciu niepełnosprawni wychowankowie zostali umieszczeni na podstawie skierowania PCPR, przy czym w dwóch przypadkach lokalizacja placówki została wskazana w postanowieniu sądu rejonowego. Dyrektor wyjaśniła, iż:

w ustawie brak przepisów zakazujących przyjmowania dzieci posiadających orzeczenie do placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego. Znajdują się jedynie normy stanowiące, że placówka typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności – nie ma podstawy prawnej, aby odmówić przyjęcia takiego dziecka do DDz. Na terenie powiatu cieszyńskiego nie ma placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego, a dla dobra dzieci powinny one być umieszczane w środowisku zastępczym najbliższej rodziny, znanego sobie środowiska. Powyższe daje możliwość współpracy różnych służb zaangażowanych w opiekę na dzieckiem i jego rodziną (kuratorzy, asystenci rodzin, pracownicy socjalni i inne służby z terenu jednego powiatu).

Pracownicy ośmiu placówek³⁴ spełniali wszystkie wymagania określone w ustawie o pieczy zastępczej. Wymaganego wykształcenia nie posiadali dyrektorzy i opiekun dziecięcy w **DDz w Kraśniku**, pedagog i czterech opiekunów w **DDz w Opatowie** oraz terapeuta w **DDz w Strzyżowie**.

Kwalifikacje
pracowników

Przykłady

Obecna p.o. dyrektora **DDz w Kraśniku** nie miała wykształcenia określonego art. 97 ust. 3 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej, tj. nie posiadała tytułu zawodowego magistra lub tytułu równorzędnego na kierunku pedagogika, pedagogika specjalna, psychologia, nauka o rodzinie lub na innym kierunku, którego

³⁴ DDz w Pacółtowiu, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

program obejmuje resocjalizację, pracę socjalną, pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą, albo na dowolnym kierunku, uzupełnionego studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauki o rodzinie lub resocjalizacji. Ukończyła studia wyższe magisterskie na kierunku ekonomia, które nie zostały uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauki o rodzinie lub resocjalizacji.

W kwestii spełnienia wymagań przez obecną p.o. dyrektora Starosta wyjaśnił, że: *Zarząd Powiatu w Kraśniku z dniem 28 stycznia 2021 r., w oparciu o art. 21 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych, powierzył jej pełnienie obowiązków dyrektora na okres nie dłuższy niż trzy miesiące, do czasu powołania nowego dyrektora. Wskazany przepis pozwala, w sytuacji gdy wymagają tego potrzeby jednostki, powierzenie pracownikowi samorządowemu wykonywanie innej pracy niż określona w umowie o pracę, co nie oznacza jednak zmiany umowy, lecz powierzenie dodatkowych obowiązków. Pełnienie obowiązków nie oznacza zatrudnienia na stanowisku dyrektora placówki, a tym samym brak jest podstaw, by od osoby, której powierzono tylko czasowo pełnienie dodatkowych obowiązków oczekiwać wymagań kwalifikacyjnych niezbędnych do zajmowania danego stanowiska. Z uwagi na nadzwyczajną sytuację niezbędne było powierzenie obowiązków osobie, która przy uwzględnieniu posiadanych zasobów kadrowych, zapewniała dalszą, należytą realizację zadań.*

Na stanowisku opiekuna dziecięcego w **DDz w Kraśniku** (w ramach zastępstwa za nieobecnego pracownika) zatrudniona była osoba nieposiadająca wykształcenia, o którym mowa w art. 98 ust. 1 pkt 5 ustawy o pieczy zastępczej. Osoba ta nie ukończyła szkoły przygotowującej do pracy w zawodzie opiekuna dziecięcego lub pielęgniarstwa albo studiów pedagogicznych.

W dniu zawarcia umowy o pracę ukończyła studia licencjackie na kierunku praca socjalna w specjalności praca socjalna z rodziną i nie uzupełniła wykształcenia. Była dyrektor DDz³⁵ wyjaśniła, że: *z uwagi na znaczny upływ czasu oraz brak dostępu do dokumentów źródłowych, nie jest w stanie udzielić wyczerpującej odpowiedzi.*

Do pracy z dziećmi w **DDz w Opatowie** zatrudniono osobę na stanowisku pedagoga, nieposiadającą tytułu zawodowego magistra na kierunku pedagogika albo pedagogika specjalna oraz cztery osoby na stanowisku opiekuna dziecięcego, które nie ukończyły szkoły przygotowującej do pracy w zawodzie opiekuna dziecięcego lub pielęgniarstwa, albo studiów pedagogicznych. Była dyrektor wyjaśniła, że: *było to spowodowane jej przeoczeniem i niewiedzą. Nie otrzymywała sygnałów o nieprawidłowościach w działalności placówki, w tym ze Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach. Pełniąc obowiązki dyrektora wyjaśnił, że: od 1 stycznia 2020 r., kiedy zaczął kierować placówką, intensywnie analizuje wszystkie obszary jej działalności. W trudnym okresie stanu epidemii COVID-19 ciężko było uporządkować wszystkie sprawy, które wynikają z ustaleń kontroli NIK. Wszystkie kwestie zostaną we współpracy z samorządem powiatowym w miarę możliwości jak najszybciej doprowadzone do stanu zgodnego z prawem.*

Zatrudniając pracowników w 11 placówkach³⁶ weryfikowano spełnianie przez nich wymagań określonych art. 97 ust. 3 pkt 2–6 i art. 98 ust. 3 pkt 1–4 ustawy o pieczy zastępczej. W pozostałych 10 występowały liczne przypadki niesprawdzania ich.

³⁵ Sprawowała funkcję dyrektora DDz od 1 września 1995 r. do 27 września 2019 r.

³⁶ DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtownie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzdrojach, DDz w Częstochowie.

Przykłady

Brak w dokumentacji wszystkich (ośmiu) pracowników **DDz w Puławach** informacji dotyczących spełniania przez nich warunków zatrudnienia określonych w art. 98 ust. 3 pkt 1–3 ustawy o *pieczy zastępczej*, zgodnie z którym w placówce może pracować osoba, która nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani ograniczona, wypełnia obowiązek alimentacyjny – w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego, nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Dyrektor nie wyjaśnił, przyczyn braku ww. informacji w aktach osobowych pracowników. Wskazał jedynie, że: *przed przyjęciem do pracy zawsze weryfikuje spełnienie przez kandydatów na pracowników kryteriów ich zatrudnienia przez szczegółową analizę przedłożonych dokumentów kandydata (w tym kwestionariusza osobowego) i bezpośrednią rozmowę dotyczącą m.in. kwestii zawartych w art. 98 ust. 3 ustawy.*

W aktach osobowych pięciu pracowników **DDz w Zwierzyńcu** (czterech psychologów i jednego pracownika socjalnego) brak było informacji potwierdzających spełnienie wymogów, o których mowa w art. 98 ust. 3 pkt 2 ustawy o *pieczy zastępczej*, tj. dotyczących ciążącego na nich obowiązku alimentacyjnego wynikającego z tytułu egzekucyjnego i jego wypełniania, a w przypadku dwóch psychologów nie było również informacji, o których mowa w art. 98 ust. 3 pkt 1 ww. ustawy, tj. czy nie są oni i nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej oraz czy władza rodzicielska nie jest im zawieszona ani ograniczona. Była dyrektor wyjaśniła, że:

brak w aktach osobowych trzech pracowników informacji w zakresie obowiązku alimentacyjnego oraz dwóch pracowników informacji w zakresie dotyczącym władzy rodzicielskiej, wynikał z tego, że osoby te nie miały dzieci, więc przy zatrudnianiu ich na stanowisko psychologa, pominięto zebranie informacji we wskazanym zakresie. Obecna dyrektor wyjaśniła, że: w przypadku dwóch osób, które zatrudniała, była przekonana, że zgromadzone są wszystkie dokumenty niezbędne do ich zatrudnienia. Błąd ten został naprawiony. Osoby, o których mowa złożyły stosowne oświadczenia, które zostały dołączone do akt osobowych. Zwrócono uwagę aktualnemu pracownikowi kadr na powyższe niedociągnięcia celem ich wyeliminowania w przyszłości.

W **DDz w Skarżysku-Kamiennej** w aktach osobowych pięciu osób (byłego dyrektora, trzech wychowawców oraz psychologa) brakowało oświadczeń dotyczących spełniania wymogów posiadania pełni praw rodzicielskich oraz wypełniania obowiązku alimentacyjnego. Dyrektor Centrum wyjaśniła, że: *brak w aktach osobowych oświadczeń dotyczących spełniania wymogów związanych z prawami rodzicielskimi oraz alimentacją jest wynikiem niedopatrzenia. Oświadczenia zostały uzupełnione podczas kontroli.*

Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o *przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym* przed nawiązaniem z osobą stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do innej działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi pracodawcy lub inni organizatorzy w zakresie takiej działalności są obowiązani do uzyskania informacji, czy dane tej osoby są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym lub w Rejestrze osób, w stosunku do których Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15 wydała postanowienie o wpisie w Rejestrze.

Obowiązek ten został spełniony w 11 kontrolowanych placówkach³⁷, zaś w pozostałych 10 przed zatrudnianiem pracowników, nie weryfikowano ich danych w Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym.

Przykłady

Wszystkie 24 osoby zatrudnione po 1 października 2017 r. w **DDz w Opatowie** dopuszczono do pracy z dziećmi bez uzyskania informacji, czy ich dane są zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym. Informacje w powyższym zakresie placówka uzyskała dopiero w toku kontroli NIK. Dyrektor wyjaśniła, że: *było to wynikiem jej przeoczenia i niewiedzy*.

Dyrektor **DDz nr 1 w Pacanowie** nie uzyskała informacji, czy dane wszystkich 21 pracowników zatrudnionych w placówce były zamieszczone w Rejestrze Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym. Wyjaśniła, że: *nie miała świadomości, aby z przepisów prawa wynikał taki obowiązek. Jak tylko została o to poproszona przez kontrolerów podjęła natychmiastowe działania i uzyskała informacje z ww. rejestru na temat osób zatrudnionych w placówce*.

W aktach osobowych dyrektora, wychowawców, pedagoga, terapeuty i opiekuna dziecięcego **DDz w Strzyżowie** nie było dokumentów potwierdzających sprawdzenie tych osób w rejestrze, o którym stanowi art. 21 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Troje wychowawców zatrudniono w DDz po dniu wejścia w życie ww. ustawy, tj. po 1 października 2017 r. Pozostali pracownicy zostali zatrudnieni w okresie wcześniejszym. Dyrektor wyjaśnił, że: *w czasie kontroli NIK zostały wydrukowane imienne informacje dotyczące kadry pedagogicznej z Rejestru Sprawców Przepływów na Tle Seksualnym. W dniu 27 maja 2021 r. uzyskał informacje na temat pracowników potwierdzające nieujęcie ich w rejestrze*.

W **DDz w Puławach** i w **DDz w Dębicy** w całym okresie objętym kontrolą nie zatrudniano psychologów. W pozostałych 19 domach dziecka zatrudnieni psychologowie posiadali odpowiednie wykształcenie, lecz – w związku z brakiem wpisu na listę psychologów Regionalnych Izb Psychologów – nie mieli prawa wykonywania tego zawodu w rozumieniu ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów³⁸. Tym samym nie spełniali wymogu z art. 98 ust. 1 pkt 3 ustawy o pieczy zastępczej³⁹.

Przykłady

Zatrudniony w **DDz w Olsztynie** psycholog nie posiadał prawa wykonywania zawodu psychologa w rozumieniu przepisów ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów w związku z nieposiadaniem wpisu na listę psychologów Regionalnej Izby Psychologów. Dyrektor wyjaśniła, że: *spełnienia on określone w ww. ustawie warunki wpisania na listę, jednakże dotychczas nie zostały powołane Izby Psychologów przez ministerstwo właściwe do spraw pracy*.

³⁷ DDz w Pacótkowie, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzdrojach, DDz w Częstochowie.

³⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 1026.

³⁹ Brak prawa wykonywania zawodu psychologa wynikał z faktu niepowołania – do dnia 30 listopada 2021 r. – organów i jednostek organizacyjnych samorządu zawodowego psychologów określonych w ustawie o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów.

Także w **DDz w Pasymiu** zatrudniony psycholog nie posiadał prawa wykonywania zawodu psychologa. Dyrektor wyjaśnił, iż: *w wyniku braku przepisów wykonawczych ustawy oraz braku skutecznego powołania samorządu zawodowego psychologów, nie było możliwe formalne nadanie prawa do wykonywania ww. zawodu.*

W **DDz nr 1 w Pacanowie** zatrudniono psychologa, który również nie był wpisany na listę, o której mowa powyżej. Dyrektor wyjaśniła, że: *nie sądziła aby psycholog poza stosownym wykształceniem powinna jeszcze być wpisana na listę psychologów Regionalnej Izby Psychologów. Zatrudniając obecną psycholog pytała o wpis na listę i uzyskała informację, że w województwie świętokrzyskim nie ma takiej listy. Uznała zatem, że dopełniła wszelkich obowiązków leżących po jej stronie i jest to sytuacja, na którą nie ma żadnego wpływu.*

W okresie objętym kontrolą Wojewodowie przeprowadzili 16 kontroli w dziewięciu⁴⁰ z 21 domów dziecka, organy prowadzące placówki opiekuńczo-wychowawcze 25 kontroli – w 13⁴¹ a inspekcje sanitarne 23 – w 10⁴². Spośród 64 kontroli nieprawidłowości stwierdzono w 21 z nich.

Kontrole podmiotów
zewnętrznych

Przykłady

Kontrola Wojewody Śląskiego przeprowadzona w **DDz w Mysłowicach** w 2019 r. wykazała m.in.: występowanie nieaktualnych treści w regulaminach i procedurach, niezgodnych z ustawą i rozporządzeniem; brak zapewnienia opieki przez wychowawcę od poniedziałku do piątku w godzinach od 9 do 13; przyznawanie wychowankom kieszonkowego niezgodnie z rozporządzeniem; niezapewnienie intymności w łazienkach dla dziewcząt; niezawieranie w diagnozach i w planach pomocy wymaganych elementów; niesporządzenie diagnozy dla jednego z wychowanków; niesporządzanie arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych. Powyższe skutkowało wydaniem 15 zaleceń pokontrolnych, które zostały zrealizowane przez placówkę, o czym poinformowano Wojewodę Śląskiego.

W okresie od 28 do 31 maja 2019 r. przeprowadzona została kolejna kontrola Wojewody Śląskiego, która w związku z pismem Rzecznika Praw Dziecka obejmowała ocenę przestrzegania praw dziecka w związku z podejrzeniem stosowania przemocy przez pracowników wobec dzieci. W trakcie kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości, a działalność placówki oceniono pozytywnie.

Po kontroli przeprowadzonej przez MOPS w Mysłowicach w 2019 r. zobowiązano dyrektora placówki m.in. do: formułowania pisemnych wniosków do sądu dotyczących zasadności dalszego pobytu w placówce po uprzednim dokonaniu okresowej oceny sytuacji dziecka; określania celów pracy z dzieckiem w planach pomocy dziecku, uwzględniając jego powrót do rodziny, umieszczenie w rodzinie przysposabiającej lub zastępczej bądź przygotowanie do usamodzielnienia; zapewniania wsparcia metodycznego dla pracowników placówki bezpośrednio zaangażowanych w proces wychowawczy; wzmocnienia nadzoru

⁴⁰ DDz w Pacóttowie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Opatowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

⁴¹ DDz w Szymonowie, DDz w Pacóttowie, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Opatowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

⁴² DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Nagłowicach, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

nad pracownikami odpowiedzialnymi za organizowanie i zapewnienie wychowankom całodobowego dostępu do napojów i żywności. O realizacji wskazanych zaleceń pokontrolnych dyrektor poinformowała MOPS.

W okresie od 25 marca do 16 kwietnia 2021 r. przeprowadzona została kontrola Urzędu Miasta w Mysłowicach, która wykazała konieczność gruntownej reorganizacji sposobu zarządzania zasobami ludzkimi i korekty oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych w placówce. Liczne nieprawidłowości odnosiły się m.in. do: braku zapewnienia wychowankom stale dostępnej pomocy psychologicznej; złej komunikacji pomiędzy pracownikami; niewystarczającej współpracy z placówkami i instytucjami działającymi na rzecz dzieci; nierzetelnego opracowania zasad prowadzenia dokumentacji dzieci z jednoczesnym ograniczeniem dostępności dla personelu specjalistycznego; niedostosowania aktywności i sposobu spędzania czasu do potrzeb i zainteresowań dzieci.

Konsekwencją powyższej kontroli Urzędu Miasta była przeprowadzona w 2021 r. kontrola Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach (także w związku z otrzymanym pismem z Biura Rzecznika Praw Dziecka), która wykazała nieprawidłowości, w tym m.in.: brak jednolitych zasad posiadania telefonu komórkowego przez wychowanków; wydatkowanie dodatku wychowawczego niezgodnie z jego przeznaczeniem; ponoszenie przez dzieci kar niezawartych w regulaminie dla wychowanków; rozdzielenie rodzeństw pomiędzy główną siedzibą DDz a jego filią; brak opisów przebiegu zajęć w kartach udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, a także odstąpienie od organizacji spotkań grupowych wychowawców z dziećmi mających na celu wspólne podejmowanie decyzji dotyczących funkcjonowania placówki. O sposobie i terminie realizacji zaleceń pokontrolnych dyrektor placówki poinformowała Śląski Urząd Wojewódzki pismem z dnia 16 sierpnia 2021 r. Wszystkie nieprawidłowości zostały usunięte. W wyniku stwierdzonych nieprawidłowości w działalności placówki Prezydent Miasta Mysłowice rozwiązał umowę z ówczesnym dyrektorem z dniem 28 kwietnia 2021 r.

Wyniki kontroli Wojewody Świętokrzyskiego przeprowadzonej w **DDz w Opatowie** w 2019 r. potwierdziły brak wymaganych kwalifikacji osoby zatrudnionej na stanowisku opiekuna dziecięcego oraz nieprzeprowadzenie przez psychologa oraz pedagoga wymaganych arkuszy badań i obserwacji.

W związku z treściami prasowymi dotyczącymi stosowania przez jednego z wychowawców DDz w Opatowie przemocy fizycznej i psychicznej wobec wychowanków, Wojewoda Świętokrzyski wystosował do Starosty Powiatu Opatowskiego pismo o przesłanie informacji o podjętych działaniach w celu wyjaśnienia sytuacji. W 2020 r. sprawa została zgłoszona na Policję, w placówce przeprowadzono audyt a wychowankowie zostali objęci pomocą psychologa. Wychowawca, który dopuścił się nieprawidłowości został odsunięty od pracy. Do dnia 30 września 2021 r. sprawa dotycząca przemocy nie została zakończona w postępowaniu sądowym. W toku audytu przeprowadzonego przez Starostwo Powiatowe w Opatowie potwierdzono doniesienia prasowe. W związku z tym p.o. dyrektora rozwiązał z wychowawcą umowę o pracę bez zachowania okresu wypowiedzenia.

5.2. Działania opiekuńczo-wychowawcze

Diagnozy psychofizyczne

We wszystkich skontrolowanych placówkach, zgodnie z § 14 rozporządzenia w *sprawie pieczy zastępczej*, sporządzano diagnozy psychofizyczne dzieci.

Zgodnie z tym przepisem niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej sporządza się diagnozę psychofizyczną dziecka. Diagnozę sporządza psycholog lub pedagog. W diagnozie uwzględnia

się analizę: mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym oraz społecznym; przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka; relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla dziecka; rozwoju dziecka. Diagnoza zawiera, odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka, wskazania dotyczące: dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem; programu terapeutycznego; pracy z rodziną dziecka; pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka; przygotowania dziecka do usamodzielnienia.

Z powodu niezatrudnienia właściwego specjalisty a także korzystania z dokumentacji przygotowanej w innych podmiotach, w **DDz w Zwierzyńcu** i w **DDz w Nagłowicach** nie opracowano diagnoz odpowiednio dla pięciorga i trojga wychowanków. Diagnoz takich nie sporządzono także dla wszystkich dzieci w **DDz nr 2 w Pacanowie**, z powodu jego utworzenia z dniem 1 lipca 2021 r. i przejęcia ich z przekształconej placówki.

Przykłady

Po przyjęciu pięciu wychowanków do **DDz w Zwierzyńcu** nie sporządzono diagnoz psychofizycznych. Dla trojga rodzeństwa diagnozy zostały sporządzone przez psychologa zatrudnionego w PCPR w Zamościu. W przypadku jednego dziecka diagnoza wraz z aktualizacjami była sporządzona w innej placówce, w której pierwotnie dziecko przebywało, a następnie po kilku miesiącach pobytu psycholog zatrudniona w DDz sporządziła jej aktualizację. W dokumentacji drugiego dziecka nie było diagnozy psychofizycznej, lecz jedynie jej aktualizacja sporządzona przez psychologa po kilku miesiącach pobytu dziecka w placówce. Dyrektor wyjaśniła, że:

w DDz diagnozę przygotowuje psycholog, który ma do dyspozycji odpowiednie narzędzia badawcze. W okresie, kiedy troje ww. dzieci przybyło do placówki nie było zatrudnionego psychologa. Wychowankowie wymagali wnikliwej diagnozy i w ich przypadku diagnoza pedagoga nie byłaby wystarczająca. W związku z tym zwróciła się do dyrektora PCPR z prośbą o oddelegowanie psychologa w celu sporządzenia diagnoz. Dwoje dzieci zostało przeniesionych z Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w Łabuniach, która została zlikwidowana. Przekazane zostały dokumenty dzieci, w tym diagnozy psychofizyczne. Być może psycholog uznała, że nie ma potrzeby sporządzania nowych dokumentów, gdyż te były według niej aktualne. Sporządziła aktualizacje diagnoz psychofizycznych.

Spośród 12 dzieci przyjętych do **DDz w Nagłowicach** dla dziewięciorga opracowano diagnozy psychofizyczne, natomiast dla dwójga wychowanków zamiast diagnoz przedstawiono orzeczenia PPP o potrzebie kształcenia specjalnego, a dla jednego – diagnozę sporządzoną podczas poprzedniego pobytu w placówce. W placówce opracowano *Kwestionariusz wstępnej diagnozy sytuacji dziecka*, który wypełniano niezwłocznie po przyjęciu i zawierał on informacje dotyczące usposobienia i zachowania wychowanka, koncentracji uwagi, uczuciowości, współpracy w grupie, wykonywania zajęć. Zawierał on także informacje o przyczynach umieszczenia w placówce, ocenę sytuacji rodzinnej, a także propozycje działań jakie należy podjąć. Wskazywano również instytucje i osoby włączane do współpracy. W ocenie dyrektora placówki *kwestionariusz umożliwiał podjęcie prawidłowych działań w stosunku do dziecka w oczekiwaniu na sporządzenie właściwej diagnozy*. Dyrektor wyjaśnił, że: *zespół specjalistów placówki, to jest psycholog i pedagog postanowili, iż w przypadku gdy wychowanek jest przebadany w PPP, tworzenie odrębnej diagnozy psychofizycznej nie jest konieczne (do pracy z wychowankiem wykorzystuje się opinię otrzymaną z poradni).*

W **DDz w Olsztynie** stosowano praktykę polegającą na sporządzaniu diagnozy psychofizycznej dziecka po upływie dwóch lat od wykonania poprzedniej. Polecenie dotyczące aktualizacji diagnoz zostało przekazane ustnie przez dyrektora DDz specjalistom tworzącym ten dokument.

W placówkach różnorodnie interpretowano termin niezwłocznego sporządzania diagnoz, o którym mowa w § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie *pieczy zastępczej*. Siedem placówek⁴³ przyjęło założenie, iż opracowanie diagnoz w terminie nawet do dwóch miesięcy wypełnia znamiona niezwłoczności.

Przykłady

Dyrektor **DDz w Międzywiciu** wyjaśniła, że:

w placówce jest ustalone, aby diagnozę i plan pomocy dziecku sporządzić niezwłocznie, tj. do miesiąca od przyjęcia dziecka. Psycholog i pedagog sporządzający diagnozę pracują w dwóch placówkach, to oznacza, że średnio po 20 godzin w tygodniu są w jednej placówce, aby sporządzić diagnozę muszą zapoznać się z dokumentacją dziecka otrzymaną w dniu przyjęcia, a także poznać dziecko. Aby rzetelnie sporządzić diagnozę niezbędny jest kilkutygodniowy czas. Należy wziąć pod uwagę okoliczności opóźniające możliwość sporządzenia diagnoz, nieobecność usprawiedliwioną (zwolnienie lekarskie, kwarantanna, planowany urlop). Przed przygotowaniem diagnozy psycholog i pedagog pracują z dzieckiem, poznają je, rozpoznają jego sytuację szkolną, zdrowotną, rodzinną, intelektualną i aby zgromadzić te wszystkie informacje i sporządzić rzetelną diagnozę potrzebny jest ten czas, tj. do miesiąca.

Dyrektor **DDz nr 1 w Pacanowie** wyjaśniła m.in.: *aby sporządzić rzetelną i prawidłową diagnozę należy obserwować przyjęte dziecko co najmniej od jednego do dwóch miesięcy i tego terminu zawsze się trzymamy.*

W **DDz w Pasymiu** diagnozy opracowano w terminach od siedmiu do 20 dni od przyjęcia dziecka do placówki. Było to zgodne z zarządzeniem dyrektora z 2012 r. w sprawie procedury postępowania z chwilą otrzymania wiadomości o przybyciu nowego wychowanka do Domu, określającym m.in., iż pedagog opracowuje diagnozę w ciągu miesiąca od przybycia dziecka do placówki. W opinii dyrektora w rozporządzeniu w sprawie pieczy zastępczej dano pewną dowolność co do terminu sporządzenia diagnozy, nie wskazując konkretnego terminu. W związku z tym wprowadził on zarządzeniem obowiązek opracowania diagnozy w terminie miesiąca od przyjęcia dziecka do placówki.

W **DDz w Zwierzyńcu** dla siedmiu spośród 12 wychowanków diagnozy psychofizyczne zostały sporządzone w okresie od trzech do 26 dni po przyjęciu. Dyrektor wyjaśniła, że:

diagnozy zostały sporządzone niezwłocznie po ich przyjęciu do placówki opiekuńczo-wychowawczej. Moment, w którym powstawały był odpowiednim czasem na ich sporządzenie. Każde dziecko wymaga podejścia indywidualnego. W związku z tym potrzebny jest różny czas na właściwe sporządzenie diagnozy, która obejmuje: analizę dokumentów, wywiad, rozmowy kierowane, przeprowadzenie badania przy użyciu narzędzi, obserwacje. W związku z powyższym sporządzenie dogłębnej i prawidłowej diagnozy, która jest podstawą sporządzenia przez wychowawcę planu pracy z dzieckiem, w terminie do 30 dni jest terminem niezwłocznym. Termin niezwłocznie nie jest jasno określony – ile dni ma trwać i znaczy tyle, że bez zbędnej zwłoki, co w sytuacji sporządzenia diagnoz do 30 dni jest terminem niezwłocznym.

⁴³ DDz w Pasymiu, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W 10 domach dziecka⁴⁴ diagnozy opracowano niezwłocznie po przyjęciu dzieci, w terminach wynoszących od jednego do 41 dni.

W **DDz w Olsztynie** i w **DDz nr 1 w Pacanowie** wszystkie diagnozy sporządzono z naruszeniem przepisu § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, tj. w terminach od 31 dni do ośmiu miesięcy, zaś w **DDz w Strzyżowie** na 11 diagnozach nie wskazano dat ich sporządzenia, a w jednej przytoczono informacje o zdarzeniach, które miały miejsce 13 miesięcy po dacie sporządzenia diagnozy.

Przykłady

Diagnozy w **DDz w Olsztynie** opracowano po upływie od 36 do 136 dni od przyjęcia dziecka do placówki (średnio po 68 dniach). Dyrektor wyjaśniła, że:

niezbędne było zapoznanie się z funkcjonowaniem wychowanka przez rozmowy i obserwacje prowadzone przez psychologa i pedagoga po tym, jak dziecko przeszło pewien okres wstępnej adaptacji. Niezbędne było również zapoznanie się z posiadaną dokumentacją i w miarę możliwości lub potrzeb: zbieranie informacji od innych instytucji, z którymi dzieci miały styczność lub gdzie były dotąd diagnozowane. Obserwacja funkcjonowania wychowanków jest najbardziej efektywna, gdy trwa co najmniej miesiąc lub dwa, inaczej wyciągane wnioski mogłyby się okazać nieadekwatne, a więc planowane sposoby pracy z dzieckiem oraz wyznaczane cele również nie byłyby właściwie dobrane. Zdarzały się sytuacje, gdy długi okres sporządzania diagnozy związany był z nieobecnością specjalistów spowodowaną np. stanem epidemii COVID-19 lub sytuacją zdrowotną (zwolnienia lekarskie), a do czasu opracowania w placówce diagnozy wychowawcy mieli dostęp do diagnozy sporządzonej przez pracowników Pogotowia Opiekuńczego. W latach 2019–2021 (do 31 maja) absencje w pracy specjalistów sporządzających diagnozy, tj. psychologa i pedagoga, wyniosły łącznie odpowiednio: 140 i 230 dni. W związku z dłuższymi niezaplanowanymi absencjami zadania opiekuńczo-wychowawcze realizowali wychowawcy, a po powrocie do pracy intensyfikowali swoją pracę nadrabiając zaległości, tworząc zaległe diagnozy.

W diagnozach psychofizycznych 11 wychowanków **DDz w Strzyżowie** nie wskazano daty ich sporządzenia. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie zwrócił uwagi na brak daty sporządzenia diagnozy. Diagnozy powinny być sporządzane niezwłocznie po przyjęciu wychowanka. Nie zawsze jest to możliwe. Brak danych i oczekiwanie na pełną dokumentację powoduje, że nie mając pełnej wiedzy trudno jest sporządzić diagnozę.*

W siedmiu domach dziecka⁴⁵ część diagnoz opracowano niezwłocznie, zaś pozostałe z uchybieniem terminu wynikającego z § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, tj. od 17 do 1021 dni.

Przykłady

Cztery diagnozy w **DDz w Mysłowicach** sporządzono od 38 do 92 dni od przyjęcia dzieci do placówki, jedna 117 dni od dnia przyjęcia, jedna 277 dni, a jedna aż 1021 dni. Dyrektor placówki wyjaśnił, że: *nie potrafi wskazać dlaczego diagnozy psychofizyczne nie zostały sporządzane niezwłocznie po przyjęciu,*

⁴⁴ DDz w Szymonowie, DDz w Pasymiu, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

⁴⁵ DDz w Pacótkowie, DDz w Kraśniku, DDz w Nagłowicach, DDz w Krośnie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowiach, DDz w Częstochowie.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

ponieważ sprawuje funkcję dyrektora od czerwca br., a pedagog oraz psycholog, którzy byli zobowiązani do ich sporządzania nie są już pracownikami placówki. W dużej mierze wpływ na odległy termin sporządzenia diagnoz psychofizycznych mógł mieć wydłużony proces diagnostyczny, z uwagi na brak dostatecznych informacji o dziecku i rodzinie oraz wiek dzieci (wiek niemowlęcy i poniemowlęcy).

Diagnoza psychofizyczna dla jednego dziecka (spośród 12 objętych badaniem) w **DDz w Częstochowie** została sporządzona w terminie 316 dni. Dyrektor wyjaśniła, że: *przyczyną powyższego było przeoczenie.*

W **DDz w Kraśniku** w sześciu przypadkach diagnozy psychofizyczne nie zostały sporządzone niezwłocznie po przyjęciu dzieci do placówki, lecz w okresie od 22 do 30 dni. Według wyjaśnień psychologa: *opóźnienie było spowodowane urlopem wypoczynkowym, zastępowaniem wychowawców na dyżurach oraz bieżącą pracą psychologiczną z innymi wychowankami.*

Osoby opracowujące diagnozy psychofizyczne

W **DDz w Opatowie** i w **DDz nr 1 w Pacanowie**, niezgodnie z § 14 ust. 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, odpowiednio 11 i sześć diagnoz sporządziły osoby nieuprawnione. W **DDz w Strzyżowie** w sześciu z 12 diagnoz nie wskazano osoby, która je sporządziła. W pozostałych 17 placówkach diagnozy zostały opracowane przez psychologa lub pedagoga.

Przykłady

Jedenaście z 12 diagnoz psychofizycznych w **DDz w Opatowie** zostało sporządzonych przez osoby nieuprawnione, tj. przez wychowawców lub osobę zatrudnioną na stanowisku pedagoga, która nie posiadała wymaganych kwalifikacji.

Sześć diagnoz w **DDz nr 1 w Pacanowie** zostało sporządzonych przez wychowawcę, a nie przez psychologa lub pedagoga. Dyrektor wyjaśniła m.in., że: *w tym czasie w placówce nie było pedagoga (zwolnienie lekarskie), dlatego diagnozy zostały sporządzone przez wychowawcę, który zgodnie z regulaminem mógł pedagoga zastąpić. Siedmioosobowe rodzeństwo zostało przyjęte w trybie pilnym.*

W **DDz w Strzyżowie** w sześciu diagnozach nie wskazano kto je sporządził. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie przywiązywaliśmy wagi do tego kto sporządza diagnozę. Na etapie mamy tylko pedagoga i dla nas było to jednoznaczne.*

Obligatoryjne elementy diagnoz psychofizycznych

Jedynie diagnozy sporządzone w **DDz w Szymonowie**, **DDz w Pacółtownie**, **DDz w Pasymiu**, **DDz w Skarżysku Kamiennej**, **DDz w Dębicy** i w **DDz w Międzywiciu** zawierały wszystkie wymagane elementy wymienione w § 14 ust. 3 i 4 rozporządzenia. W pozostałych 14 placówkach w diagnozach nie ujęto, odpowiednich do wieku, rozwoju i doświadczeń dzieci, wszystkich wskazań dotyczących: dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem, programu terapeutycznego, pracy z rodziną dziecka, pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka i przygotowania dziecka do usamodzielnienia. W diagnozach sporządzonych w **DDz w Mysłowicach** oprócz ww. wskazań nie uwzględniono również analiz, o których mowa w § 14 ust. 3 rozporządzenia.

Przykłady

W **DDz w Kraśniku** diagnozy psychofizyczne nie zawierały, odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dzieci, wskazań dotyczących: programu terapeutycznego (w czterech diagnozach); pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka (w 12 diagnozach); przygotowania dziecka do usamodzielnienia (w 11 diagnozach). Pełniący obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *z powodu przeoczenia nie zawarto w diagnozach braku wskazań do objęcia dzieci programem terapeutycznym. Z powodu niewłaściwej praktyki nie umieszczono w diagnozach wskazań dotyczących pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Natomiast niedopatrzaniem było nieuwzględnienie wskazań w zakresie przygotowania dzieci do usamodzielnienia.*

W **DDz w Puławach** w diagnozach psychologicznych nie zawarto wymaganych wskazań dotyczących programu terapeutycznego oraz pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Dyrektor wyjaśnił, że:

brak wskazań dotyczących programów terapeutycznych wynika z faktu, że diagnozy opracowywane były wyłącznie przez pedagoga (wakat na stanowisku psychologa). Pedagog nie jest uprawniony do zaleceń terapeutycznych, które należą głównie do kompetencji psychologa. Programy terapeutyczne uwzględniały sugestie pedagoga oraz obserwacje terapeuty i wychowawców. W kwestii braku wskazań do pracy przygotowującej dzieci do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka stwierdził, że: wynikało to przede wszystkim z analizy sytuacji podopiecznych. W ocenie zespołu wychowawczego oraz specjalistów żaden z podopiecznych nie kwalifikował się do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Wychowawca-koordynator stwierdziła, że: wynikało to także z braku zainteresowania utworzeniem rodzin zastępczych przez krewnych wychowanków i niefunkcjonowania na terenie powiatu rodzin zastępczych zawodowych, które mogłyby przejąć opiekę nad dziećmi o specjalnych potrzebach wychowawczych i terapeutycznych.

W **DDz w Mysłowicach** diagnozy psychofizyczne zostały przygotowane w większości bez należytej staranności i rzetelnego uwzględnienia wymogów określonych w § 14 ust. 3 i 4 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. W siedmiu diagnozach nie uwzględniono żadnego z elementów wyszczególnionych w § 14 ust. 3 i 4 rozporządzenia, a stwierdzenia w nich zawarte miały charakter ogólnikowy, ograniczając się do krótkich informacji o rozwoju psychomotorycznym dziecka. W pięciu diagnozach, co prawda uwzględniono analizę mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym i społecznym, analizę przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka oraz analizę relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem, jednak nie zawarto w nich wskazań dotyczących pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej bądź w rodzinnym domu dziecka. Dyrektor wyjaśniła, że: *brakujące treści zostały zawarte w protokołach z zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka. Nie potrafiła odnieść się do przyczyn zaistniałych nieprawidłowości.*

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Rzetelność sporządzania diagnoz psychofizycznych sprawdzono w 15⁴⁶ z 21 placówek objętych kontrolą. W dziewięciu z nich⁴⁷ diagnozy opracowano rzetelnie, zaś w pozostałych sześciu – nierzetelnie, m.in. w związku z nieujęciem w nich obligatoryjnych elementów.

Przykłady

W **DDz w Nagłowicach** diagnozy sporządzone zostały rzetelnie, uwzględniały wszelkie informacje o sytuacji dzieci, a także były dostosowane do stwierdzonych potrzeb, wskazówek dotyczących dalszych działań opiekuńczo-wychowawczych.

Diagnozy w **DDz w Opatowie** nie były rzetelne, bowiem nie podano w żadnej z nich odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka wskazań dotyczących pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka lub przygotowania dziecka do usamodzielnienia.

Plany pomocy dzieciom

Przepis § 15 ust. 1 i 2 rozporządzenia *w sprawie pieczy zastępczej* stanowi, że niezwłocznie po sporządzeniu diagnozy wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka, we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje plan pomocy dziecku. Opracowując go, stosownie do okoliczności, rozwoju psychicznego i fizycznego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka, zobowiązany jest do uwzględnienia zdania dziecka.

We wszystkich placówkach i dla każdego dziecka opracowano plany pomocy.

Niezwłocznie, w terminach od jednego do 31 dni, wszystkie plany pomocy zostały opracowane w dziesięciu jednostkach⁴⁸.

W **DDz w Pacółtowie** część planów sporządzono w terminach od trzech do 12 dni, tj. niezwłocznie, a część pomimo opracowania ich w terminach od 17 do 18 dni po wykonaniu diagnoz – ze zwłoką.

W **DDz w Olsztynie** uznano, że siedem planów przygotowanych w terminie od jednego do 49 dni spełniało kryterium niezwłoczności, a pozostałe opracowano z naruszeniem przepisu rozporządzenia, tj. od 26 do 61 dni przed sporządzeniem diagnoz.

W **DDz w Kraśniku** cztery plany opracowano niezwłocznie, tj. w terminach od trzech do 49 dni po sporządzeniu diagnoz, cztery ze zwłoką – w terminach od 30 do 129 dni oraz trzy – od sześciu do 12 dni przed diagnozami. Podobnie w **DDz w Zwierzyńcu**, gdzie w terminach od trzech do 27 dni niezwłocznie opracowano pięć planów, ze zwłoką – po 64 dniach – jeden plan i przed diagnozą – sześć planów. W **DDz Nr 1 w Pacanowie** dziewięć

⁴⁶ DDz w Pacółtowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

⁴⁷ DDz w Pacółtowie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Nagłowicach, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Międzywiciu.

⁴⁸ DDz w Szymonowie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Opatowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Dębicy, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

planów opracowano niezwłocznie, osiem – ze zwłoką – w terminie od 10 do 38 dni i jeden pół roku przed sporządzeniem diagnozy. W **DDz w Częstochowie** w trzech planach wskazano te same daty co w diagnozach, jeden plan został opracowany po 189 dniach po diagnozie, a osiem przed ich sporządzeniem.

W **DDz w Nagłowicach**, **DDz w Rzeszowie** i **DDz w Mysłowicach** wszystkie poddane analizie plany pomocy opracowane zostały przed diagnozami.

W **DDz w Puławach** i w **DDz w Strzyżowie** nie wskazano dat opracowania planów.

Podobnie jak w przypadku diagnoz, niezdefiniowanie terminu niezwłoczności, o którym mowa w § 15 ust. 1 rozporządzenia, skutkowało niejednołitą jego interpretacją i oceną.

Przykłady

Plany pomocy pięciu wychowanków z **DDz w Olsztynie** sporządzono w terminach od 26 do 61 dni przed sporządzeniem w placówce ich diagnozy psychofizycznej, podczas gdy powinno to nastąpić po opracowaniu tego dokumentu. Dyrektor wyjaśniła, że: *było to spowodowane przedłużaniem się tworzenia diagnoz. W przypadku czworga dzieci przy tworzeniu planów wykorzystano diagnozy sporządzone w Pogotowiu Opiekuńczym*. Spośród pozostałych siedmiu planów sześć opracowano w terminie do pięciu dni po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej, a jeden – po upływie 49 dni. *Przyczyną było urlopowanie dziecka do matki na czas nauki zdalnej ze względu na stan epidemii COVID-19 w kraju. Dlatego też nie było możliwości pełnej pracy z rodziną i dzieckiem oraz stworzenia rzetelnego planu pomocy*.

W **DDz w Kraśniku** trzy plany pomocy (z 12 analizowanych) opracowano w okresie od sześciu do 12 dni przed sporządzeniem diagnoz psychofizycznych, a cztery plany w okresie od 30 do 129 dni po sporządzeniu diagnoz. W przypadku pierwszego z planów, p.o. dyrektora *nie była w stanie wyjaśnić przyczyn jego sporządzenia przed diagnozą psychofizyczną, gdyż nie pracuje już w placówce wychowawca, który sporządził ten plan*. Natomiast w przypadku dwóch planów, wychowawca kierujący procesem wychowawczym *nie wyjaśniła, dlaczego opracowała plany przed sporządzeniem diagnoz. Opracowała je na podstawie dokumentacji otrzymanej wraz z przyjęciem dzieci do placówki oraz po konsultacji z psychologiem, który był w trakcie sporządzania diagnoz*. W przypadku trzech planów opracowanych w okresie od 30 do 49 dni po sporządzeniu diagnozy, wychowawca kierujący procesem wychowawczym wyjaśniła, że: *jednoczesne objęcie opieki nad trójką nowo przyjętych dzieci wymagało zintensyfikowania działań mających na celu szybkie zabezpieczenie potrzeb opiekuńczych, edukacyjnych i emocjonalnych, co było szczególnie utrudnione w przypadku jednego z wychowanków*. Natomiast przyczyną opracowania planu po 129 dniach od diagnozy było *nieodnalezienie planu pomocy sporządzonego przez poprzedniego wychowawcę*.

W **DDz w Zwierzyńcu** plan pomocy dla jednego wychowanka został sporządzony w terminie 64 dni po diagnozie psychofizycznej. Dyrektor wyjaśniła, że: *wychowawca mimo posiadanej diagnozy, ze względu na ogromne zmęczenie i potrzebę wypoczynku, odłożył sporządzenie planu na czas po powrocie z urlopu. Chciał zapewnić jak najlepszą jakość sporządzonego planu. Po powrocie z urlopu umknął mu obowiązek sporządzenia planu i kiedy zorientował się, że dotychczas go nie sporządził, przystąpił do jego napisania*.

Dla pięciorga wychowanków plan został sporządzony przez wychowawców przed sporządzeniem diagnozy. Dyrektor wyjaśniła, że:

plany pomocy dziecku dla dwóch wychowanków zostały sporządzone na podstawie diagnozy sporządzonej przez psychologa placówki, z której dzieci przybyły. Wychowawca oczekiwał na sporządzenie diagnozy przez psychologa zatrudnionego w DDz, a gdy otrzymał komunikat, że psycholog nie będzie sporządzał diagnozy gdyż uznał, że diagnozy sporządzone w poprzedniej placówce są aktualne, sporządził plan pomocy dziecku. W przypadku rodzeństwa plany pomocy zostały opracowane przed sporządzeniem diagnozy psychofizycznej w związku z tym, że dwóch wychowawców natychmiast po przyjęciu dzieci mając świadomość, że w tamtej chwili w DDz nie był zatrudniony psycholog (w placówce było i jest przyjęte, że pedagog takich diagnoz nie sporządza) nie czekali na podjęcie kroków przez dyrektora w celu znalezienia najlepszego rozwiązania tej sytuacji, sporządzili plany w dniu 16 września 2019 r. Diagnozy zostały sporządzone przez psychologa oddelegowanego z PCPR w dniu 18 października 2019 r. Po diagnozach ww. wychowawcy przygotowali modyfikację wcześniej opracowanych planów.

Plan pomocy jednego dziecka został opracowany w **DDz w Częstochowie** 189 dni po diagnozie, a plany pomocy dla ośmiorga dzieci zostały opracowane jeszcze przed diagnozami psychofizycznymi dla tych dzieci. Dyrektor wyjaśniła, że: *pierwszy plan pomocy dziecku był opracowany w jak najkrótszym czasie od przyjęcia tego dziecka, a informacje zebrane do diagnozy były wykorzystywane przy aktualizacji planów pomocy. Jedynie sporządzenie planu pomocy dla jednego dziecka po 189 dniach od diagnozy, zostało spowodowane przeoczeniem.*

Osoby opracowujące plany pomocy

Zgodnie z § 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej plany pomocy we wszystkich placówkach opracowane zostały przez wychowawców kierujących procesami wychowawczymi dzieci. W **DDz w Pasymiu**, **DDz w Zwierzyńcu** i w **DDz w Strzyżowie** niektóre z planów nie zostały sporządzone we współpracy z asystentami rodziny prowadzącymi pracę z rodzinami dzieci lub podmiotami organizującymi pracę z rodzinami, o których mowa w art. 100 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej.

Przykłady

Trzech planów pomocy wychowanków **DDz w Zwierzyńcu** wychowawcy nie uzgodnili z asystentami rodzin oraz trzech – z podmiotami organizującymi pracę z rodzinami. Nie uzgodniono także z asystentami lub podmiotami organizującymi pracę z rodzinami 11 z 12 modyfikacji planów. Dyrektor wyjaśniła, że:

w okresie kiedy była zatrudniona w DDz jako pracownik socjalny, mimo że nie należało to do zakresu jej obowiązków, odciążała wychowawców i zajmowała się wysyłaniem planów pomocy dziecku (modyfikacji planów już nie) do asystenta lub do podmiotu organizującego pracę z rodziną. Zwyczaj ten pozostał w pamięci wychowawców, mimo że ten obowiązek spoczywa na nich, jak widać nadal oczekiwali, że kolejne osoby zatrudnione na stanowisku pracownika socjalnego będą ten zwyczaj kontynuowały. W przypadku jednego wychowanka plan pomocy prawdopodobnie został wysłany do podmiotu organizującego pracę z rodziną (bo robiła to osobiście), ale po jego akceptacji nie został odesłany. Fakt odnotowania tej okoliczności umknął zarówno jej uwadze jak i uwadze wychowawcy. Uzgadnianie planów pomocy i ich modyfikacji umknęło świadomości wychowawców, jak również to, że należy to do ich obowiązków.

Plany pomocy sporządzone w **DDz w Strzyżowie** nie zawierały dat ich opracowania, a dokumentacja nie potwierdzała, że zostały one opracowane we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka lub podmiotem organizującym pracę z rodziną.

Zgodnie z § 15 ust. 3 i 4 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej w planie pomocy: określa się cele, działania krótkoterminowe i długoterminowe, uwzględniając w szczególności wiek dziecka, jego możliwości psychofizyczne, sytuację rodzinną i przebieg procesu przygotowania dziecka do usamodzielnienia; wyznacza się cel pracy z dzieckiem, uwzględniający powrót dziecka do rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie przysposabiającej, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub przygotowanie dziecka do usamodzielnienia. Plan pomocy dziecku opracowywany jest na podstawie: diagnozy; dokumentacji dotyczącej dziecka; analizy procesu zmian rozwoju psychicznego i fizycznego dziecka w czasie jego pobytu w placówce opiekuńczo-wychowawczej, potrzeb dziecka w sferze opiekuńczej, rozwojowej, emocjonalnej, więzi z rodziną, relacji społecznych i funkcjonowania w grupie i środowisku rówieśniczym i szkolnym, środowiska, z którego dziecko pochodzi, rozwoju edukacyjnego dziecka, wpływu sytuacji kryzysowej w rodzinie na rozwój dziecka i jego funkcjonowanie w placówce opiekuńczo-wychowawczej, a także poza placówką; oceny efektów pracy z rodziną dziecka prowadzonej przez asystenta rodziny.

Obligatoryjne
elementy planów
pomocy

Wszystkie elementy określone ww. przepisami zawierały plany pomocy w 18 placówkach. Braki w tym zakresie stwierdzono w planach opracowanych w **DDz w Puławach**, **DDz nr 1 w Pacanowie** i **DDz w Strzyżowie**, a dotyczyły one m.in.: nieokreślenia celów i działań krótkoterminowych oraz długoterminowych, a także niewskazania na podstawie jakich dokumentów i analiz sporządzono plany.

Przykłady

W **DDz w Puławach** plany pomocy wychowanków nie zawierały działań długoterminowych. Dyrektor wyjaśnił, że: *plany zgodnie z przyjętą praktyką były sporządzane w miesiącu styczniu na każdy rok kalendarzowy. Brak działań długoterminowych wynikał z przekonania, że określone w nich działania, są sposobem – drogą do określenia celów krótkoterminowych i długoterminowych. W najbliższym czasie plany zostaną poprawione z podziałem na działania krótko i długoterminowe.*

We wszystkich objętych kontrolą planach pomocy w **DDz nr 1 w Pacanowie** nie określono precyzyjnie celów i działań krótkoterminowych i długoterminowych oraz dla czworga dzieci nie określono w ogóle działań długoterminowych. Wprawdzie wypełniono stosowne rubryki dotyczące ww. celów i działań jednak nie zostały one określone precyzyjnie. Np. działanie *Tworzenie rodzinnej atmosfery* było stwierdzeniem ogólnym – nie wskazano, w jaki sposób będzie realizowane. We wszystkich planach pomocy, w rubryce *Cele i działania krótkoterminowe*, wpisów dokonano w sposób niepozwalający precyzyjnie określić, co jest celem, a co działaniem (cele przeplatały się z działaniami). Dyrektor wyjaśniła, że: *jest to niedopatrzenie ze strony wychowawców i zwróci szczególną uwagę na opracowanie kolejnych planów pomocy dziecku, dla których zostanie przygotowany nowy wzór.* W planach pomocy dla czworga z siedmiorga rodzeństwa nie określono działań długoterminowych. Dyrektor

wyjaśniła, że: *prawdopodobnie tego nie dopatrzyła*. Wychowawca najmłodszego z nich wyjaśnił, że: *pierwszy raz miał pod opieką tak małe dziecko (przywiezione w siódmym dniu życia) i przy noworodku czynności są zawsze takie same i uznał, że wystarczy wyszczególnić tylko cele*. Wychowawcy pozostałej trójki rodzeństwa wyjaśnili, że: *było to niedopatrzenie z ich strony, ale nie przełożyło się to na braki w bezpośredniej pracy z dziećmi*.

W DDz w Strzyżowie w planach pomocy nie określono, celów i działań krótkoterminowych oraz długoterminowych. Nie było też wskazań, na podstawie jakiej dokumentacji i jakich analiz plany zostały sporządzone.

Rzetelność sporządzania planów pomocy sprawdzono w 15⁴⁹ z 21 placówek objętych kontrolą. W 11 z nich⁵⁰ plany opracowano rzetelnie, zaś w pozostałych czterech – nierzetelnie, m.in. w związku z: nieprawidłowym określeniem celu głównego spoza katalogu wymienionego w § 15 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej, niepowiązaniem wyznaczonych celów głównych z celami i działaniami krótko i długoterminowymi, sformułowaniem w sposób ogólny sposobów realizacji wyznaczonych zadań lub nieokreśleniem konkretnych działań, które należało realizować wobec wychowanków.

Przykłady

W DDz w Olsztynie w planach pomocy wychowanek wyznaczono jako cel główny powrót do domu rodzinnego, który nie był powiązany z celami i działaniami krótko i długoterminowymi. Dyrektor wyjaśniła, że: *wynikało to z błędu wychowawcy, a właściwym celem, z uwagi na brak możliwości współpracy z rodziną, powinno być przygotowanie dziecka do usamodzielnienia*.

W DDz w Zwierzyńcu w jednym planie pomocy został wskazany cel dotyczący zapewnienia pomocy dziecku na różnych płaszczyznach życia w dalszym codziennym funkcjonowaniu, tj. spoza celów wskazanych w § 15 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. Dyrektor wyjaśniła, że: *wychowawca zbyt pobieżnie przeanalizował diagnozę psychofizyczną i w związku z tym określił ten cel w tak ogólnej formie. Jest to cel, który de facto powinien być realizowany jako jeden z tzw. celów cząstkowych przy realizacji jednego z celów wskazanych w § 15 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia i który może być i jest realizowany w przypadku każdego dziecka, które trafia do placówki*. W przypadku jednego wychowanka cele (uregulowanie sytuacji prawnej dziecka i rozważenie możliwości umieszczenia w rodzinie adopcyjnej) nie były powiązane z działaniami krótko i długoterminowymi, co było niezgodne z § 15 ust. 3 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. Dyrektor wyjaśniła, że: *w przypadku tego dziecka cele nie były powiązane z działaniami krótko i długoterminowymi, ponieważ zostały źle określone przez wychowawcę*.

Zadania krótkoterminowe i sposoby ich realizacji w planach pomocy dla 10 dzieci w **DDz w Strzyżowie** zostały sformułowane w sposób ogólny, a w dziewięciu nie określono konkretnych działań, które należało realizować wobec wychowanków. W 11 przypadkach plany pomocy nie uwzględniały m.in.

⁴⁹ DDz w Pacótkowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

⁵⁰ DDz w Pacótkowie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu.

wniosków do dalszej pracy pedagogicznej, terapeutycznej, pracy z rodziną dziecka oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej zawartych w diagnozach. Dyrektor wyjaśnił, że:

plany pomocy dzieciom zostały sformułowane przez wychowawców grup. W zależności od stażu pracy wychowawcy plany te różnią się pod względem merytorycznym. Młodszy wychowawcy uczą się i nabierają doświadczenia w tym zakresie. Niewątpliwie wpływ miała na to również ogólna sytuacja – stan epidemii COVID-19, podział na dwie jednostki, nauka on-line. Jest notoryczny brak czasu na dokładne pisanie dokumentacji. Tak naprawdę nie ma sytuacji w ciągu dyżuru, w którym wychowawca mógłby spokojnie zająć się dokumentami nie mając na uwadze dzieci. W tym właśnie okresie trudno też spokojnie przeanalizować dokumenty. Wszystko jest na szybko. Okres stanu epidemii COVID-19, nauki on-line, remonty domu. Ostatnie lata były naprawdę trudne i ciężko było ogarnąć to wszystko.

Plany pomocy sporządzone w **DDz w Mysłowicach** były nierzetelne z powodu niekompletności diagnoz psychofizycznych, na podstawie których zostały opracowane, albo w związku z całkowitym pominięciem diagnoz przy ich sporządzaniu.

Stosownie do § 15 ust. 5 pkt 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej plan pomocy dziecku powinien być modyfikowany w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka lub jego rodziny, nie rzadziej niż co pół roku.

Modyfikacje planów pomocy

Obowiązek ten właściwie realizowano w 15 domach dziecka⁵¹, zaś w pięciu bądź nie modyfikowano planów w ogóle lub dokonano jej z przekroczeniem terminu określonego w powyższym przepisie.

Przykłady

W **DDz w Pacółtowiu** nie zmodyfikowano trzech planów pomocy dzieci przebywających w placówce odpowiednio: sześć, 12 i 14 miesięcy. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie potrafi wskazać przyczyn braku modyfikacji planów pomocy.*

Modyfikacji planów pomocy dzieciom, pomimo zmiany ich sytuacji (skierowania do MOW, usamodzielnienia, przeniesienia dzieci do placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego) lub ich rodzin (wyjazd matki dziecka za granicę) nie sporządzono w siedmiu przypadkach w **DDz w Kraśniku**. Plany pomocy nie były także modyfikowane w związku z ocenami dokonanymi przez Zespół, pomimo że powinno to następować nie rzadziej niż co pół roku. W ośmiu przypadkach nie sporządzono dokumentacji planu pomocy dziecku określającej zmodyfikowane cele i adekwatne do nich działania krótkoterminowe i długoterminowe. Pełniący obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *brak modyfikacji planów w 2021 r. wynikał z niewłaściwie utrwalonej praktyki.* Była dyrektor placówki nie wyjaśniła, dlaczego plany w 2020 r. nie zostały zmodyfikowane w związku z ww. zmianami sytuacji dzieci i ich rodziny. Stwierdziła, że: *według jej wiedzy opierającej się wyłącznie na odwzorowaniu pamięciowym, w dokumentacji prowadzono modyfikację planów pomocy dziecku. W jednym z dokumentów zawierał się punkt dotyczący modyfikacji i był on wypełniany i uzupełniany. Modyfikowano plan pomocy dziecku w półrocznej oce-*

⁵¹ DDz w Szymonowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

nie. Jeden z punktów zawierał informacje o modyfikacji. Badanie dokumentacji wykazało, że nie sporządzano modyfikacji planów pomocy dziecku w oparciu o wskazania zawarte w półrocznych ocenach.

*W DDz w Zwierzyńcu plany pomocy pięciu wychowanków nie były modyfikowane w zależności od zmieniającej się sytuacji lub nie rzadziej niż co pół roku. Dyrektor wyjaśniła, że: **brak modyfikacji planów wynikał z błędnej interpretacji przepisów przez wychowawców, tj. że modyfikacji należy dokonać w przypadku znaczących zmian w życiu dziecka.***

*Na 28 sporządzonych w DDz w Skarżysku-Kamiennej w kontrolowanym okresie modyfikacji planów pomocy dziecku 16 zostało sporządzonych z przekroczeniem sześciomiesięcznego terminu ustalonego w § 15 ust. 5 pkt 1 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. Opóźnienia wynosiły od jednego dnia do miesiąca i 23 dni. Była dyrektor wyjaśniła, że: **opóźnienia w sporządzaniu wskazanych modyfikacji planów pomocy mogły być wynikiem niedopatrzenia i sytuacji losowych (np. nieobecności w pracy z uwagi na zwolnienie lekarskie). Wychowawcy zawsze starali się wywiązywać z terminowego sporządzania dokumentacji, jednak czasem nie było to możliwe.***

Wewnętrzne uregulowania

Każdy ze skontrolowanych domów dziecka opracował wewnętrzne procedury regulujące m.in. zasady: przekazywania i dokumentowania informacji między pracownikami placówki na temat dzieci, procesu ich wychowania i podejmowanych decyzji; ograniczenia agresji rówieśniczej oraz postępowania w sytuacji kryzysowej; zgłaszania przez wychowanków swoich uwag, postulatów, wniosków, opinii dotyczących spraw osobistych i życia placówki; swobody wypowiedzi; karania i nagradzania oraz możliwości odwoływania się od zastosowanych kar; podawania leków i właściwego prowadzenia dokumentacji medycznej; pozytywnej dyscypliny polegającej na wzmacnianiu właściwych zachowań oraz konsekwencje w sytuacji postępowania niezgodnego z wypracowanymi regułami.

Pomimo przekształcenia z dniem 1 stycznia 2021 r. Domu Dziecka w Kraśniku w dwie odrębne placówki opiekuńczo-wychowawcze, w DDz w Kraśniku nie wprowadzono nowych przepisów wewnętrznych, odnoszących się do różnych zakresów funkcjonowania placówki i przez ponad osiem miesięcy od jej utworzenia stosowano uregulowania obowiązujące w placówce przed podziałem. Z dniem 13 stycznia 2021 r. uchylono regulamin organizacyjny Domu Dziecka w Kraśniku, a w konsekwencji także załączniki do niego, tj. Kodeks Wychowanka, Regulamin Samorządu Wychowanków, Regulamin Przyznawania Kieszonkowego. Była dyrektor placówki wyjaśniła, że: *uchylając regulamin organizacyjny z 2014 r. zdezaktualizowano treści zawarte jedynie w tym dokumencie, a pozostałe regulaminy nadal obowiązywały. Nie wprowadzono zmian aktualizacyjnych procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych oraz zarządzeń wprowadzonych w związku ze stanem epidemii COVID-19 ze względu na brak zmian co do treści merytorycznej w ww. dokumentach.*

W trakcie kontroli w DDz w Kraśniku wprowadzone zostały – procedury, które dotyczyły:

- postępowania w sytuacjach kryzysowych – wytyczne dla wychowawców odnoszące się do: ucieczki dziecka z placówki, przemocy fizycznej wśród dzieci i młodzieży, psychicznego znęcania się nad dzieckiem,

- posiadania i spożywania alkoholu na terenie placówki, posiadania i spożywania środków odurzających, grózb i prób samobójczych oraz kradzieży;
- praw i obowiązków wychowanków oraz nagród i konsekwencji za nieprzestrzeganie zasad obowiązujących w placówce – Kodeks Wychowanka, Regulamin Samorządu Wychowanków.

Dostosowanie regulaminu organizacyjnego **DDz w Dębicy** do nowych standardów, w tym m.in. w zakresie liczby i wieku dzieci nastąpiło dopiero po ponad dwóch miesiącach od podziału placówki.

We wszystkich skontrolowanych podmiotach dzieciom, stosownie do § 18 ust. 1 pkt 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 rozporządzenia w sprawie *pieczy zastępczej*, zapewniono: wyżywienie; dostęp do opieki zdrowotnej; zaopatrzenie w produkty lecznicze, środki spożywcze i wyroby medyczne; dostęp do zajęć wychowawczych; wyposażenie w: odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, zabawki, środki higieny osobistej; zaopatrzenie w podręczniki, pomoce i przybory szkolne; dostęp przez całą dobę do podstawowych produktów żywnościowych oraz napojów; dostęp do nauki; pomoc w nauce, w szczególności przy odrabianiu zadań domowych oraz w miarę potrzeby przez udział w zajęciach wyrównawczych; uczestnictwo, w miarę możliwości, w zajęciach pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych.

Stosownie do art. 93 ust. 4 pkt 1, 5, 7 ustawy o *pieczy zastępczej* także w każdej placówce opiekuńczo-wychowawczej zapewniono dzieciom: całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokojono ich niezbędne potrzeby, w szczególności rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; dostęp do kształcenia dostosowanego do ich wieku i możliwości rozwojowych oraz zapewniono korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Według art. 105 ust. 1 i 2 ustawy o *pieczy zastępczej* placówka opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka ta zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Zadania te kompleksowo zrealizowano w jednej z dwóch tego typu placówek, tj. w **DDz w Puławach**.

Natomiast wychowankom **DDz w Opatowie** – dzieciom niepełnosprawnym, wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych – nie zapewniono kompleksowej pomocy, odpowiadającej ich zdiagnozowanym potrzebom.

Świadczenia
zapewnione dzieciom
w placówkach

Placówka, zobowiązana do zapewnienia m.in. zajęć socjoterapeutycznych, kompensacyjnych, logopedycznych, terapeutycznych, odpowiedniej rehabilitacji i zajęć rewalidacyjnych, prowadziła zasadniczo tylko działania opiekuńczo-wychowawcze. Pomoc specjalistyczna, określona dla każdego wychowanka w diagnozach psychofizycznych i planach pomocy, nie była udzielana w placówce, a w innych podmiotach. Pomoc taka była udzielana w SOSW (w dziesięciu przypadkach), a także w szpitalu specjalistycznym oraz w szkole. Nierealizowanie zadań, które powinny być wykonywane w placówce typu specjalistyczno-terapeutycznego, związane było z brakiem wykwalifikowanej kadry. W placówce nie było terapeuty, a od stycznia 2019 r. do lutego 2020 r. także psychologa. Osoba zatrudniona na stanowisku pedagoga nie miała odpowiedniego wykształcenia, a nadto od 1 lipca 2019 r. do dnia 30 września 2021 r. była nieobecna w pracy. Bez wymaganych kwalifikacji zatrudniono również cztery osoby na stanowisku opiekuna dziecięcego. W związku z tym, podejmowane działania opiekuńczo-wychowawcze ograniczały się jedynie do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych dzieci, co skutkowało tym, że w placówce sprawowany był jedynie nadzór wychowawców nad dziećmi. Spośród 24 wychowanków przebywających w DDz w Opatowie, 18 skierowano do SOSW, gdzie od poniedziałku do piątku przebywały one w internacie⁵², dwóch wychowanków zostało skierowanych do MOW, a jeden do MOS.

Spośród 19 placówek typu socjalizacyjnego 11⁵³ zapewniło realizację działań opiekuńczo-wychowawczych stosownie do stwierdzonych potrzeb, w tym także zaspokajających potrzeby emocjonalne, terapeutyczne, kompensacyjne i rewalidacyjne, o których mowa w art. 93 ust. 4 pkt.1 i 6 ustawy o *pieczy zastępczej* oraz § 18 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia w *sprawie pieczy zastępczej*.

Z 11 ww. placówek jedynie w **DDz w Skarżysku-Kamiennej**, **DDz w Nagłowicach** i **DDz w Międzyzwiązku** w całym okresie objętym kontrolą zatrudniano psychologów, pedagogów i terapeutów. W pozostałych ośmiu w przypadku braku ww. specjalistów ich zadania wobec dzieci wykonywane były m.in. w SOSW, PPP, szkołach, centrach leczniczo-rehabilitacyjnych, MOS i MOW.

W ośmiu domach dziecka⁵⁴ nie zapewniono odpowiednich do potrzeb świadczeń specjalistycznych. Spowodowane to było: niezatrudnieniem w placówkach w całym okresie objętym kontrolą lub w jego części ww. specjalistów, niezapewnieniem odpowiedniej pomocy w tym zakresie poza kontrolowanymi podmiotami, zastępowaniem wychowawców w wykonywaniu ich obowiązków oraz koniecznością wzmożonej opieki nad dziećmi zarówno niepełnosprawnymi jak i niespełniającymi

⁵² Z wyłączeniem roku szkolnego 2020/2021 gdy jedno dziecko było dowożone codziennie przez Placówkę, natomiast pozostałe przebywały w internacie.

⁵³ DDz w Olsztynie, DDz w Lublinie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzwiązku, DDz w Częstochowie.

⁵⁴ DDz w Szymonowie, DDz w Pacóttowie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Mysłowicach.

ustawowego kryterium wieku, które zostały przyjęte do placówek. W pięciu placówkach⁵⁵ specjaliści nie zostali zatrudnieni pomimo wskazania w regulaminach organizacyjnych takich stanowisk i określenia dla nich zadań.

Przykłady

W **DDz w Szymonowie** od 1 lipca 2019 r. nie zatrudniano na stałe psychologa. Wprawdzie w okresie tym dzieci miały możliwość korzystania z opieki PPP w Morągu, a w czerwcu i lipcu 2020 r. z psychologa zatrudnionego na umowę zlecenie, jednak opieka ta nie zapewniała bieżącej pomocy dzieciom w takim stopniu, jak zatrudniony w placówce psycholog. W latach 2019–2021, poza jednym miesiącem, nie zapewniono wychowankom dostępu do zajęć terapeutycznych. Objęcie pomocą terapeutyczną 13 dzieci w czerwcu 2020 r. wskazywało na potrzebę świadczenia takiej pomocy również w innych miesiącach okresu objętego kontrolą. Regulamin organizacyjny placówki zawierał wskazania dotyczące zadań terapeuty. Dyrektor wyjaśniła, że: *terapeuta zatrudniony na umowę zlecenie w 2020 r. nie był zainteresowany podjęciem dalszej pracy na podstawie umowy o pracę ze względu na inne plany zawodowe, pomimo że taka współpraca była terapeutycznie proponowana przez dyrektora placówki.*

Wychowankom **DDz w Pacółtowiu** zapewniono korzystanie z poradnictwa pedagoga oraz w ograniczonym zakresie z pomocy psychologa. Niezapewnienie zastępstwa za nieobecnego w pracy przez długi czas psychologa⁵⁶ spowodowało, że nie przeprowadzano badań dzieci pod kątem ich potrzeb w tym zakresie, pomocą psychologiczną objęto jedynie 10 spośród 36 wychowanków przebywających w placówce i mogło skutkować nieudzieleniem pomocy odpowiedniej do ich potrzeb. Dyrektor wyjaśnił, że: *dzieci podczas nieobecności psychologa korzystały z PPP w Nowym Mieście Lubawskim. W latach 2019–2021 (do 30 czerwca 2021 r.) z zajęć terapeutycznych prowadzonych przez psychologa w poradni skorzystało troje dzieci. Poza pedagogiem i psychologiem nie zatrudniano innych specjalistów, w tym m.in. terapeuty ze względu na problemy ze znalezieniem właściwej osoby na rynku pracy, z uwagi na niewielkie oferowane przez Dom Dziecka wynagrodzenie.*

W okresie od 1 stycznia do 30 września 2019 r. oraz od 31 sierpnia 2020 r. do dnia 29 września 2021 r. w **DDz w Pasymiu** nie zatrudniono psychologa. Wakat na tym stanowisku spowodował, że dostęp do poradnictwa psychologicznego w placówce był ograniczony, nie przeprowadzano badań dzieci pod kątem ich potrzeb, a pomocą psychologiczną objęto 22 spośród 40 wychowanków, co mogło skutkować nieudzieleniem odpowiedniej do ich potrzeb pomocy. Zatrudnienie psychologa określone zostało w regulaminie Centrum. Dyrektor *DDz poszukiwała psychologa, lecz żadna z osób uczestniczących w rozmowach nie zdecydowała się na podjęcie pracy w placówce.* Siedmiorgu dzieciom z orzeczeniami o niepełnosprawności, przebywającymi w placówce zapewniono opiekę, w tym specjalistyczną, zarówno w placówce, jak również w odpowiednich podmiotach edukacyjnych i leczniczych. Dzieci te miały zapewnione w DDz zajęcia wychowawcze indywidualne i grupowe, jak również poradnictwo pedagoga i psychologa w okresie jego zatrudnienia. Sześciorgo z wychowanków uczyło się w SOSW, gdzie zapewniono im odpowiednie zajęcia specjalistyczne, tj. wyrównawcze, socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, korekcyjno-kompensacyjne.

Pedagog zatrudniona w **DDz w Kraśniku** nie prowadziła zajęć z dziećmi, do czego obligował ją zakres czynności, a od stycznia 2021 r. także regulamin organizacyjny placówki. Do jej zadań należało m.in. organizowanie (koordy-

⁵⁵ DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie.

⁵⁶ Do dnia 4 maja 2021 r.

nowanie) i prowadzenie zajęć reedukacyjnych, dydaktyczno-wychowawczych i korekcyjno-kompensacyjnych oraz stosowne ich dokumentowanie. Od 13 stycznia 2021 r. do zadań pedagoga należało m.in. prowadzenie zajęć specjalistycznych z dziećmi. Pełniący obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *okres stanu epidemii COVID-19 wymagał codziennej pomocy pedagoga przy nauce zdalnej wychowanków, pełnienia dyżurów w grupie wychowawczej (w zastępstwie wychowawców), prowadzenia spotkań grupowych o charakterze integracyjnym, sportowym i wyrównawczym stosownie do potrzeb wychowanków i wychowawców. Z uwagi na posiadanie przez pedagoga uprawnień do przewożenia osób samochodem służbowym, angażowana była do przewożenia dzieci do lub z MOS, MOW oraz SOSW. Była dyrektorka DDz nie wyjaśniła przyczyn nieprowadzenia zajęć przez pedagoga.*

Psycholog, pedagog i pracownik socjalny systematycznie zastępowali wychowawców w sprawowaniu opieki nad wychowankami podczas dyżurów porannych, popołudniowych i nocnych. Praca „w zastępstwie” była rozliczana w ramach etatu każdego z nich. Skutkowało to zmniejszeniem liczby godzin na realizację przez nich zadań, określonych w regulaminie organizacyjnym oraz w zakresach czynności, odpowiednio (od stycznia do sierpnia): dla psychologa o 159 godzin, tj. o 20 dni, dla pracownika socjalnego o 256 godzin, tj. o 32 dni, dla pedagoga o 317 godzin, tj. o 40 dni, w łącznym wymiarze 732 godziny (92 dni pracy).

Pełniąca obowiązki dyrektorki stwierdziła, że: *praca specjalistów w zastępstwie wychowawców była spowodowana także zwolnieniami lekarskimi i urlopami wypoczynkowymi, a także zgodą udzieloną w 2020 r. przez byłą dyrektorkę placówki dla dwóch wychowawców na pracę wyłącznie na dyżurze porannym od poniedziałku do piątku. Angażowanie psychologa, pedagoga i pracownika socjalnego do pracy w grupie wychowawczej zapewniało ciągłość fachowej i wykwalifikowanej opieki wychowankom tej placówki. Dyżury specjalistów w grupie wychowawczej były w placówce normą, dlatego nie dokonywano zmian. Nie przewidywała tak wysokiej skali zastępstw.*

Według psychologa: *bezpośrednimi skutkami ograniczenia zakresu zadań zrealizowanych dla wychowanków był m.in. brak spotkań z wychowankami w ramach ich indywidualnej terapii, nie odbyły się dwa zajęcia grupowe dla dzieci młodszych, podczas pełnienia przez psychologa dyżurów „w zastępstwie” wychowawców, wychowankowie nie mieli możliwości skorzystania z jego pomocy.*

Pedagog stwierdziła, że: *z opóźnieniem kompletowała dokumentację dzieci nowo przyjętych, a także dokonywała wpisów do kart obserwacji pedagogicznych. Nie brała udziału w opracowaniu niektórych diagnoz psychofizycznych w części dotyczącej diagnozy pedagogicznej. Ograniczone były także możliwości udzielenia wsparcia dziecku po przyjęciu do placówki, a także wychowawcy w sytuacji kryzysowej.*

Pracownik socjalny wskazała m.in.: *na istotne ograniczenia stałej współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc na rzecz rodzin, utrudniony kontakt z wychowankami w zakresie kwestii dotyczących procesu usamodzielnienia, opóźnienia w kompletowaniu dokumentacji dzieci nowo przyjętych czy prowadzeniu notatek dotyczących przebiegu pracy z rodzinami wychowanków.*

Przyjmowanie do **DDz w Zwierzyńcu** dzieci poniżej 10. roku życia oraz z orzeczeniami o niepełnosprawności spowodowało konieczność zwiększonej opieki nad tymi dziećmi w związku z m.in. wyjazdami do lekarzy specjalistów w innych miastach i na zajęcia terapeutyczne. Powyższe oraz konieczność zapewnienia obsługi Domu Dziecka Nr 2 pozwoliły specjalistom jedynie na udzielanie porad i prowadzenie zajęć indywidualnych, co mogło skutkować, że udzielona wychowankom pomoc była nieadekwatna do ich potrzeb.

W placówce wystąpiły przerwy w zatrudnieniu na stanowisku psychologa i pracownika socjalnego odpowiednio w dniach: od 1 września do 24 października 2019 r. oraz od 18 do 31 stycznia 2021 r. i od 20 sierpnia do 21 listopada 2019 r. Wystąpiły również okresy nieobecności w pracy psychologa, w których mimo jego zatrudnienia nikt nie świadczył pracy w tym zakresie, tj.: od 1 do 10 lutego 2019 r. i od 30 czerwca do 24 października 2019 r. Dyrektor wyjaśniła, że: *od 1 stycznia 2019 r. w DDz nastąpiła fluktuacja na stanowisku psychologa z powodów niezależnych od pracodawcy.*

Zajęcia terapeutyczne dla dzieci z niepełnosprawnościami zostały zapewnione poza terenem DDz.

Prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych przez specjalistów zamiast wychowawców (w tym pełnienie przez nich dyżurów nocnych), brak prowadzenia zajęć grupowych specjalistycznych, świadczenie przez specjalistów pracy dla Domu Dziecka Nr 2 oraz brak pracy planowej i systematycznej wykonywanej przez psychologa i pedagoga świadczył o brakach kadrowych w zakresie zatrudnienia wychowawców i braku stworzenia dla nich warunków do pracy specjalistycznej. Dyrektor wyjaśniła, że:

specjaliści wykonywali zwykle pracę wychowawczą oraz koncentrowali się na pracy podmiotowej z dziećmi. W ww. okresie w placówce przebywały dzieci z takimi problemami jak: zaburzenia zachowania, autyzm, choroby psychiczne, zespół FAS, trudności emocjonalne. Ośmioro dzieci posiadało orzeczenia oraz opinie z PPP. W DDz przebywało także dwoje dzieci w wieku przedszkolnym (trzy i pięć lat), które zostały umieszczone ze starszym rodzeństwem. W związku z powyższym istniała konieczność zindywidualizowania pracy specjalistów, ponieważ wychowankowie wymagali wsparcia oraz pomocy w codziennym funkcjonowaniu. Praca psychologa nie była usystematyzowana i zaplanowana, ponieważ zdarzały się sytuacje, że był on angażowany w pracę opiekuńczą z powodu stanu epidemii COVID-19, przybycia do placówki małych dzieci oraz absencji pracowników związanej ze zwolnieniami lekarskimi czy kwarantanną. Dodatkowo bywało, że ze względu na wspólną obsługę dwóch Domów Dziecka przez specjalistów praca koncentrowała się na jednej grupie, co utrudniało zorganizowanie pracy planowej.

Podejmowane w **DDz w Strzyżowie** działania opiekuńczo-wychowawcze nie były nakierowane na zindywidualizowane potrzeby każdego wychowanka i nie stanowiły spójnego i chronologicznego ciągu zdarzeń, w których aktywnie uczestniczyliby zarówno wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce, jak też rodzice dzieci i ich bliscy. Świadczona pomoc skupiała się głównie na zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych wychowanków. Wskazane w dokumentach cele i zadania do realizacji, ukierunkowane m.in. na udzielenie specjalistycznej pomocy dzieciom, w znacznej części nie zostały zrealizowane, np. uczestniczenie w terapii psychologicznej, zajęciowej czy pracy terapeutycznej. Związane to było m.in. z niezatrudnieniem do dnia 31 października 2021 r. psychologa – mimo wskazania do jego zatrudnienia w regulaminie organizacyjnym, długotrwałą nieobecnością terapeuty, wykonywaniem zadań wychowawców przez pedagoga, z powodu ich niewystarczającej liczby oraz uznaniem, że w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami uczęszczającymi do SOSW działania takie są realizowane w tym podmiocie. Spośród analizowanych 12 spraw w 10 przypadkach w placówce nie zapewniono specjalistycznych działań opiekuńczo-wychowawczych, pomimo posiadania dokumentów wskazujących na potrzebę objęcia dzieci takimi działaniami. Także prowadzona w placówce dokumentacja nie potwierdzała ich realizacji poza DDz. Dyrektor wyjaśnił m.in., że:

dzieci przebywające w SOSW, szkołach i przedszkolach mają zapewnione wszystkie zajęcia specjalistyczne, lecz w DDz nie ma dokumentacji w tym zakresie. Placówka uczy dzieci samoobsługi, życia codziennego, zajmuje się leczeniem.

Nie ma specjalistów takich jak w szkołach i nie prowadzi zajęć specjalistycznych. Dlatego dzieci w tych instytucjach mają cały zakres takich zajęć. W związku ze stanem epidemii COVID-19 pomoc specjalistyczna nie mogła być realizowana w szkołach. Wszystkie instytucje jak PPP, Poradnie Zdrowia Psychicznego itp. były zamknięte. Mogliśmy jedynie telefonicznie otrzymać wskazówki dotyczące leczenia dzieci. Skoncentrowaliśmy się na opiece i zapewnieniu dzieciom bezpieczeństwa, maksymalnej pomocy wychowankom w nauce, organizowaniu im czasu wolnego.

W związku z nieobecnością terapeuty od dnia 13 czerwca 2019 r. do dnia 30 listopada 2021 r. oraz koniecznością wykonywania obowiązków wychowawcy przez pedagoga wychowankowie nie otrzymywali specjalistycznej pomocy w placówce. Podczas nieobecności terapeuty dyrektor nie zapewnił zastępstwa, pomimo iż w regulaminie organizacyjnym przewidziano jego zatrudnienie i określono zadania. Dokumentacja prowadzona w DDz nie potwierdzała realizacji specjalistycznych zajęć z wychowankami przez specjalistów. Dyrektor wyjaśnił, że:

pedagog był zaangażowany w pracę z dziećmi. Chodziło o zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i pomoc dzieciom niepełnosprawnym. Jest jeden wychowawca na cały dom. Każdy wyjazd do lekarza, do szkoły, dentysty, zakupy dla dziecka wiąże się z nieobecnością wychowawcy na dyżurze i koniecznością zastąpienia go przez pedagoga. W przypadku zwolnienia lekarskiego wychowawcy pedagog pracuje z dziećmi i nie ma możliwości zastąpienia go innym wychowawcą. Ewentualnie pracuje dyrektor. Terapeuta od 2019 r. jest na zwolnieniu lekarskim. Na jego etacie pracuje wychowawca w związku z trudnościami z obstawieniem pełnych dyżurów. W momencie gdy dzieci przebywały w domu przez 24 godziny należało zapewnić opiekę również w godzinach popołudniowych, gdy zwykle dzieci przebywały w szkole.

W okresie objętym kontrolą – do dnia 31 października 2021 r. – w DDz nie zatrudniano psychologa. W regulaminie organizacyjnym wskazano, że w placówce zatrudnia się psychologa i określono jego zadania. Dyrektor wyjaśnił, że: *psycholog nie jest zatrudniony, gdyż nie ma etatu na to stanowisko.* Nie odniósł się do sposobu realizowania obowiązków psychologa.

W **DDz w Krośnie** nie zapewniono pomocy pedagogicznej, nie zatrudniając pedagoga i nie zlecając jego zadań na zewnątrz, w sytuacji gdy regulamin organizacyjny przewidywał zatrudnienie takiego specjalisty. Dyrektor wyjaśniła, że: *nie zatrudniono pedagoga z uwagi na brak środków. Zadania pedagoga wypełniali, na miarę swoich możliwości wychowawcy, którzy mają odpowiednie do tego rodzaju pracy kwalifikacje i doświadczenie. Pomocą pedagogiczną wychowankowie objęci byli również w szkołach.* W placówce nie było dokumentacji potwierdzającej realizację zadań pedagoga przez wychowawców. Zadania takie nie zostały również przypisane w ich zakresach czynności. Nie było też dokumentacji potwierdzającej współpracę wychowawców placówki z pedagogami szkolnymi.

Zachowania pracowników placówek wobec dzieci

W trzech domach dziecka stwierdzono fakty wskazujące na niedopuszczalne i naganne zachowania pracowników.

Zgodnie z art. 4 pkt 9 ustawy o pieczy zastępczej stosując ustawę, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem.

W **DDz w Opatowie** w związku z ciężkim naruszeniem przez wychowawcę podstawowych obowiązków pracowniczych, dopuszczeniem się psychicznego i fizycznego znęcania się nad wychowankami, p.o. dyrektora rozwiązał umowę o pracę bez zachowania okresu wypowiedzenia.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W trakcie kontroli NIK przeprowadzonej w **DDz w Kraśniku** powzięto informacje wskazujące na niewłaściwe zachowanie wychowawcy zatrudnionego w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej nr 2 w Kraśniku, która znajduje się w tym samym budynku co DDz w Kraśniku. Zachowania względem wychowanków DDz w Kraśniku miały polegać na prowokowaniu konfliktów oraz odnoszeniu się do dzieci w sposób niewłaściwy, wulgarny – naruszający ich godność i poczucie bezpieczeństwa. Z uwagi na brak narzędzi umożliwiających potwierdzenie powyższych informacji przez NIK, pismem z dnia 6 października 2021 r. Delegatura NIK w Lublinie zwróciła się do Wojewody Lubelskiego – jako organu sprawującego nadzór nad działalnością placówek opiekuńczo-wychowawczych – z prośbą o przeprowadzenie kontroli w ww. zakresie. W dniu 10 lutego 2022 r. Wojewoda Lubelski poinformował, iż w wyniku podjętych czynności nie stwierdzono uchybień i nieprawidłowości w DDz w Kraśniku. Stwierdził ponadto, że: panująca w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej Nr 2 w Kraśniku atmosfera, nieprawidłowe relacje między częścią wychowawców oraz między niektórymi wychowawcami a dziećmi nie sprzyjają prawidłowej realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych. Relacje te mogą przekładać się w sposób niekorzystny na jakość tych działań i sprawowanej opieki. Zmianom powinien zostać poddany system stosowanych w placówce konsekwencji, a kary wyznaczane są na zbyt długi okres czasu. W związku z powyższym zalecił dokonanie analizy i modyfikacji stosowanego wobec dzieci katalogu konsekwencji w ten sposób, aby był on adekwatny do niepożądanego zachowania dziecka i, w miarę możliwości, był z tym zachowaniem bezpośrednio związany. Wskazał też na konieczność zwiększenia nadzoru nad realizacją i przebiegiem procesu opiekuńczo-wychowawczego, monitorowania sytuacji w placówce, w szczególności w zakresie przestrzegania praw dzieci do ochrony przed przemocą, poniżającym traktowaniem i karaniem. Wydał rekomendację, dotyczącą przeprowadzenia superwizji w placówce, która będzie służyła poznaniu sposobów reagowania na tzw. trudne sytuacje w pracy z dziećmi, analizie sytuacji związanych z koniecznością interwencji, reagowania na dylematy etyczno-moralne oraz zapewni możliwość przedyskutowania występujących problemów.

W latach 2018–2021 Prezydent Miasta Mysłowice otrzymał od rodziców wychowanków, pracowników placówki i nauczycieli informacje o fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad dziećmi przebywającymi w **DDz w Mysłowicach**. Prezydent Miasta, w wyniku przeprowadzonej w 2021 r. kontroli i stwierdzonych nieprawidłowości, rozwiązał umowę z ówczesnym dyrektorem z dniem 28 kwietnia 2021 r., składając jednocześnie do prokuratury zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

We wszystkich jednostkach, z wyjątkiem **DDz w Kraśniku** i **DDz w Mysłowicach**, opracowano i stosowano jednolite zasady nagradzania i karania adekwatne do postępowania wychowanków.

Zasady nagradzania
i karania dzieci

W **DDz w Kraśniku** po dokonaniu w dniu 1 stycznia 2021 r. podziale poprzedniej placówki, przez ponad osiem miesięcy, nie wydano regulacji dotyczących praw wychowanków, zasad odwołania się od nałożonych na nich kar oraz nie zapewniono przejrzystych zasad i rzetelnego dokumentowania przesłanek różnicowania wysokości kieszonkowego przyznawa-

nego wychowankom. Nie zapewniono tym samym wypełnienia dyspozycji art. 4 pkt 8 ustawy *o pieczy zastępczej*, w zakresie praw dzieci do informacji i wyrażania opinii w sprawach, które ich dotyczą. Regulacji w powyższym zakresie – pomimo ich uwzględnienia we wcześniej obowiązującym regulaminie organizacyjnym – nie zawierał nowo wprowadzony regulamin organizacyjny DDz. Starosta Kraśnicki wyjaśnił, że: *zarówno ustawa o samorządzie powiatowym, jak i ustawa o pieczy zastępczej nie określa obligatoryjnych elementów regulaminu placówki opiekuńczo-wychowawczej. Brak jest zatem podstaw do stwierdzenia, że w regulaminie organizacyjnym DDz powinny się znaleźć informacje dotyczące praw dziecka*. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *podobnie jak w przypadku kwoty kieszonkowego, wychowankowie mieli i mają możliwości odwołania się od zastosowanych wobec nich kar*.

Najwyższa Izba Kontroli stoi na stanowisku, że kwestie dotyczące zasad nagradzania i karania dzieci winny znaleźć odzwierciedlenie w dokumentacji domu dziecka.

W kilku przypadkach, pomimo takich samych przewinień wychowanków, dokonywano obniżenia wypłat kieszonkowego o różne kwoty. Procedura ustalania kwoty kieszonkowego dla poszczególnych wychowanków przyjęta w *Regulaminie wypłat kieszonkowego* nie przewidywała możliwości zgłoszenia uwag, co do przyznanej wychowankom kwoty. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *wychowankowie mieli i mają możliwość zgłaszania uwag i skarg dotyczących kwoty kieszonkowego do dyrektora, psychologa i pedagoga, co czynili, a ich prośby zawsze były rozpatrywane na ich korzyść. Od wejścia w życie we wrześniu 2021 r. Regulaminu Samorządu Wychowanków wychowankowie mogą, za pośrednictwem jego przedstawicieli, zgłaszać dyrektorowi placówki wnioski i opinie we wszystkich sprawach dotyczących jej funkcjonowania*.

W styczniu i lutym oraz od kwietnia do sierpnia 2021 r. nie dokumentowano w rzetelny sposób przesłanek różnicowania kwot kieszonkowego wypłacanego wychowankom. Zróżnicowanie kwot kieszonkowego, wahających się w przedziale od 11 zł do 80 zł, wypłaconego wychowankom w ww. miesiącach (na podstawie wniosków wychowawcy zatwierdzonych przez dyrektora) nie znajdowało odzwierciedlenia w tabeli monitorującej funkcjonowanie wychowanka w placówce. W 16 przypadkach, pomimo braku jakichkolwiek wzmianek o zachowaniu pozytywnym lub negatywnym lub takich samych przewinień wychowanków, dokonywano obniżenia lub podwyższenia wypłat kieszonkowego o różne kwoty. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *różne kwoty wypłat przy takich samych przewinieniach wychowanków wynikały z możliwości anulowania otrzymanych negatywnych punktów za np. dodatkowe prace lub dyżury na rzecz placówki wykonywane przez wychowanka*. Wyjaśnienia p.o. dyrektora nie znajdują potwierdzenia w dokumentacji źródłowej.

W **DDz w Mysłowicach** w uregulowaniach wewnętrznych dot. stosowania metod wychowawczych, obok standardowych i niewzbudzających kontrowersji zasad, wprowadzono kilka – mogących wprost naruszać prawa dziecka wynikające z art. 4 pkt 9 ustawy *o pieczy zastępczej*. W regulaminie organizacyjnym obowiązującym do dnia 11 lipca 2019 r. konsekwen-

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

cjami za naganne zachowanie mogły być m.in.: przesunięcie terminu otrzymania kieszonkowego, ograniczenie wyjść poza teren placówki w czasie wolnym bądź nagana dyrektora na forum DDz, naruszająca poczucie godności dziecka i mogąca być dla niego poniżająca. W placówce stosowano niejednolite zasady traktowania wychowanków oraz nieregulaminowe metody wychowawcze, jak stawianie dziecka w kącie, co zostało wskazane także jako uchybienie w wystąpieniu pokontrolnym Wojewody Śląskiego z dnia 14 kwietnia 2019 r. W anonimowej ankiecie przeprowadzonej w grudniu 2019 r. wśród wychowanków placówki, kilkoro dzieci zasygnalizowało występowanie przypadków stosowania wobec nich ze strony wychowawców agresji werbalnej, określonej jako krzyki i wyśmiewanie. Dyrektor wyjaśniła, że: *nie są jej znane żadne inne okoliczności dot. ww. zdarzeń, niż te opisane lakonicznie w dokumentacji, jaką zastała w jednostce po objęciu stanowiska. Od 20 lipca 2021 r. wprowadzono nowe, przejrzyste uregulowania dotyczące tej wrażliwej kwestii, zrozumiałe zarówno dla wychowanków, jak i personelu domu dziecka.*

Zgodnie z § 10 ust. 1, 2 i 3 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej liczba dzieci pozostających pod opieką jednej osoby pracującej z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej odpowiada potrzebom dzieci oraz rodzajowi prowadzonych zajęć. W placówce takiej w czasie zajęć opiekuńczych i wychowawczych pod opieką jednego wychowawcy może przebywać nie więcej niż 14 dzieci, zaś w czasie zajęć prowadzonych przez pedagoga, psychologa albo osobę prowadzącą terapię, pod ich opieką może przebywać nie więcej niż sześcioro dzieci. Z kolei zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej wychowawca kieruje procesem wychowawczym nie więcej niż pięciorga dzieci.

W skontrolowanych placówkach, z wyjątkiem sześciu niżej wymienionych, zajęcia opiekuńczo-wychowawcze, w tym specjalistyczne zostały zorganizowane stosowanie do zasad określonych w ww. przepisach. Liczba wychowawców w poszczególnych placówkach wahała się od czterech do 17. W **DDz w Olsztynie**, **DDz w Kraśniku**, **DDz w Zwierzyńcu**, **DDz w Puławach**, **DDz w Rzeszowie** i w **DDz w Strzyżowie** zatrudniano od czterech do 11 wychowawców, co nie zabezpieczało potrzeb dzieci oraz odpowiedniego prowadzenia zajęć. Zatrudnienie niewystarczającej liczby wychowawców, w szczególności w przypadku ich dłuższych nieobecności, skutkowało – podczas realizacji zajęć opiekuńczo-wychowawczych – zastępstwami przez osoby nieuprawnione, w tym specjalistów, pracowników socjalnych, opiekunów dziecięcych czy pracowników innych placówek opiekuńczo-wychowawczych, a tym samym wpływało jakość tych działań.

Liczba dzieci w czasie prowadzonych zajęć

Przykłady

Liczba wychowawców zatrudnionych w **DDz w Zwierzyńcu** była niewystarczająca do liczby dzieci oraz potrzeb wynikających z ich wieku i niepełnosprawności, rodzajów prowadzonych zajęć, choć zgodna z regulaminem organizacyjnym uchwalonym przez Zarząd Powiatu w Zamościu. Zatrudnienie sześciu wychowawców do opieki nad wychowankami z ww. problemami powodowało, że specjaliści nie mieli czasu na prowadzenie zajęć grupowych specjalistycznych, gdyż dosyć często musieli prowadzić zajęcia opiekuńczo-wychowawcze lub sprawować opiekę nad wychowankami w nocy.

Zajęcia opiekuńczo-wychowawcze w DDz prowadzili specjaliści, a nie wychowawcy, tj.: dziewięć dni – pracownik socjalny, pięć dni – pedagog i psycholog. W dniach 19 grudnia 2019 r., 5 oraz 10, 13, 17, 21–23, 28 lipca 2020 r. (pracownik socjalny), 13 lipca, 20 i 21 grudnia 2019 r. oraz 12 i 15 lipca 2020 r. (pedagog) oraz 3 i 29 grudnia 2019 r., 3–4 oraz 20 i 30–31 lipca 2020 r. (psycholog) indywidualnie (tj. bez obecności wychowawcy) prowadzili zajęcia opiekuńczo-wychowawcze w godzinach od 6 do 14. Było to niezgodne z art. 100 ust. 1–3 ustawy o pieczy zastępczej stanowiącym, że praca z dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest prowadzona przez wychowawcę, który organizuje pracę z grupą dzieci oraz pracę indywidualną z dzieckiem oraz realizuje zadania wynikające z planu pomocy dziecku. Skutkiem tego był m.in. brak czasu u specjalistów na prowadzenie specjalistycznych zajęć grupowych. Dyrektor wyjaśniła, że:

w codziennym funkcjonowaniu DDz niemalże w każdym tygodniu 2–3 razy jest konieczność wyjazdu wychowawcy lub specjalisty do: lekarzy specjalistów, szkół, Sądu, OPS, Ośrodka Adopcyjnego, MOS, SOSW, rodzin. Prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych przez specjalistów w miesiącach lipiec i grudzień 2019 r. oraz 2020 r. wynikało m.in. z konieczności zapewnienia ciągłości prowadzenia tych zajęć oraz zapewnienia opieki w nocy. Dzieci, które zostały skierowane do DDz bardzo często wymagają indywidualnej opieki, leczenia specjalistycznego oraz potrzeby współpracy z innymi instytucjami. Stąd istnieje konieczność częstych wyjazdów poza placówkę. Przy planowaniu – układaniu grafiku, przy obsadzie sześciu wychowawców, w teorii istnieje możliwość zamknięcia grafiku, prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych oraz zapewnienie im całodobowej opieki przez wychowawców. W związku z ww. sytuacjami w praktyce przy zachowaniu przepisów Kodeksu Pracy jest to bardzo trudne, a czasem wręcz niemożliwe. Jednak zachowanie tych przerw pozwala na utrzymanie na odpowiednim poziomie zajęć opiekuńczo-wychowawczych, zapobiega wypaleniu zawodowemu oraz fluktuacji pracowników, która jest niekorzystna dla wychowanków.

W DDz w Kraśniku w 2021 r. (do września) nie zapewniono wystarczającej liczby wychowawców do opieki nad dziećmi, systematycznie angażując psychologa, pedagoga i pracownika socjalnego do realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych. Skutkowało to niepełną realizacją podstawowych obowiązków tych specjalistów na rzecz wychowanków dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych. Wynikało to z nieprawidłowej decyzji ówczesnej dyrektor placówki o przeniesieniu wychowawcy do innej jednostki, wbrew zawartej umowie o pracę na czas zastępstwa, a następnie utrzymywaniem tego stanu i brakiem adekwatnej reakcji na powstałe niedobory kadrowe przez p.o. dyrektora. Powyższe działanie skutkowało istotnym brakiem w kadrze wychowawców i wpływało na funkcjonowanie całej placówki. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *sytuację tę zastała obejmując pełnienie obowiązków i uznała ją za prawidłową, dlatego nie dokonała zmian.* Była dyrektor placówki wyjaśniła, iż:

przedstawiona sytuacja dotycząca zatrudnienia na czas zastępstwa nieobecnego wychowawcy wynika z oczywistej omyłki pracownika zajmującego się sprawami kadrowymi i nie jest jej znana przyczyna zmiany umowy. Pracownik został w grafiku omyłkowo przypisany do drugiej placówki. Powyższe informacje nie znalazły potwierdzenia w stanie faktycznym. Pełniąca obowiązki dyrektora w trakcie kontroli wyjaśniła, że: w okresie przekształcenia DDz na dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze, sprawy kadrowe nie były powierzone pisemnie żadnemu pracownikowi. Podziałem wychowawców (z dniem 1 stycznia 2021 r.) pomiędzy dwie placówki zajmowała się osobiście była dyrektor, a tylko przygotowanie pisemnych informacji w tym zakresie dla poszczególnych wychowawców zostało powierzone samodzielnemu referentowi ds. ekonomicznych, tj. obecnej p.o. dyrektora. Informacje te zostały podpisane przez byłą dyrektor placówki.

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela argumentów przytoczonych przez kierowników placówki.

W siedmiu przypadkach nie zapewniono opieki przynajmniej jednego wychowawcy nad dziećmi w liczbie powyżej 14, co wymagane było na podstawie § 10 ust. 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. W przypadkach tych opieka nad dziećmi (w godzinach od 16 do 21) była powierzona opiekunowi dziecięcemu lub opiekunowi dziecięcemu i innemu pracownikowi placówki (pracownikowi socjalnemu, psychologowi lub pedagogowi), którzy nie byli wychowawcami i co było niezgodne z art. 100 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej. Była dyrektor DDz nie wyjaśniła przyczyn nieprawidłowości. Wyjaśnienie byłej dyrektor placówki, że pracą oddziału kierował wychowawca dyżurujący przy pomocy specjalisty nie znalazło potwierdzenia w ustalonym i udokumentowanym stanie faktycznym.

Pedagog i terapeuta, zatrudnieni na podstawie umowy na pomoc specjalistyczną zawartej z Powiatowym Centrum Opiekuńczo-Wychowawczym, zamiast wychowawców sprawowali opiekę (dzienną i nocną) nad wychowanymi **DDz w Puławach**, pomimo, że nie powierzono im obowiązków wychowawcy. Zgodnie z ich zakresami obowiązków, jako pracowników Centrum, oraz zgodnie z regulaminem mogli na rzecz DDz wykonywać jedynie opiekę specjalistyczną. Realizacja opieki nad wychowanymi DDz przez specjalistów mogła skutkować niepełną realizacją powierzonych im zadań. Opiekę nad wychowanymi placówki dzienną oraz nocną w okresie od 1 do 17 stycznia 2021 r. i nocną w okresie od 18 stycznia do 30 czerwca 2021 r. sprawowali również wychowawcy niezatrudnieni w DDz, tj. będący pracownikami Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej Nr 1 i Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej Nr 2 w Puławach, co mogło świadczyć o jedynie formalnej reorganizacji funkcjonującej przed 2021 r. Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej im. Marii Konopnickiej w Puławach. Dyrektor i wychowawca-koordynator wyjaśnili, że: *konieczność sprawowania opieki nad wychowanymi przez specjalistów (pedagoga i terapeuty) wynikała z ograniczeń w zatrudnieniu kadry wychowawczej oraz spowodowanych sytuacjami losowymi nieobecności wychowawców (choroba, opieka nad starszymi rodzicami, urlopy na żądanie, urlopy okolicznościowe, zwolnienia lekarskie)*. W kwestii sprawowania opieki nad wychowanymi placówki przez osoby w niej niezatrudnione wyjaśnili, że: *w pierwszych dniach stycznia 2021 r. (w okresie ferii zimowych) praca wychowawcza odbywała się w ramach łączenia placówek, co związane było z małą liczbą dzieci, urlopami wychowawców oraz reorganizacją placówek*.

W związku z zatrudnieniem niewystarczającej liczby wychowawców w **DDz w Kraśniku**, w **DDz w Zwierzyńcu** i w **DDz w Strzyżowie** pod opieką jednego wychowawcy podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych przebywało więcej niż 14 dzieci, co naruszało § 10 ust. 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. W skrajnych przypadkach przekroczenie to wynosiło od jednego do 11 dzieci.

W **DDz w Kraśniku**, niezgodnie z § 10 ust. 3 rozporządzenia, w czasie zajęć prowadzonych przez psychologa przebywało od jednego do dwojga dzieci więcej ponad limit określony w tym przepisie.

Przykłady

W **DDz w Kraśniku** stwierdzono przypadki niedostosowania liczby wychowawców do liczby dzieci podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych. W dniach 22 i 29 grudnia 2020 r. w godzinach od 8 do 14 pod opieką jednego wychowawcy przebywało odpowiednio 25 i 17 dzieci, tj. o 11 i o troje ponad limit. Była dyrektorka placówki nie wyjaśniła przyczyn powstania nieprawidłowości. Poinformowała, że: *dzieci przebywały pod opieką jednego wychowawcy oraz specjalisty (pracownika socjalnego lub pedagoga), który wspomagał pracę na oddziale*. Według dokumentacji placówki pracownik socjalny i pedagog – ze względu na inne obowiązki służbowe – nie mogli wspomagać pracy na oddziale. W dniu 22 grudnia ww. pracownice były w podróży służbowej do MOS-ów po wychowanków na okres przerwy świątecznej. Z kolei 29 grudnia 2020 r. zarówno pracownik socjalny jak i pedagog od godziny 10 uczestniczyły w posiedzeniach Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji 14 dzieci. W związku z powyższym jedynie pracownik socjalny „wspomagała” pracę wychowawcy, lecz tylko 29 grudnia 2020 r. w godz. od 8 do 10.

W wyniku zmian organizacyjnych w placówce – w okresie od stycznia do maja 2021 r. – w czasie 23 zajęć prowadzonych przez psychologa pod jego opieką przebywało od jednego do dwójga dzieci więcej ponad limit. Psycholog placówki wyjaśniła, że: *wynikało to z potrzeby zorganizowania zajęć grupowych w łączonych grupach dla dzieci z DDz w Kraśniku i Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej Nr 2 w Kraśniku według wieku (starsze i młodsze) oraz ze względu na potrzeby emocjonalne dzieci, które podczas tych zajęć mogły się spotykać z innymi wychowankami przeniesionymi do nowej placówki. Sytuacja ta podyktowana była dobrem dziecka, aby żadne nie czuło się wyłączone z możliwości udziału w zajęciach i nie doświadczało poczucia odrzucenia i braku przynależności do grupy wychowawczej funkcjonującej przed 2021 r.*

Podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych w **DDz w Zwierzyńcu** prowadzonych przez jednego wychowawcę w godzinach od 6 do 14 i od 14 do 22 w dniach od 21 do 22 i od 27 do 30 grudnia 2019 r. oraz w dniach od 1 do 2, od 6 do 9, 11, od 13 do 14, od 16 do 18, 19 oraz od 22 do 23 lipca 2020 r. liczba wychowanków wynosiła 15. Dyrektorka wyjaśniła, że: *jest świadoma faktu, że jeden wychowawca może prowadzić zajęcia opiekuńczo-wychowawcze z nie więcej niż 14 dziećmi. Fakt, że było inaczej, wynikał z obowiązku zapewnienia wychowankom DDz ciągłości prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych oraz ciągłości zapewnienia opieki (24 godziny na dobę), a także ograniczeń wynikających z liczby etatów wychowawców i zapewnienia im dobrego i tygodniowego wymiaru czasu pracy, co ma wpływ na jakość jej wykonywania.*

W **DDz w Strzyżowie** w lipcu i grudniu 2019 r. oraz 2020 r. nie zapewniono odpowiedniej opieki w czasie zajęć opiekuńczo-wychowawczych. W lipcu 2019 r. – trzynastokrotnie, grudniu 2019 r. – jedenastokrotnie, w lipcu 2020 r. – jednokrotnie, w grudniu 2020 r. – trzykrotnie. Opieka ta sprawowana była przez jednego wychowawcę i opiekunkę dziecięcą; pedagoga i opiekunkę dziecięcą, bądź tylko przez jednego wychowawcę lub opiekunkę dziecięcą; pedagoga czy dyrektora.

Opieka w godzinach nocnych

Zgodnie z § 11 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej liczbę osób pracujących z dziećmi, sprawujących opiekę w godzinach nocnych, ustala się na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo każdego dziecka. W godzinach nocnych, opiekę sprawuje co najmniej jedna osoba pracująca z dzieckiem. Zgodnie z § 12 ust. 1 i 2 rozporządzenia opieka w godzinach nocnych sprawowana jest w sposób zapewniający bieżący i stały nadzór nad dziećmi. Osoby pracujące z dzieckiem, sprawujące opiekę w godzinach nocnych w placówce

opiekuńczo-wychowawczej, są obowiązane co najmniej trzykrotnie w ciągu nocy przeprowadzić obchód. Zgodnie z § 20 ww. rozporządzenia w okresie od dnia 2 stycznia 2013 r. do dnia 1 stycznia 2021 r., w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w której przebywa więcej niż 14 dzieci, w godzinach nocnych opiekę sprawują co najmniej dwie osoby pracujące z dzieckiem, w tym jeden wychowawca.

W 15 skontrolowanych placówkach⁵⁷ opieka w godzinach nocnych sprawowana była na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo dzieci, z zachowaniem powyższych przepisów. W **DDz w Kraśniku**, **DDz w Zwierzyńcu**, **DDz w Puławach**, **DDz w Strzyżowie**, **DDz w Krośnie** i **DDz w Dębicy** wychowawcy opiekowali się większą o nawet 12 liczbą dzieci lub opieka ta świadczona była przez osoby nieuprawnione, tj. jedynie przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych, dyrektora czy pracowników innych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Przepis § 20 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej stanowił, że opiekę powinien sprawować co najmniej jeden wychowawca, a opiekunów o takim przygotowaniu – głównie z powodu ograniczeń kadrowych – brakowało.

Przykłady

W **DDz w Kraśniku** w dniu 30 lipca 2019 r. w godzinach nocnych, nie zapewniono dzieciom opieki co najmniej dwóch osób pracujących z dziećmi, w tym jednego wychowawcy. W tym czasie opiekę nad 17 wychowankami sprawował jeden wychowawca. Była dyrektorka DDz wyjaśniła, że: *z uwagi na znaczny upływ czasu oraz brak dostępu do dokumentów źródłowych nie jest w stanie udzielić odpowiedzi.*

W dniach od 21 do 22 i od 27 do 30 grudnia 2019 r. oraz w dniach od 1 do 19 oraz 21 lipca 2020 r., kiedy liczba wychowanków przebywających w **DDz w Zwierzyńcu** wynosiła 15, opieka w porze nocnej (w godzinach od 22 do 6) sprawowana była przez jednego wychowawcę. Dyrektorka DDz wyjaśniła, że: *jest świadoma faktu, że w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w której przebywa więcej niż 14 dzieci, w godzinach nocnych opiekę powinny sprawować co najmniej dwie osoby pracujące z dzieckiem, w tym jeden wychowawca. Rozważała, aby z dziećmi pracowały zawsze dwie osoby, ale ze względu na duże potrzeby dzieci (dzieci z orzeczeniami, małe lub z dużymi trudnościami emocjonalnymi i zaburzeniami zachowania), ograniczenia kadrowe (sześć etatów wychowawców) i zapewnienie wychowawcom wymaganych przepisami Kodeksu Pracy przerw (np. 11 i 35 – godzinna przerwa między dyżurami) musiała zapewnić opiekę niestety tylko przez jedną osobę, tj. wychowawcę lub specjalistę.*

W dniach 18 i 21 lipca 2019 r. oraz 1 i 8 grudnia 2020 r. (pracownik socjalny), 19 lipca 2019 r. i 13 grudnia 2020 r. (pedagog) i 7 grudnia 2020 r. (psycholog) indywidualnie (tj. bez obecności wychowawcy) wykonywały pracę w godzinach nocnych (od godziny 22 do 6).

W lipcu i grudniu 2019 r. oraz 2020 r. w **DDz w Strzyżowie** nie zapewniono, odpowiedniej opieki w godzinach nocnych zgodnie z § 20 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej. W lipcu 2019 r. trzykrotnie, grudniu 2019 r. – sześciokrotnie, w lipcu 2020 r. – dwukrotnie, w grudniu 2020 r. – dwunastokrotnie.

⁵⁷ DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzdrojach, DDz w Częstochowie.

W **DDz w Krośnie** w okresie od 1 października 2019 r. do 1 stycznia 2021 r. w godzinach nocnych nie zapewniono dzieciom opieki, co najmniej dwóch osób pracujących z dziećmi, w tym jednego wychowawcy. W tym czasie opiekę nad dziećmi sprawowała jedna osoba pracująca z dziećmi, a w placówce przebywało od 15 do 26 wychowanków. Dyrektor wyjaśniła, że:

w ww. okresie w godzinach nocnych do opieki nad dziećmi w grafiku dyżurów i na liście dyżurów nocnych przewidziana była jedna osoba pracująca z dziećmi. Ta osoba sprawowała opiekę bezpośrednio w miejscu wyznaczonym do jej sprawowania. Druga osoba, z uwagi na zamieszkanie w tym samym budynku, w którym znajduje się DDz, była do natychmiastowej dyspozycji w każdej sytuacji wymagającej pomocy dzieciom lub osobie sprawującej opiekę nocną. Taki sposób zapewnienia opieki nocnej podyktowany został następującymi względami:

- *zmniejszeniem liczby dzieci i przeniesieniem ich miejsca zamieszkania do pokoi znajdujących się na jednym korytarzu, co bardzo uprościło sprawowanie opieki nocnej;*
- *zmniejszeniem liczby kadry wychowawczej i niemożnością zatrudnienia dodatkowej ze względu na niewystarczające środki finansowe;*
- *koniecznością zmniejszenia godzin pracy wychowawcom pracującym w godzinach nocnych z powodów finansowych i możliwości poszczególnych wychowawców;*
- *wprowadzoną organizacją pracy wychowawczej – uznano, że większym dobrem i korzyścią dla dzieci będzie obecność większej liczby wychowawców w ciągu dnia, niż w nocy, kiedy nie było takiej realnej potrzeby.*

W grudniu 2019 r. opiekę w godzinach nocnych w **DDz w Dębicy** 14 razy sprawował tylko jeden wychowawca podczas gdy w placówce przebywało 23 wychowanków. Dyrektor wyjaśniła, że: *sytuacja ta była spowodowana nieobecnościami dwóch wychowawców z powodu choroby. W związku z tym nie było możliwości ułożenia harmonogramu zapewniającego dyżur dwóch wychowawców. W okresie tym dyżur pod telefonem pełnił dyrektor i w razie sytuacji trudnych wychowawca miał obowiązek wezwać dyrektora. Od wielu lat, dzięki właściwym i wzmożonym oddziaływaniom wychowawczym nasze dzieci nie sprawiają większych problemów, nie ma demoralizacji, ucieczek, awantur itp. Dyżury nocne są spokojne, bez konieczności interwencji. Cały proces wychowawczy odbywa się w dzień. Dlatego przy zaniżonej obsadzie wychowawczej w harmonogramie ustalono dyżur jednej osoby podczas ww. nocy.*

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela argumentów przytoczonych przez kierowników ww. placówek.

Opieka nad dziećmi
w placówkach po podziale
w celu dostosowania
do standardów

W **DDz w Puławach** i **DDz w Olsztynie** wystąpiły przypadki łączenia dzieci z innych placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Przykłady

W **DDz w Puławach** w dniach od 1 do 17 stycznia 2021 r. (ferie zimowe) praca wychowawcza odbywała się w ramach łączenia placówek. Dyrektor wyjaśniła, że: *przyjęcie takiego rozwiązania wynikało z małej liczby dzieci przebywających na co dzień w pozostałych placówkach, optymalizacji kosztów płacowych oraz ograniczenia zatrudnienia, co związane było z planowanym remontem pomieszczeń, a w związku z tym przyjęciem do placówki mniejszej niż wynikająca z zezwolenia Wojewody Lubelskiego liczby podopiecznych.*

W okresie wakacyjnym i świątecznym w **DDz w Olsztynie** przebywały dzieci z Pogotowia Opiekuńczego, funkcjonującego w ramach Centrum. W tym czasie w placówce było od czterech do 17 wychowanków. Dyrektor wyjaśniła, że:

w tych okresach przebywała zmniejszona liczba wychowanków w obu placówkach (urlopowania do domów rodzinnych). Z Pogotowia Opiekuńczego zostawało dwoje lub troje dzieci. Opiekę nad nimi sprawowali w tym czasie wychowawcy z DDz oraz z Pogotowia, przy czym liczba podopiecznych będąca pod opieką wychowawców nie przekraczała statutowej liczby miejsc. Łączenie grup nie wpływało negatywnie na poczucie bezpieczeństwa podopiecznych, gdyż oba środowiska wychowawcze oraz wychowawcy w nich pracujący są im dobrze znane (wspólne zabawy i spędzanie czasu wolnego, uczęszczanie do tej samej szkoły podstawowej), a urlopy wychowawców muszą być w większości realizowane w okresie wakacyjnym.

W domach dziecka nie prowadzono rzetelnej dokumentacji dotyczącej realizowanej pracy opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi.

Dokumentacja pracy z dziećmi

Przepisy § 17 ust. 1 pkt 2, 3, 4 i ust. 4 i 5 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej stanowią, że w placówce opiekuńczo-wychowawczej dla każdego dziecka prowadzi się:

- kartę pobytu dziecka, która zawiera w szczególności: opis relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku; opis funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki; informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej; opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka; informacje o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego; informacje o lekach podawanych dziecku; informacje o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym; informacje o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach; opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny;
- kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile dziecko tego wymaga;
- arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych.

Kartę pobytu dziecka uzupełnia się nie rzadziej niż co miesiąc. W placówce opiekuńczo-wychowawczej prowadzi się ewidencję dzieci, która zawiera następujące informacje: imię i nazwisko dziecka; datę i miejsce urodzenia dziecka; adres ostatniego miejsca zamieszkania dziecka; aktualny adres zamieszkania rodziców dziecka lub jego opiekunów prawnych.

Karty pobytu zawierające obligatoryjne elementy uzupełniano rzetelnie i terminowo w 16 domach dziecka⁵⁸. W pozostałych pięciu stwierdzono nieterminowe wpisy bądź ich niedokonywanie oraz niezawieranie obligatoryjnych elementów.

⁵⁸ DDz w Szymonowie, DDz w Pacótkowie, DDz w Pasymiu, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzywiciu, DDz w Częstochowie.

Przykłady

W **DDz w Olsztynie** trzy karty pobytu dzieci nie zostały uzupełnione w terminie wynikającym z § 17 ust. 4 pkt 2 ww. rozporządzenia. W przypadku jednego wychowanka, przyjętego do placówki 14 lutego 2020 r., pierwszego wpisu w karcie dokonano 30 marca 2020 r., dla dwóch wychowanków sporządzono po jednej zbiorczej karcie za dwa miesiące (lipiec i sierpień 2019 r.). Dyrektor wyjaśniła, że: *w dwóch przypadkach karty te zostały wypełnione za dwa miesiące ze względu na okres wakacji, urlop wychowawcy, a także urlopowanie wychowanka do domu rodzinnego, a w trzeciej karcie wychowawca dokonał wpisu od pełnego miesiąca po sześciotygodniowej obserwacji wychowanka.*

Karty pobytu dzieci sporządzone w **DDz w Kraśniku** nie zawierały wszystkich wymaganych informacji, tj.: opisu relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku (jedna karta); opisu funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki (jedna karta); informacji o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej (trzy karty); opisu rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka (jedna karta); informacji o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego (trzy karty); informacji o lekach podawanych dziecku (dwie karty); informacji o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym (trzy karty); informacji o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach (dwie karty); opisu współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny (wszystkie osiem objętych analizą kart). Trzy karty (z 12 zbadanych) były uzupełnianie rzadziej niż co miesiąc. Wychowawcy kierujący procesem wychowawczym uzasadniali powyższe m.in. *przeoczeniem lub wskazywali, że jeśli w ich ocenie dany element nie dotyczył dziecka lub nie było zmian w stosunku do poprzednich wpisów, to nie dokonywali wpisów lub łącznie podawali informacje za kwartał.* Była dyrektor placówki wyjaśniła, że: *nie dokonywała kontroli dokumentacji prowadzonej przez pracowników. Wynikało to z faktu, że miała zaufanie do wieloletnich pracowników, którzy mieli praktykę w prowadzeniu dokumentacji.*

W kartach pobytu czterech wychowanków **DDz w Zwierzyńcu** wystąpiły przerwy nawet przez kilka kolejnych miesięcy w obszarach dotyczących m.in. opisu relacji wychowanka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, leków podawanych dziecku, informacji o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym lub opisu współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny. Dyrektor wyjaśniła, że: *wychowawcy źle zinterpretowali § 17 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej interpretując go w sposób taki, że w sytuacji braku zdarzeń w tych obszarach nie dokonuje się wpisów w kartach pobytu, pomijając przy tym ust. 4 pkt. 2 ww. paragrafu, że kartę pobytu dziecka uzupełnia się nie rzadziej niż co miesiąc w przypadku dziecka umieszczonego w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego.*

W **DDz w Strzyżowie** karty pobytu dla każdego dziecka nie zawierały wpisów w różnych obszarach za poszczególne miesiące okresu objętego kontrolą, co było niezgodnie z § 17 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia. Dyrektor wyjaśnił, że: *jeżeli w poszczególnych miesiącach nie działo się nic istotnego nie wpisywano uwag.*

Karty pobytu w **DDz w Skarżysku Kamiennej** zawierały wszystkie wymagane elementy. Jednak zamiast opisu współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka oraz rodziny, w tym asystentem rodziny, umieszczano tylko lakoniczne wzmianki na temat tej współpracy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W dziewięciu domach dziecka⁵⁹ nie prowadzono obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych. W ośmiu z nich⁶⁰ spowodowane to było niezatrudnieniem psychologów w placówkach przez cały okres objęty kontrolą lub jego część. Skutkowało to brakiem odpowiedniej diagnozy dotyczącej potrzeb dzieci w tym zakresie. Kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologów nie sporządzono w ośmiu domach dziecka⁶¹, z czego w sześciu⁶² – podobnie jak w przypadku arkuszy – było to związane z brakiem psychologów.

Ww. dokumentacja prowadzona w pozostałych placówkach odzwierciedlała prowadzoną pracę psychologów z dziećmi.

Przykłady

W **DDz w Szymonowie** nie prowadzono obligatoryjnych dla każdego dziecka arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz kart udziału w zajęciach psychologa. Dyrektor wyjaśniła, że: *prowadzono karty obserwacji psychologa oraz karty udziału wychowanka w zajęciach z psychologiem w okresie kiedy psycholog był zatrudniony w placówce, tj. do 30 czerwca 2019 r. W okresie kiedy korzystano z usług psychologów na mocy porozumienia i umowy zlecenia nie zawarto w tych dokumentach wpisów o konieczności prowadzenia ww. dokumentacji przez specjalistów skupiając się na bezpośredniej pomocy dziecku w sytuacjach życiowych trudnych i kryzysowych, np. śmierć rodziców.*

Dla dzieci w **DDz w Pacółtowie** prowadzono arkusze obserwacji psychologicznych (od momentu zatrudnienia psychologa, tj. od 1 maja 2021 r.). Zakwalifikowano je również do udziału w zajęciach z psychologiem. Dla każdego z tych wychowanków prowadzono karty udziału w zajęciach, lecz nie objęto ich badaniami psychologicznymi i nie sporządzano arkuszy badań. Psycholog wyjaśnił, że: *nie potrafi wskazać przyczyn ich niesporządzania i że należy je sporządzać tylko tym osobom, które uczęszczały z nim na zajęcia.*

W związku z niezatrudnieniem psychologa w **DDz w Puławach** nie prowadzono dla każdego dziecka arkuszy badań i obserwacji psychologicznych. Było to niezgodne z rozporządzeniem w sprawie pieczy zastępczej oraz regulaminem organizacyjnym. Dyrektor wyjaśnił, że: *nieprowadzenie ww. dokumentacji wynikało z wakatu na stanowisku psychologa, czego główną przyczyną były rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami finansowymi kandydatów na to stanowisko a możliwościami płacowymi określonymi w tabeli płac w placówce, niechęcią kandydatów do pracy w godzinach popołudniowych i w dni wolne od nauki szkolnej oraz podstawy zatrudnienia (umowa zawarta na podstawie Kodeksu pracy a nie ustawy Karta Nauczyciela).*

W **DDz w Opatowie** nie prowadzono kart udziału wychowanków w zajęciach realizowanych przez psychologa z opisem ich przebiegu, a także arkuszy badań i obserwacji psychologicznych. Zajęcia takie nie były prowadzone, pomimo zatrudniania specjalisty. Dyrektor wyjaśniła, że: *było to wynikiem jej przeoczenia i niewiedzy. Nie otrzymywała sygnałów o nieprawidłowościach w działalności placówki.* Pełniący obowiązki dyrektora wyjaśnił, że: *intensywnie analizuje wszystkie obszary działalności placówki, a wszystkie kwestie podniesione przez NIK jak najszybciej zostaną doprowadzone do stanu zgodnego z prawem.*

⁵⁹ DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtowie, DDz w Pasymiu, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Częstochowie.

⁶⁰ DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtowie, DDz w Pasymiu, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Dębicy, DDz w Częstochowie.

⁶¹ DDz w Szymonowie, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Częstochowie.

⁶² DDz w Szymonowie, DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Dębicy, DDz w Częstochowie.

DDz w Częstochowie do 4 lutego 2021 r. nie zatrudniał psychologa i nie sporządzał kart udziału w zajęciach prowadzonych przez niego oraz arkuszy badań i obserwacji psychologicznych. Sporządzane były arkusze obserwacji dziecka, w których zamieszczano wpisy nt. zachowania każdego wychowanka w szkole oraz jego zachowania i zaangażowania w życie w placówce. Były one opracowywane przez dyrektora placówki oraz trzech wychowawców. Dopiero po podpisaniu umowy o współpracy z psychologiem sporządzano karty udziału dzieci w zajęciach prowadzonych przez niego oraz arkusze badań i obserwacji psychologicznych.

W **DDz w Lublinie** nie prowadzono kart udziału w zajęciach psychologa, pomimo faktycznego prowadzenia takich zajęć w postaci zarówno rozmów wspierających jak i doradztwa zawodowego. Dyrektor Programu wyjaśnił, że: *indywidualna praca psychologa odnotowywana była w arkuszach obserwacji psychologicznej. W razie potrzeb wykonywano badania psychologiczne, co również zostało odnotowane w specjalnych arkuszach.*

W siedmiu domach dziecka⁶³ nie prowadzono obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych. W czterech z nich⁶⁴ spowodowane to było niezatrudnieniem pedagogów w placówkach przez cały okres objęty kontrolą lub jego część, co wpłynęło na brak odpowiedniego rozpoznania potrzeb w tym zakresie. Kart udziału w zajęciach prowadzonych przez pedagogów nie sporządzano w sześciu domach dziecka⁶⁵, z czego w trzech⁶⁶ – podobnie jak w przypadku arkuszy – było to związane z brakiem pedagogów, zaś w dwóch⁶⁷ – wykonywaniem innych zajęć, w tym zastępowaniem wychowawców. W pozostałych domach dziecka pedagodzy sporządzali z należytą starannością zarówno arkusze badań i obserwacji, jak i karty udziału w zajęciach.

Przykłady

W **DDz w Pacóttowie** dla sześciu dzieci, które korzystały z zajęć z pedagogiem sporządzano nie rzadziej niż co miesiąc badania pedagogiczne, dla których prowadzono arkusze badań. Poza miesiącami czerwiec–sierpień 2020 r. oraz marzec–kwiecień 2021 r., dokonywano w nich wpisów nie rzadziej niż co miesiąc. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie prowadzono ich ze względu na pobyt pedagoga na zwolnieniu lekarskim. Nie organizowano w tym okresie zastępstwa ze względu na problemy w jego znalezieniu.* W przypadku sześciu pozostałych dzieci nie przeprowadzano badań pedagogicznych i nie sporządzano arkuszy badań pedagogicznych. Pedagog nie wskazał przyczyn ich niesporządzania.

Pedagog zatrudniona w **DDz w Kraśniku** nie prowadziła zajęć z dziećmi, do czego była zobowiązana zgodnie z obowiązującym ją zakresem czynności, a od 13 stycznia 2021 r. także zgodnie z regulaminem organizacyjnym. Skutkowało to nieprowadzeniem kart udziału dziecka w zajęciach. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *okres stanu epidemii COVID-19 wymagał codziennej pomocy pedagoga przy nauce zdalnej wychowanków, pełnienia dyżurów w gru-*

⁶³ DDz w Pacóttowie, DDz w Lublinie, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Częstochowie.

⁶⁴ DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Częstochowie.

⁶⁵ DDz w Kraśniku, DDz w Lublinie, DDz w Opatowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Częstochowie.

⁶⁶ DDz w Opatowie, DDz w Krośnie, DDz w Częstochowie.

⁶⁷ DDz w Kraśniku, DDz w Strzyżowie.

pie wychowawczej (w zastępstwie wychowawców), prowadzenia spotkań grupowych o charakterze integracyjnym, sportowym i wyrównawczym stosownie do potrzeb wychowanków i wychowawców. Z uwagi na posiadanie przez pedagoga uprawienia do przewożenia osób samochodem służbowym, angażowana była do przewożenia dzieci do lub z MOS, MOW oraz SOSW. Była dyrektorem DDz nie wyjaśniła przyczyn ww. nieprawidłowości.

W **DDz w Lublinie** nie prowadzono obligatoryjnych dla każdego dziecka arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych oraz kart udziału w zajęciach prowadzonych przez pedagogów, pomimo faktycznego prowadzenia w grupach lub indywidualnie zajęć usamodzielniających, wychowawczych, wyrównawczych, zajęć rekreacyjno-sportowych, czy mających pomóc w nauce wychowankom. Dyrektor Programu wyjaśnił, że: *sytuacja każdego dziecka jest szeroko opisana w planach pomocy dziecku, natomiast działania pedagogiczne realizowane są przez spotkania zespołów wspierających rozwój dziecka, które dotyczą zaistniałych problemów i odbywają się z jego udziałem. Przedmiotowe arkusze badań i obserwacji pedagogicznych będą sporządzane przez wychowawców zgodnie ze zaktualizowanym zakresem obowiązków wychowawcy. Zajęcia prowadzone przez pedagogów dokumentowane były protokołami z zespołów wspierających rozwój dziecka, które dotyczyły zaistniałych problemów i odbywały się przy udziale dziecka oraz dokumentami Follow up.*

W **DDz w Krośnie** nie prowadzono arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych. Przyczyną było niezatrudnienie pedagoga i nierealizowanie jego zadań. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie zatrudniono pedagoga, mimo przewidzianych dla niego zadań w regulaminie organizacyjnym placówki z uwagi na brak środków.* Najwyższa Izba Kontroli nie podziela argumentacji wskazanej przez kierownika placówki.

Karty udziału w zajęciach terapeuty sporządzano w czterech domach dziecka⁶⁸, w których ich zatrudniano. Karty takie opracowywano także w **DDz w Lublinie**, mimo zapewnienia zajęć poza placówką i niezatrudnienia terapeuty w jednostce. W pozostałych 16, z wyjątkiem **DDz w Olsztynie**, niesporządzanie ich wynikało z braku terapeutów.

Przykłady

Siedmiu z 12 wychowanków **DDz w Olsztynie** uczestniczyło w terapii metodą Tomatisa. Terapeuta dokumentował zajęcia w dzienniku, zawierającym m.in. listę obecności uczestników spotkań, a także każdorazowo ten sam opis przebiegu terapii: *stymulacja audio-psycho-lingwistyczna*. Nie prowadził jednak dla żadnego z wychowanków kart udziału w zajęciach, z opisem ich przebiegu. Terapeuta wyjaśnił, że: *jego zdaniem przepis ten nie zobowiązuje bezwzględnie do prowadzenia takiej karty, bowiem zawiera sformułowanie o ile dziecko tego wymaga.* Najwyższa Izba Kontroli nie podziela tego poglądu, gdyż sformułowanie to odnosi się do udziału w zajęciach, natomiast dla każdego uczestnika zajęć powinna być sporządzana wymagana karta.

W **DDz w Lublinie** prowadzono karty udziału w zajęciach terapeutycznych, którymi kierował specjalista zewnętrzny – psychoterapeuta. Dla każdego podopiecznego biorącego udział w zajęciach sporządzano opis przebiegu zajęć z uwzględnieniem jego funkcjonowania psychospołecznego i wskazówkami do dalszej pracy.

⁶⁸ DDz w Puławach, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Dębicy, DDz w Międzywiciu.

We wszystkich jednostkach prowadzono ewidencje dzieci zawierające obligatoryjne elementy. Pomimo podziałów w trzech placówkach⁶⁹ odrębne ewidencje dla dwóch z nich założono dopiero w trakcie kontroli NIK a jedna – w dniu 28 października 2021 r. – nadal posiadała ewidencję wspólną z innym placówkami.

Przykłady

Pomimo podziału placówki, który nastąpił 31 marca 2021 r., w **DDz w Szymonowie** nie wprowadzono odrębnych ewidencji wychowanków. Dla wszystkich trzech placówek Stowarzyszenia prowadzona była wspólna ewidencja wychowanków (Księga ewidencyjna wychowanków). Dyrektor wyjaśniła, że: *jedynie księga ewidencji wychowanków była prowadzona wspólnie dla wszystkich placówek. Zaznaczano w niej odpowiednim symbolem, do którego domu dziecka wychowanek został przyjęty.*

Odrębna ewidencja wychowanków **DDz w Skarżysku Kamiennej** została założona dopiero podczas kontroli, po upływie ponad dwóch i pół roku od powstania placówki. Dyrektor wyjaśniła, że: *niezałożenie odrębnych ewidencji wynika z niedopatrzenia. Osobne ewidencje założono 5 lipca 2021 r.*

W **DDz w Strzyżowie** prowadzono wspólną ewidencję wychowanków, która zawierała wymagane elementy wymienione w rozporządzeniu w sprawie pieczy zastępczej. W trakcie kontroli NIK została założona odrębna ewidencja dla wychowanków Domu Dziecka nr 2 w Strzyżowie. Dyrektor wyjaśnił, że: *po podziale placówki dzieciom przeniesionym do drugiej placówki zostały w starej ewidencji (w nawiasie) dodane numery porządkowe obok starej numeracji (więc w ewidencji były wyszczególnione, które dzieci są w drugiej placówce).*

Oceny sytuacji dzieci

Przepisem art. 135 ustawy o pieczy zastępczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka został zobowiązany do oceny sytuacji dziecka umieszczonego w placówce.

Oceny sytuacji wszystkich dzieci przeprowadzano we wszystkich skontrolowanych placówkach, poza **DDz w Puławach** i **DDz nr 2 w Pacanowie**⁷⁰. W **DDz w Kraśniku** i w **DDz w Międzywsiu** obowiązek w tym zakresie zrealizowano tylko wobec niektórych dzieci.

Przykłady

W **DDz w Puławach** nie dokonywano ocen sytuacji wychowanków i nie powoływano Zespołów ds. okresowej oceny sytuacji wychowanków. W określonym w ustawie o pieczy zastępczej terminie dokonywania ocen sytuacji dziecka (nie krótszym niż pół roku) wychowawca-wiodący z udziałem wychowawcy-koordynatora i po konsultacji ze specjalistami Centrum sporządzał analizy kart pobytu wychowanków oraz dokonywał oceny zasadności ich dalszego pobytu w placówce. Dyrektor wyjaśnił, że:

nie występował do Starosty Puławskiego o wydanie rozstrzygnięć dotyczących ciągłości wcześniej wydanych przez niego regulacji, np. zawieszenia prac zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka (zarządzenie Starosty Puławskiego nr 47/2020 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie zawieszenia dokonywania ocen sytuacji dzieci przebywających w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej

⁶⁹ DDz w Szymonowie, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Strzyżowie.

⁷⁰ Jednostka została utworzona z dniem 1 lipca 2021 r. w związku z tym nie upłynął sześciomiesięczny termin na dokonanie okresowych ocen sytuacji dzieci.

im. Marii Konopnickiej wydane na podstawie art. 15 zzzzzk ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych), ponieważ w jego ocenie znamiona tych regulacji wyczerpywała uchwała Rady Powiatu w sprawie utworzenia placówek. Mając jednak na uwadze doprecyzowanie tych uregulowań, w dniu 9 sierpnia 2021 r. wystąpił do Starosty o odrębne wydanie ww. rozstrzygnięć w tych sprawach.

Zespół w **DDz w Kraśniku** nie dokonał oceny sytuacji dziewięciorga dzieci skierowanych w latach 2019–2021 (do września) do MOS lub MOW w celu informowania sądu o potrzebie ich umieszczenia w placówce działającej na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe i nie poinformował sądu o stwierdzonej potrzebie umieszczenia wychowanków w MOS lub MOW. Pełniąca obowiązki dyrektora wyjaśniła, że: *wynikało to z niewłaściwie przyjętej praktyki.*

Dyrektor **DDz w Międzywiciu** nie zapewniła w 2020 r. (do dnia 30 września) dokonania półrocznych okresowych ocen sytuacji dziecka dotyczących wszystkich wychowanków placówki i nie wystąpiła do Starosty o zawieszenie dokonywania tych ocen. Wyjaśniła, że: *w marcu 2020 r. były zaplanowane posiedzenia Zespołów ds. zasadności pobytu dzieci w placówce, zostały wysyłane zaproszenia do instytucji, osób bliskich i zaangażowanych w sprawy dziecka. Jednakże sytuacja spowodowana stanem epidemii COVID-19 nie pozwoliła na ich przeprowadzenie. W związku z tym posiedzenia Zespołów zostały przez nią odwołane i nie wystąpiła do Starosty o zawieszenie przeprowadzenia ocen, ponieważ nie miała takiej wiedzy, iż istnieją przepisy prawa regulujące tę kwestię.*

W **DDz w Lublinie** w stosunku do podopiecznych, którzy ukończyli 18 lat nie powoływano Zespołu ds. okresowej oceny, nie sporządzano analiz sytuacji podopiecznego, ani nie analizowano prawidłowości realizacji planu pomocy w celu jego ewentualnej zmiany, w zależności od zmieniającej się sytuacji. Dla podopiecznych opracowywano *Indywidualny Program Usamodzielnienia*, którego realizacja była analizowana co 12 miesięcy. Dyrektor Programu wyjaśnił m.in., że: *zgodnie z odpowiedzią Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, w sprawie interpretacji ustawy o pieczy zastępczej, podopieczny przebywający w pieczy zastępczej na podstawie art. 37 ust. 2 ww. ustawy nie jest dzieckiem i plan pomocy dziecku go nie dotyczy. Podopieczny wraz z opiekunem usamodzielnienia przed 18. rokiem życia sporządzał program, w którym określał swoje plany związane z wykształceniem, podnoszeniem kwalifikacji, terminem opuszczenia placówki i miejscem osiedlenia. W placówce pełnoletni podopieczny razem z opiekunem prowadzącym opracowywali cele do realizacji na cały rok, a następnie po tym okresie analizowali ich realizację. Ww. programy były modyfikowane na bieżąco w zależności od potrzeb podopiecznego.*

Placówki opiekuńczo-wychowawcze nie wykonywały rzetelnie obowiązków związanych z przeprowadzaniem okresowych ocen sytuacji dzieci.

Zgodnie z art. 136 ustawy o pieczy zastępczej zespół dokonuje oceny dziecka w celu: ustalania aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka; analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną; modyfikowania planu pomocy dziecku; monitorowania procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie; oceny stanu

zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb; oceny możliwości powrotu dziecka do rodziny lub umieszczenia go w rodzinnej pieczy zastępczej; informowania sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, przepisów ustawy o działalności leczniczej lub o pomocy społecznej.

Oceny opracowane w dwóch domach dziecka nie spełniały wymogów określonych w art. 136 ustawy. W **DDz w Międzywiciu** podczas przeprowadzanych okresowych ocen sytuacji, nie dokonano analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną. Dyrektor wyjaśniła, że: *trudno jest się usprawiedliwiać z zaniedbań. Po przeanalizowaniu ww. artykułu ustawy będziemy dokonywali analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną zgodnie z ustawą.* W **DDz w Strzyżowie** w protokołach z posiedzenia Zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka dotyczących 12 wychowanków nie zawarto analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i z rodziną, informacji dotyczących monitorowania procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie, oceny możliwości powrotu dziecka do rodziny lub umieszczenia go w rodzinnej pieczy zastępczej.

Według art. 137 ust. 1 ustawy w skład zespołu wchodzi: dyrektor placówki lub osoba przez niego wyznaczona; pedagog, psycholog oraz pracownik socjalny, jeżeli są zatrudnieni w placówce; wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka; przedstawiciel organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; lekarz i pielęgniarka, w miarę indywidualnych potrzeb dziecka; rodzice dziecka, z wyjątkiem rodziców pozbawionych praw rodzicielskich; inne osoby, w szczególności asystent rodziny prowadzący pracę z rodziną dziecka oraz przedstawiciel ośrodka adopcyjnego.

Jedynie w **DDz w Skarżysku Kamiennnej** skład Zespołu dokonującego oceny sytuacji dzieci nie odpowiadał wymogom. W czterech posiedzeniach Zespołu nie brał udziału psycholog, w 10 – pedagog, w 23 – rodzice wychowanków niepozbawieni praw rodzicielskich. W pięciu z 16 ocen brakowało podpisów niektórych członków Zespołu, tj. niektórych pracowników DDz (wychowawcy, pedagoga, terapeuty, dyrektora Centrum) a w 11 – osób spoza placówki (asystenta rodziny, kuratora, pracownika PCPR, pracownika ośrodka adopcyjnego), którzy uczestniczyli w pracach Zespołu. Dyrektor wyjaśniła, że: *nieobecność na niektórych posiedzeniach Zespołu specjalistów związana była z sytuacjami losowymi. Brak podpisów pracowników placówki był wynikiem niedopatrzenia, z kolei brak podpisów innych członków Zespołu związany był z faktem, że okresowe oceny sytuacji dziecka spisywane odręcznie a następnie przepisywano komputerowo i po tym fakcie trudno było ściągać ww. osoby do placówki wyłącznie w celu podpisania tego dokumentu.*

Zespół dokonuje okresowej oceny sytuacji dziecka, zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej, w miarę potrzeb nie rzadziej niż co pół roku, a w przypadku dziecka w wieku poniżej trzech lat nie rzadziej niż co trzy miesiące.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W sześciu jednostkach⁷¹ oceny sytuacji dzieci zostały dokonane z naruszeniem terminu. Opóźnienia wynosiły nawet do siedmiu miesięcy. Jako przyczynę wskazano stan epidemii COVID-19 i związane z nim ograniczenia. W pozostałych domach dziecka oceny sytuacji dzieci przeprowadzono w ustawowym terminie.

Przykłady

W **DDz w Szymonowie** oceny Zespołu czworga wychowanków dokonane były terminowo (tj. nie rzadziej niż co pół roku). Okresowa ocena pozostałych czterech wychowanków została dokonana po upływie ponad sześciu miesięcy od daty ich przyjęcia lub dokonania poprzedniej oceny. Opóźnienia te wyniosły 36 dni (w jednym przypadku) i 46 (troje dzieci). Dyrektor wyjaśniła, że: *terminy posiedzenia Zespołu zostały przekroczone ze względu na odwołanie pierwotnie ustalonego terminu z 19 marca 2020 r. i konieczności przesunięcia go na 4 maja 2020 r. z powodu stanu epidemii COVID-19. Odwołanie pierwotnego terminu posiedzenia Zespołu i przesunięcie go na późniejszą datę miało wyłącznie na celu ochronę dzieci i pracowników przed niebezpieczeństwem zakażenia i konieczność stosowania się do wprowadzonych obostrzeń w związku ze stanem epidemii COVID-19.*

Okresowe oceny sytuacji dwóch wychowanków z **DDz w Olsztynie** zostały przeprowadzone po upływie 229 dni od poprzednich. Prezydent Olsztyna nie zawieszał dokonywania ocen sytuacji dziecka, a opóźnienie wyniosło 46 dni. Dyrektor wyjaśniła, że: *było to spowodowane wprowadzonym w Polsce stanem epidemii COVID-19.*

Nieterminowo przeprowadzono okresowe oceny sytuacji trojga (z ośmiorga) wychowanków z **DDz w Kraśniku**. Opóźnienie wynosiło w jednym przypadku 155 dni i w dwóch – po 108 dni. Była dyrektor placówki wyjaśniła, że: *okresowa ocena ww. wychowanków została przesunięta jej ustną decyzją ze względu na obostrzenia związane ze stanem epidemii COVID-19 oraz prace budowlane w placówce. Według p.o. dyrektora, mając na względzie bezpieczeństwo pracowników i wychowanków w 2020 r. decyzją byłej dyrektor placówki zawieszono posiedzenia Zespołu celem zminimalizowania rozprzestrzeniania się koronawirusa.*

Na 31 sporządzonych w **DDz w Skarżysku Kamiennej** w latach 2019–2021 okresowych ocen sytuacji dziecka 15 przeprowadzono z przekroczeniem sześciomiesięcznego terminu. Opóźnienia wynosiły od jednego dnia do siedmiu miesięcy i dwóch dni. Była dyrektor Centrum wyjaśniła, że: *nieterminowe sporządzanie niektórych okresowych ocen sytuacji dziecka wynikało z niemożności ustalenia wcześniejszego terminu dogodnego dla wszystkich osób, które powinny być obecne podczas konkretnej oceny. Opóźnienia, które wystąpiły w 2020 r. były związane ze stanem epidemii COVID-19 i wprowadzonymi ze względu na nią ograniczeniami.*

W **DDz w Rzeszowie** Zespół ds. okresowej oceny sytuacji dziecka prawidłowo dokonywał oceny sytuacji dzieci. Dyrektor Centrum zawiesiła proces dokonywania oceny wychowanków przesuwając termin oceny o dwa miesiące, pomimo iż art. 15zzzzk specustawy, daje takie uprawnienie właściwemu miejscowo staroście. Dyrektor wyjaśniła, iż: *podjęła taką decyzję w związku z panującym stanem epidemii COVID-19, wprowadzeniem przepisów specustawy oraz wysoką absencją kadry będącej w składzie Zespołu.*

⁷¹ DDz w Szymonowie, DDz w Olsztynie, DDz w Kraśniku, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy.

W DDz w Dębicy, z wyjątkiem posiedzenia zespołu zwołanego 11 grudnia 2020 r. w związku z negatywnym zachowaniem dziecka, nie zwoływano posiedzeń Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka od 1 października 2020 r. do 12 maja 2021 r. Zespół dokonał okresowej oceny siedmiorga dzieci po upływie siedmiu i pół miesiąca od dokonania ostatniej oceny. Starosta Powiatu Dębickiego nie zawiesił dokonywania ocen. Dyrektor wyjaśniła, że: *zespół dokonał oceny po upływie ww. okresu w związku ze stanem epidemii COVID-19.*

Przepis art. 4a ustawy o pieczy zastępczej stanowi, że podmioty realizujące zadania wynikające z tej ustawy, w szczególności dokonując oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikując dziecko do przysposobienia, są obowiązane do wysłuchania dziecka, jeżeli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają, oraz stosownie do okoliczności uwzględniają jego zdanie.

Spośród kontrolowanych domów dziecka w 13⁷² zapewniono dzieciom możliwość ich wysłuchania podczas przeprowadzania okresowych ocen. W DDz w Puławach i DDz Nr 2 w Pacanowie nie dokonywano ww. ocen. W DDz w Opatowie przebywały dzieci niepełnosprawne i w związku z ich dysfunkcjami nie korzystano z możliwości określonej w art. 4a ustawy. W pięciu placówkach⁷³, kierując się głównie dobrem dzieci, nie korzystano z możliwości wysłuchania dzieci podczas ocen.

Przykłady

W DDz w Pacółtowie trojgu spośród ośmiorga wychowanków nie zapewniono możliwości wysłuchania przez Zespół dokonujący oceny ich sytuacji. Dyrektor nie potrafił podać przyczyn takiego stanu.

Żadnemu z dzieci z DDz w Kraśniku nie zapewniono wysłuchania w związku dokonywaniem oceny ich sytuacji przez Zespół i nie uwzględniano ich zdania. Według p.o. dyrektora wynikało to z *nieprawidłowej praktyki*. Była dyrektorka placówki wyjaśniła, że: *nie dokonywano osobistych przesłuchań dzieci ze względu na niechęć i lęk dzieci. Pedagog rozmawiał z dziećmi w sytuacjach sprzyjających poczuciu bezpieczeństwa dziecka w innym czasie i w rozmowach nieformalnych, uzyskując w ten sposób odpowiedzi i zapewniając godność dzieciom. Pedagog stwierdziła, że nie przeprowadzała wysłuchań dzieci, gdyż Zespół nie zlecał jej wykonania tych czynności.*

W dokumentacji wszystkich dzieci w DDz w Strzyżowie, w tym siedmiorga powyżej 13. roku życia nie było dowodów potwierdzających umożliwienie im uczestnictwa i wyrażenia opinii i poglądów podczas posiedzenia Zespołu. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie decydował się na uczestnictwo dzieci w tym zespole, żeby ich nie ranić.*

Działania reintegracyjne

Stosując ustawę o pieczy zastępczej, zgodnie z jej art. 4 pkt 1, 2, 3, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka; powrotu do rodziny;

⁷² DDz w Szymonowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Skarżysku-Kamiennie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz w Krośnie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Częstochowie.

⁷³ DDz w Pacółtowie, DDz w Kraśniku, DDz w Strzyżowie, DDz w Mysłowicach, DDz w Międzyzdrojach.

utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów. Zgodnie z art. 93 ust. 4 pkt 3 i 4 ustawy placówka opiekuńczo-wychowawcza umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej i podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny.

Kontrolowane jednostki, z wyjątkiem **DDz w Strzyżowie**, podejmowały – w zależności od możliwości – działania reintegracyjne, mające na celu powrót dzieci do rodzin biologicznych, których zakres był znacznie zróżnicowany w poszczególnych podmiotach. Działania te nie ograniczały się jedynie do wizyt rodziców w domach dziecka i wyjazdów dzieci do domów rodzinnych, lecz polegały głównie na zapoznaniu się z sytuacją rodzinną dzieci, ustaleniu problemu zaburzającego relacje rodzinne i zachęcaniu rodziców do uczestnictwa w ważnych wydarzeniach z życia dzieci. W niektórych domach dziecka udzielano wsparcia i poradnictwa pedagogicznego, terapeutycznego czy psychologicznego dla rodzin, wizytowano domy rodzinne wychowanków, motywowano rodziców do podjęcia działań w celu zmiany ich sytuacji życiowej realizując opracowane programy w tym zakresie i współpracowano z różnymi podmiotami działającymi na rzecz rodziny i dzieci.

Przykłady

Działania reintegracyjne w **DDz w Pacółtowie** polegały na:

- ustaleniu głównego problemu zaburzającego relacje rodzinne i przyczyn umieszczenia dziecka w placówce;
- rozpoznaniu sytuacji psychospołecznej rodziny oraz więzi emocjonalnej i wzajemnych relacji między dzieckiem, a rodzicami oraz między dzieckiem, a rodzeństwem;
- sprawdzeniu warunków materialnych, mieszkaniowych i sytuacji zdrowotnej rodziny dziecka;
- zachęcaniu rodziców do podejmowania określonych działań (np. zobowiązano ojca do ukończenia kursu prawa jazdy oraz podjęcia pracy), do systematycznego odwiedzania dzieci i udziału w ważnych dla dziecka wydarzeniach;
- obserwacji wzajemnego kontaktu podczas odwiedzin rodziców i zwróceniu uwagi na czas trwania odwiedzin;
- wizytach pracowników placówki w domu rodzinnym, kontaktach z OPS, sądem;
- zapraszaniu rodziców na posiedzenia stałego Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka.

Podczas pobytu dzieci w **DDz w Kraśniku** nierealny stawał się pierwotnie ustalony cel pracy z dzieckiem. Wskazywały na to także podejmowane przez placówkę działania reintegracyjne, które każdorazowo ograniczały się do podtrzymywania relacji z członkami rodziny, ale nie zwiększały szansy faktycznego powrotu dziecka do rodziny biologicznej ze względu na utrzymujące się jej istotne dysfunkcje.

W **DDz w Puławach** realizowano *Program współpracy placówki z rodzinami wychowanków*, w tym podejmowano działania polegające m.in. na:

- indywidualnych rozmowach na temat możliwości poprawy sytuacji rodzinnej, materialnej, udzielaniu wskazówek dotyczących opieki nad dzieckiem, zobowiązywaniu rodziców do właściwej opieki nad dzieckiem w czasie jego pobytu w domu rodzinnym;

- angażowaniu w proces opieki nad wychowankiem (zapraszanie do udziału w spotkaniach z nauczycielami, opieki podczas wizyt lekarskich ich dzieci);
- udzielaniu realnej pomocy rzeczowej warunkującej pobyt dzieci w domu rodzinnym (wyposażenie wychowanków w żywność i artykuły higieniczne na czas pobytu w domu rodzinnym);
- konsekwentnej realizacji opracowanych dla każdego dziecka *Planów pracy z rodziną* wyznaczających cele pracy i określających sposoby ich realizacji, np. *cel*: zmiana biernej postawy matki, *sposób realizacji*: aktywne włączanie matki w załatwianie spraw dziecka, *realizacja*: opieka matki nad dzieckiem podczas wizyty u lekarza.

Działania reintegracyjne w **DDz w Rzeszowie** polegały m.in. na podejmowaniu rozmów z rodzicami, których celem było motywowanie ich do zmiany stylu życia, walki z chorobą alkoholową oraz uzależnieniem od narkotyków. Podejmowano działania ukierunkowane na wyjście rodziców z problemów finansowych, jak również w jednym przypadku udzielono pomocy matce w uzyskaniu mieszkania komunalnego. Rodzice, którzy wyrażali chęć powrotu dziecka do domu i podejmowali kroki zmierzające do poprawy sytuacji zdrowotnej i życiowej, podpisywali kontrakt socjalny. W dokumencie tym planowano konkretne kroki niezbędne do zrealizowania, aby dziecko mogło wrócić do domu rodzinnego. We wszystkich przypadkach głównym działaniem było znalezienie pracy oraz terapia mająca za zadanie walkę z uzależnieniem alkoholowym opiekunów.

W **DDz w Strzyżowie** nie podejmowano skutecznych działań reintegracyjnych, ograniczając je jedynie do umożliwienia kontaktów dzieci z rodzinami. W przypadku rodziców trojga dzieci, którzy posiadali ograniczoną władzę rodzicielską w DDz nie podejmowano działań reintegracyjnych ukierunkowanych na powrót dzieci do rodzin biologicznych. W diagnozach psychologicznych dzieci wskazywano m.in. na konieczność pedagogizacji matki w celu zwiększenia jej kompetencji rodzicielskich oraz motywowanie do podjęcia terapii rodzinnej. W planach pomocy jako cel główny pracy z dzieckiem założono m.in. powrót do rodziny naturalnej. Dyrektor wyjaśnił, że: *nie ma wpływu na zachowania rodziców, którzy mieszkają daleko, nie odwiedzają dzieci, nie chcą rozmawiać z wychowawcami. DDz zakłada cele np. powrót do rodziny, ale to od rodziny zależy dalsze postępowanie.*

Długość pobytu dzieci w placówkach

W kontrolowanych placówkach dzieci w skrajnych przypadkach przebywały nawet ponad 22 lata. Przyczynami takiego stanu były m.in.: brak pozytywnych zmian w środowisku rodzinnym spowodowany niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodziców; niepodjęcie wystarczających działań przez rodziców w kierunku powrotu dzieci pod ich opiekę oraz nadużywanie alkoholu i niepodjęcie zatrudnienia; nieuregulowana sytuacja prawna dzieci, bądź uregulowana, ale w zbyt późnym wieku dziecka; brak kandydatów do pełnienia roli rodzin zastępczych. Także umieszczanie rodzeństw w placówkach powodowało, że młodsze z dzieci przebywały długotrwale w placówce. Ważnym czynnikiem było też poczucie bezpieczeństwa dzieci w placówce i chęć przebywania w niej do pełnoletności lub dłużej.

Długi okres przebywania dzieci w domach dziecka mógł być również spowodowany niewłaściwym realizowaniem przez trzy placówki⁷⁴ obowiązków wynikających z art. 100 ust. 4a ustawy *o pieczy zastępczej*. Zgodnie

⁷⁴ DDz w Pacółtowiu, DDz w Strzyżowie, DDz w Mysłowicach.

z tym przepisem dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej w terminie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej składa do właściwego sądu wnioski wraz z uzasadnieniem o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem zbadania zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej. Do wniosku dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej dołącza opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną.

Przykłady

W stosunku do 14 wychowanków przebywających w **DDz w Pacółtowie** dyrektor nie złożył w terminie do 18 miesięcy do właściwego sądu wniosków o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec tych dzieci, celem zbadania zaistnienia warunków umożliwiających ich powrót do rodziny albo umieszczenie ich w rodzinie przysposabiającej. Wyjaśnił, że: *w stosunku do czworga rodzeństwa nie podejmowano takich działań, ponieważ z opinii asystenta rodziny wynikało, że rodzice złożyli wniosek do sądu o przywrócenie praw rodzicielskich. Sąd odrzucił ten wniosek, w jego ocenie kierowanie wniosku było niecelowe.* W stosunku do dwóch wychowanków wniosek został złożony z opóźnieniem wynoszącym 60 miesięcy. Nie potrafił wskazać przyczyn opóźnienia w złożonych wnioskach oraz przyczyn niezłożenia wniosku w stosunku do ośmiu wychowanków.

Dyrektor **DDz w Strzyżowie** nie realizował obowiązku wynikającego z art. 100 ust. 4a ustawy o pieczy zastępczej. Dyrektor wyjaśnił, że: *sąd jest na bieżąco informowany o sytuacji dzieci. Nie zwracał się do sądu ze swojej winy. Nie wiedział (nie przeczytał o tym obowiązku). Koniec roku 2019 i cały 2020 był rokiem przekształcenia DDz na dwie jednostki. Na wiosnę 2020 r. wybuchła epidemia COVID-19. Sytuacja ta zdeorganizowała pracę. Przy tej dynamicznej i nowej sytuacji wiele spraw zostało zaniedbane. Obecnie zaczął wysyłać pisma do sądu w tej sprawie.*

W wyniku działań realizowanych w 15 placówkach⁷⁵ łącznie 76 dzieci powróciło do rodzin biologicznych, 28 – zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych i dwoje zostało adoptowanych.

5.3. Działania podejmowane w związku z wystąpieniem stanu epidemii Covid-19

We wszystkich skontrolowanych placówkach, z wyjątkiem DDz w Pacółtowie, w związku z wystąpieniem stanu epidemii COVID-19, wprowadzono i realizowano procedury regulujące zasady dotyczące m.in.:

- postępowania w sytuacji podejrzenia zakażenia koronawirusem i hospitalizacji;
- użytkowania wspólnych pomieszczeń;
- organizowania izolacji i kwarantanny;
- nauki zdalnej;

Procedury postępowania
w sytuacji stanu epidemii
COVID-19

⁷⁵ DDz w Szymonowie, DDz w Pacółtowie, DDz w Olsztynie, DDz w Pasymiu, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Skarżysku-Kamiennej, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz w Strzyżowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Dębicy, DDz w Mysłowicach, DDz w Górze Włodowskiej, DDz w Międzyzdrojach.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- przestrzegania zasad higieny, zaleceń sanitarnych (używania środków do dezynfekcji rąk, maseczek, rękawiczek, zachowania dystansu) i przepisów dotyczących zbiorowego żywienia;
- urlopowania wychowanków i monitorowania ich stanu zdrowia;
- odwiedzin i przebywania w domu dziecka osób z zewnątrz;
- dopuszczenia, ze względu na sytuację epidemiologiczną oraz absencje wychowawców, pracowników obsługi do pracy opiekuńczej;
- pracy rotacyjnej i zdalnej.

Zalecenia innych organów

Wszystkie domy dziecka otrzymały zalecenia innych organów odnośnie ich funkcjonowania, w tym m.in. od Ministra Rodziny i Polityki Społecznej, Wojewodów, organów prowadzących, inspekcji sanitarno-epidemiologicznych, ROPS. Wskazówki te obejmowały:

- rekomendacje i instrukcje dla instytucji pieczy zastępczej dotyczące zapobiegania zakażeniom wirusem SARS-CoV-2 w zakresie m.in. zasad opuszczania budynków przez wychowanków i odwiedzin osób z zewnątrz oraz przyjmowania nowych wychowanków w trybie interwencyjnym, zasad postępowania w przypadku podejrzenia zakażenia wirusem SARS-CoV-2 u wychowanka lub pracownika, zasad powrotu podopiecznych z MOW lub MOS;
- wytyczne do nauki zdalnej;
- wprowadzenie rotacyjnego systemu pracy w placówkach oraz badań personelu (szybkie testy) w kierunku zakażenia;
- zalecenia wstrzymania urlopowania, a także odwiedzin w placówkach pomocy społecznej i pieczy zastępczej oraz odwołania zaplanowanych imprez masowych, wydarzeń kulturalno-sportowych, itp. mogących przyczynić się do wzrostu zagrożenia epidemiologicznego;
- zalecenia współpracy z właściwymi terytorialnie służbami sanitarnymi oraz przestrzegania zasad bezpieczeństwa i wskazówek w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się zakażeń wirusem SARS-CoV-2.

Zachorowania na COVID-19 wśród wychowanków i personelu

Jedynie w siedmiu placówkach⁷⁶ nie wystąpiły przypadki zachorowań na COVID-19 zarówno wśród wychowanków, jak i pracowników. W pozostałych 14 domach dziecka zachorowało łącznie 42 dzieci i 45 pracowników.

Współpraca z innymi podmiotami

Każda placówka współpracowała m.in. z Wojewodami, ze służbami sanitarnymi, organami prowadzącymi, PCPR, poradniami zdrowia. Współpraca ta polegała m.in. na wymianie informacji o sytuacji epidemiologicznej w placówce, w tym o liczbie osób z potwierdzonym dodatnim wynikiem testu w kierunku SARS-CoV-2, poddanych kwarantannie, przebywających w izolacji oraz hospitalizowanych, udzielaniu teleporad.

Wsparcie rzeczowe i finansowe

Skontrolowane placówki otrzymały wystarczające wsparcie rzeczowe i finansowe od wielu podmiotów, m.in. w ramach ogólnopolskiego projektu pn. *Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19* współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, od organów założycielskich, PCPR, ROPS, OPS, Agencji Rezerw Materiałowych, fundacji, banków, firm prywatnych, szkół podstawowych. Zabezpie-

⁷⁶ DDz w Puławach, DDz w Opatowie, DDz w Nagłowicach, DDz nr 2 w Pacanowie, DDz w Rzeszowie, DDz w Mysłowicach, DDz w Częstochowie.

czało ono potrzeby domów dziecka w szczególności związane z funkcjonowaniem w sytuacji stanu epidemii COVID-19, odnośnie wyposażenia w środki ochrony, w tym osobiste, do dezynfekcji, artykuły spożywcze, wyposażenie do organizacji miejsc kwarantanny lub izolacji dla dzieci, sprzęt do nauki zdalnej, sprzęt audiowizualny oraz dodatkowe wynagrodzenia dla pracowników.

Przykłady

W związku ze stanem epidemii COVID-19 **DDz w Szymonowie** otrzymał w latach 2020–2021 (do 30 czerwca) wsparcie rzeczowe i finansowe ze: Starostwa Powiatowego w Ostródzie (w tym ramach projektów *Przeciwdziałanie COVID-19 w powiecie ostródzkim* oraz *Kooperacja – efektywna i skuteczna* Programu Regionalnego EFS Warmia i Mazury), Fundacji Polsat, Fundacji BNP PARIS, Firmy Wipasz, Szkoły Podstawowej w Szymonowie. Uzyskana pomoc finansowa i rzeczowa była zgodna ze zgłoszonymi potrzebami i obejmowała m.in.: dotację na dodatkowe wynagrodzenie dla pracowników pracujących z dziećmi (w dwóch transzach, tj. 32 500 zł w 2020 r. i 33 750 zł w 2021 r.), 3600 maseczek ochronnych, 14 600 rękawiczek jednorazowych, 68 litrów płynów do dezynfekcji, 19 laptopów i dwie drukarki.

Wszystkie placówki, poza jedną, otrzymane wsparcie wykorzystały zgodnie z przeznaczeniem. W **DDz w Kraśniku** pomimo otrzymania wyposażenia do zorganizowania miejsca kwarantanny lub izolacji w placówce nie wyodrębniono i nie wyposażono pomieszczenia przeznaczonego dla wychowanków, którzy mieli kontakt z osobą zakażoną lub wychowanków, u których wynik testu na COVID-19 był pozytywny. Zgodnie z umową użyczenia zawartą z Powiatem Kraśnickim DDz otrzymał w użyczenie wyposażenie miejsca kwarantanny, tj. m.in. biurka, fotele, komody, łóżka i materace, dywany, krzesła, szafki nocne, czajniki, zestawy naczyń, który należało wpisać do ewidencji wyposażenia. Przyjęte wyposażenie nie zostało zaewidencjonowane, co powodowało brak możliwości ustalenia – na podstawie dokumentów – miejsca, a w szczególności placówki, w której jest użytkowany.

Pełniący obowiązki dyrektora i była dyrektor wyjaśniły, że: *w związku ze stanem epidemii COVID-19 pomieszczeniem służącym do przebywania wychowanków na kwarantannie lub w izolacji jest aneks kuchenny z łazienką i pokojem wypoczynkowym zapewniający pełny dostęp do miejsca kuchennego i łazienki. Wyłączając to miejsce na czas izolacji, pozostała część wychowanków korzystać może z zaplecza kuchennego przy jadalni oraz istniejącej tam łazienki (na piętrze budynku).*

Dwunastu kierowników kontrolowanych placówek⁷⁷ wskazało na problemy przy realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych w związku ze stanem epidemii COVID-19, które dotyczyły głównie: konieczności korzystania z pomocy osób niezatrudnionych w placówkach przy realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych i oddelegowania specjalistów do pomocy i indywidualnej nauki z wychowankami placówek w związku z nieobecnością

Problemy z realizacją zadań opiekuńczo-wychowawczych

⁷⁷ DDz w Olsztynie, DDz w Kraśniku, DDz w Zwierzyńcu, DDz w Lublinie, DDz w Puławach, DDz w Nagłowicach, DDz nr 1 w Pacanowie, DDz w Strzyżowie, DDz w Krośnie, DDz w Dębicy, DDz w Międzyzdrojach, DDz w Częstochowie.

pracowników domu dziecka przebywających w izolacji lub na kwarantannie; zaspokojenia potrzeb emocjonalnych wychowanków; niesporządzania obligatoryjnej dokumentacji; braku odpowiedniego do potrzeb wyposażenia do nauki zdalnej oraz przepustowości łącz internetowych; ograniczonych możliwości korzystania z pomocy lekarzy specjalistów, zajęć rehabilitacyjnych, terapeutycznych i rewalidacyjnych; ograniczenia kontaktów z rodzicami i rodziną wychowanków; braku możliwości współpracy z instytucjami wspierającymi działania wychowawcze.

Przykłady

Dyrektor **DDz w Olsztynie** wyjaśniła, że:

problemy dotyczyły przede wszystkim sfery psychicznej podopiecznych. W związku z wprowadzonym całkowitym zakazem odwiedzin wychowanków oraz urlopowań trudno było wytłumaczyć młodszym dzieciom, że nakaz taki został wprowadzony w celu minimalizacji występowania i rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2. Okres ten wymagał od wychowawców i specjalistów bardziej urozmaiconego prowadzenia zajęć w obrębie placówki. Wszystkim towarzyszył niepokój i większa dawka negatywnych emocji i napięcia. Utrudnieniem była nieobecność w pracy, w niektórych okresach, pracowników Centrum z powodu przebywania na urloпах opiekuńczych, kwarantannie i zwolnieniach lekarskich. Okres nieobecności dotyczył pedagoga i psychologa, a nieobecni wychowawcy byli zastępowani przez innych z tej samej placówki. Nieobecności te nie wpłynęły zasadniczo na jakość realizowanych działań opiekuńczo-wychowawczych, natomiast w tym czasie nie była tworzona dokumentacja typu diagnoza.

Pełniąca obowiązki dyrektora **DDz w Kraśniku** wskazała, że: *problemami, które wystąpiły w placówce w związku ze stanem epidemii COVID-19 były m.in.: brak możliwości udziału w zajęciach wyrównawczych, pozalekcyjnych, sportowych, rekreacyjnych; ograniczona możliwość wyjazdu na wypoczynek letni i zimowy oraz wizyt u lekarzy specjalistów.*

Dyrektor **DDz w Zwierzyńcu** zwróciła się do PCPR z prośbą o oddelegowanie jego pracowników do pracy w placówce. *Oddelegowanych zostało dwóch pracowników. W tym okresie praca z wychowankami opierała się głównie na pracy opiekuńczo-wychowawczej, a specjaliści całą swoją pracę skupili na wsparciu wychowawców pomagając dzieciom w odrabianiu lekcji lub innych czynnościach dnia codziennego.*

Dyrektor **DDz w Lublinie** wyjaśnił m.in.:

w związku z tym, że nie wszyscy podopieczni posiadali komputer, została im udostępniona sala komputerowa w placówce wsparcia dziennego, sukcesywnie pozyskiwano laptopy; w początkowej fazie stanu epidemii COVID-19 wystąpił problem z przepustowością łącza internetowego i zaistniała potrzeba jej poprawy; z uwagi na prowadzenie przez szkoły zajęć on-line na różnych platformach, podopieczni mieli problem z dostosowaniem się do wymagań poszczególnych nauczycieli; ograniczono zajęcia sportowo-rekreacyjne, specjalistyczne, kursy zawodowe i korepetycje, wyjazdy podczas ferii zimowych, wyjścia kulturalne; trudności z leczeniem specjalistycznym; trudności w realizacji zakupów w ramach budżetów młodzieżowych; ograniczenia możliwości udziału: pracowników Sądów, PCPR, MOPR, rodziców biologicznych z ograniczoną władzą rodzicielską w zespołach ds. okresowej oceny sytuacji dziecka (udział zdalny).

Dyrektor **DDz w Strzyżowie** wyjaśnił, że:

przy absencji któregośkolwiek wychowawcy powstawały trudności z pełnym obsadzeniem dyżurów. Początkowo mieliśmy sześć własnych stanowisk komputerowych, jedno stanowisko w pokoju wychowawców oraz cztery laptopy. Z Fundacji Polsat dzieci otrzymały 15 tabletów. Pojawiły się kłopoty z sygnałem Wi-Fi, dlatego zmieniliśmy operatora sieci, który ma większą moc przesyłową. Szkoły nie były przygotowane do nauki zdalnej. Każdy nauczyciel inaczej prowadził zajęcia. Dzieci uczyły się na różnych platformach, niektórzy nauczyciele przesyłali zadania przez Messenger, MMS-em lub przesyłali zdjęcia. Panował chaos. Ponieważ dzieci uczęszczały do różnych klas a młodszy wychowankowie potrzebowali pomocy, było to bardzo utrudnione mając do dyspozycji jedynie dwóch wychowawców na dyżurze. W pracę byli zaangażowani wszyscy łącznie z pedagogiem, którzy od czasu stanu epidemii COVID-19 większość czasu spędzali na dyżurach z dziećmi. Dodatkowo w początkowym okresie problemem był brak środków do dezynfekcji, maseczek, rękawiczek. Wszystko to stopniowo było organizowane; początkowo największą pomoc ofiarowali sponsorzy, później otrzymywaliśmy pomoc od Starostwa, ROPS.

Dyrektor **DDz w Krośnie** poinformowała m.in. o: początkowym buncie dzieci na wprowadzone ograniczenia związane z zakazem opuszczania placówki; niechęci wychowanków do stosowania zasad bezpiecznej odległości, mycia rąk, a zwłaszcza zmiany miejsca pobytu w sytuacji kwarantanny lub izolacji domowej; stresujących dla dzieci codziennych wizytach Policji w czasie kwarantanny i izolacji domowej; odmiennej organizacji dostarczania posiłków i dezynfekcji naczyń wracających do kuchni oraz odbioru śmieci z miejsc kwarantanny i izolacji domowej.

Dyrektor **DDz w Dębicy** informowała, że:

w pierwszym okresie stanu epidemii COVID-19 wychowawcy i wychowankowie musieli zmierzyć się z nową rzeczywistością, która wywoływała poczucie lęku i zagrożenia. Z wychowankami zarówno pedagog jak i wychowawcy przeprowadzali rozmowy w celu przekazania rzetelnych informacji na temat możliwości zarażenia się wirusem, przebiegu choroby oraz działań zmniejszających ryzyko zarażenia Sars-CoV-2. Informacje były przekazywane w formie pozytywnej, aby wzmocnić poczucie bezpieczeństwa i odpowiedzialności za swoje zachowanie. Szczególnym ograniczeniem dla dzieci był brak bezpośrednich kontaktów z rodziną. Rekompensowaliśmy tą uciążliwość zachęcając do rozmów telefonicznych, przez Messengera, Skypa. Ogromnym problemem była nauka zdalna, w trakcie, której wychowawca musiał zastąpić nauczyciela. Wychowawcy zostali obarczeni realizowaniem całego programu dydaktycznego na wszystkich poziomach nauczania oraz realizowali również zajęcia dodatkowe typu rewalidacja, muzykoterapia. Dodatkowym utrudnieniem w nauczaniu zdalnym były zróżnicowane formy przysyłania treści programowych: gmail, dziennik elektroniczny, poczta elektroniczna, Messenger, które powodowały zamieszanie i często konieczność poszukiwania tych treści. Problem sprawiało również odsyłanie wykonanych zadań. Bardzo utrudnione, a czasami wręcz niemożliwe było uzyskanie konsultacji lekarskiej w związku z chorobą wychowanka, gdyż lekarze rodzinni stosowali teleporadę. Często towarzyszył nam niepokój związany z brakiem pewności właściwej diagnozy u dziecka.

Pomimo problemów w początkowej fazie stanu epidemii COVID-19 dotyczących m.in. odpowiedniej liczby sprzętu komputerowego oraz przepustowości łączny internetowych w każdym ze skontrolowanych domów dziecka zapewniono niezbędne warunki do prowadzenia nauki zdalnej.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli P/21/089 była odpowiedź na pytanie, jak realizowano w domach dziecka zadania opiekuńczo-wychowawcze.
Cele szczegółowe	Założono, że badania kontrolne umożliwią odpowiedź na pytania sformułowane w ramach następujących celów szczegółowych: 1. Czy proces udzielania pomocy w domach dziecka został zorganizowany zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa? 2. Czy realizowane w domach dziecka działania opiekuńczo-wychowawcze stanowiły pomoc adekwatną do zdiagnozowanych potrzeb? 3. Czy w domach dziecka podjęto działania w związku z wystąpieniem sytuacji epidemicznej spowodowanej COVID-19?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto łącznie dwadzieścia jeden placówek opiekuńczo-wychowawczych, z tego 19 typu socjalizacyjnego i dwie typu specjalistyczno-terapeutycznego.
Dobór jednostek do kontroli	Kontrola została przeprowadzona w pięciu województwach: lubelskim, podkarpackim, śląskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim. Objęto nią w każdym z województw po cztery placówki opiekuńczo-wychowawcze, z wyjątkiem województwa świętokrzyskiego – w którym ze względu na podział w trakcie kontroli jednej z placówek – skontrolowano łącznie pięć jednostek. Wytypowanie podmiotów do kontroli nastąpiło w sposób celowy na podstawie rejestrów placówek opiekuńczo-wychowawczych prowadzonych przez Wojewodów oraz doniesień medialnych. Dokonując wyboru brano pod uwagę: daty rozpoczęcia działalności placówki lub podziału, rodzaj organu prowadzącego (powiat i organizacja pozarządowa), poziom dostosowania placówek do standardów określających maksymalną liczbę dzieci, doniesienia medialne wskazujące na nieprawidłową realizację zadań, naruszenia godności osobistej wychowanków, czy niezapewnienie im poczucia bezpieczeństwa i odpowiednich warunków rozwoju. Ponadto wzięto pod uwagę, pozyskane w trybie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o NIK, od 12 stacji pogotowia ratunkowego oraz pięciu Komend Wojewódzkich Policji informacje o sytuacjach wymagających interwencji pogotowia i policji, które miały miejsce w latach 2018–2021 w domach dziecka, a także od 19 starostw powiatowych i właściwych Wojewodów – o nagannych sytuacjach odnotowanych w ww. okresie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz skargach związanych z ich funkcjonowaniem.
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono na podstawie: – w przypadku podmiotów utworzonych i prowadzonych przez jednostkę samorządu terytorialnego – art. 2 ust. 2 w związku z art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów: legalności i rzetelności; – w przypadku podmiotów utworzonych i prowadzonych przez organizacje pozarządowe – art. 2 ust. 3 w związku z art. 5 ust. 3 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryterium legalności.
Okres objęty kontrolą	Kontrolą objęto lata 2019–2021, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą. Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 6 maja 2021 r. do 30 listopada 2021 r.

Koordynator kontroli pozyskał od Wojewodów: Lubelskiego, Podkarpackiego, Śląskiego, Świętokrzyskiego i Warmińsko-Mazurskiego informacje o placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz poziomie ich dostosowania do standardów, wynikających z prowadzonych rejestrów.

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

W ramach postępowania kontrolnego, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, uwzględniono m.in. dane pozyskane od właściwych miejscowo Wojewodów oraz organów prowadzących placówki w zakresie wydawania zezwoleń na ich funkcjonowanie w trybie art. 106 ust. 3 i 3a ustawy o pieczy zastępczej oraz złożonych skarg.

Kontrolę *Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka* (P/21/089) podjęto z inicjatywy własnej NIK i przygotowano na podstawie przeprowadzonej analizy dostępnych materiałów. Od 2011 r. dokonano zmian w systemie organizacji pieczy zastępczej, które miały na celu m.in. ograniczenie liczby dzieci mogących przebywać w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i ich wiek.

Pozostałe informacje

Wyniki kontroli przedstawiono w 21 wystąpieniach pokontrolnych, z których 19 zawierało wnioski pokontrolne. Ogółem sformułowano 116 wniosków pokontrolnych i dziewięć uwag do kontrolowanej działalności. Z informacji o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych, złożonych przez kierowników jednostek kontrolowanych wynika, że według stanu na 15 lutego 2022 r. zrealizowano 54 wnioski (46,6%), nie zrealizowano 29 wniosków (25%) oraz podjęto działania w celu realizacji kolejnych 33 wniosków pokontrolnych (28,4%).

Kierownicy jednostek kontrolowanych nie złożyli zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych.

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek⁷⁸

Nazwa jednostki kontrolowanej		Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
Lp.		Prawidłowe	Nieprawidłowe
1.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Dom im. św. Ojca Pio w Mystowicach	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. spełnienie warunków dotyczących miejsca prowadzenia placówki 3. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 4. zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych wychowanków 5. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. niedostosowanie placówki do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej 2. umieszczenie dzieci poniżej 10 roku życia, niezgodnie z art. 95 ust. 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej 3. sporządzenie diagnoz psychofizycznych z opóźnieniem 4. niezawarcie w diagnozach wszystkich obligatoryjnych elementów 5. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych 6. dopuszczenie przez pracowników placówki do sytuacji mogących naruszać prawa dziecka do ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem 7. niezapewnienie dzieciom odpowiedniej opieki
2.	Ośrodek Pomocy Dziecku i Rodzinie w Górze Włodowskiej	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 3. zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych wychowanków 4. podjęcie działań reintegracyjnych 5. dostosowanie liczby wychowawców zatrudnionych w placówce do liczby dzieci 6. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. niedostosowanie placówki do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej 2. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 3. niezawarcie w diagnozach wszystkich obligatoryjnych elementów
3.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Ludowa” w Częstochowie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 3. zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych wychowanków 4. podjęcie działań reintegracyjnych 5. dostosowanie liczby wychowawców zatrudnionych w placówce do liczby dzieci 6. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. sporządzenie diagnozy psychofizycznej i planu pomocy dziecku z opóźnieniem 2. niezawarcie w diagnozach wszystkich obligatoryjnych elementów 3. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych

⁷⁸ W brzmieniu pisma ośrodkowego nr 1/2019 Prezesa Najwyższej Izby Kontroli z dnia 19 lutego 2019 r. zmieniającego pismo ośrodkowe w sprawie informacji o wynikach kontroli.

4.	Dom Dziecka w Międzywiciu	1. dostosowanie liczby wychowawców i specjalistów zatrudnionych w placówce do liczby dzieci, ich potrzeb i rodzajów prowadzonych zajęć 2. sporządzanie wymaganych diagnoz psychofizycznych, planów pomocy, kart pobytu dzieci, kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga i osobę prowadzącą terapię, arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych 3. udzielanie wsparcia specjalistycznego, w tym psychologicznego 4. podejmowanie działań reintegracyjnych 5. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych	1. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 2. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci i nieuwzględnianie w nich wszystkich elementów
5.	Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza nr 1 „Przystań 1” w Skarżysku- -Kamiennej	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. realizowanie działań opiekuńczo-wychowawczych, które stanowiły wystarczającą pomoc dzieciom 3. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 3. nieterminowe modyfikowanie planów pomocy dzieciom 4. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci
6.	Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza typu specjalistyczno- -terapeutycznego w Opatowie	1. podejmowanie działań reintegracyjnych 2. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. dopuszczenie do pracy z dziećmi osób nieposiadających wymaganych kwalifikacji 2. sporządzenie diagnoz psychofizycznych przez osoby nieuprawnione 3. niezawarcie w diagnozach wszystkich obligatoryjnych elementów 4. niezapewnienie dzieciom niepełnosprawnym specjalistycznych zajęć terapeutycznych 5. nieprzewodzenie kart udziału wychowanków w zajęciach realizowanych przez psychologa oraz pedagoga, z opisem ich przebiegu, a także arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych
7.	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza nr 3 w Nagłowicach	1. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz specjalistów 2. prawidłowe prowadzenie kart, arkuszy i ewidencji 3. terminowe i rzetelne dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 4. podejmowanie działań reintegracyjnych 5. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. niesporządzanie diagnoz psychofizycznych bądź sporządzanie ich z opóźnieniem 3. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
8.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego De Saxia „Dom Ojca Gwidona nr 1” w Pacanowie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. zapewnienie przez wychowawców oraz specjalistów zindywidualizowanych i odpowiednich do potrzeb dzieci działań opiekuńczo-wychowawczych 3. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz specjalistów 4. prawidłowe prowadzenie kart pobytu dziecka, kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa i pedagoga, arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych 5. podejmowanie działań reintegracyjnych 6. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. dopuszczenie do pracy z dziećmi osób bez wymaganych zaświadczeń lekarskich 2. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 3. sporządzenie diagnoz psychofizycznych przez osoby nieuprawnione 4. sporządzenie diagnoz psychofizycznych i planów pomocy dzieciom z opóźnieniem 5. niezawarcie w planach wszystkich obligatoryjnych elementów
9.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego De Saxia „Dom Ojca Gwidona nr 2” w Pacanowie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. zapewnienie przez wychowawców oraz specjalistów zindywidualizowanych i odpowiednich do potrzeb dzieci działań opiekuńczo-wychowawczych 3. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz specjalistów 4. prawidłowe prowadzenie kart pobytu dziecka, kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa i pedagoga, arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych 5. podejmowanie działań reintegracyjnych 6. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	Nie stwierdzono nieprawidłowości
10.	Dom Młodzieży SOS nr 1 w Lublinie	1. spełnianie wymogów dotyczących miejsca prowadzenia placówki 2. spełnianie wymogów odnośnie liczby i wieku dzieci przebywających w placówce 3. realizowanie działań opiekuńczo-wychowawczych, które stanowiły pomoc odpowiednią do potrzeb dzieci 4. terminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 5. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych wszystkich obligatoryjnych elementów 3. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych, kart udziału dziecka w zajęciach psychologa i pedagoga

11.	Dom Dziecka nr 1 w Zwierzyńcu	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. prawidłowe sporządzanie kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa i pedagoga, arkuszy badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych 3. terminowe i rzetelne dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 4. podejmowanie działań reintegracyjnych 5. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 3. niesporządzanie diagnoz psychofizycznych 4. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych wszystkich obligatoryjnych elementów 5. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych 6. nierzetelne opracowywanie planów pomocy i niemodyfikowanie ich 7. niezapewnienie dzieciom opieki przez zgodną z przepisami liczbę wychowawców (osób pracujących z dzieckiem) 8. prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych przez osoby nieuprawnione 9. nieterminowe dokonywanie wpisów w kartach pobytu wychowanków
12.	Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza nr 1 w Kraśniku	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. dopuszczenie do pracy z dziećmi osób nieposiadających wymaganych kwalifikacji 3. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 4. sporządzenie diagnoz psychofizycznych i planów pomocy dziecku z opóźnieniem 5. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych wszystkich obligatoryjnych elementów 6. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych 7. niemodyfikowanie planów pomocy 8. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 9. nieterminowe dokonywanie wpisów w kartach pobytu wychowanków oraz nieujmowanie w nich obligatoryjnych elementów 10. nieprowadzenie zajęć przez pedagoga 11. niezapewnienie dzieciom opieki przez zgodną z przepisami liczbę wychowawców (osób pracujących z dzieckiem) 12. niezapewnienie wysłuchania dzieci w związku dokonywaniem oceny ich sytuacji 13. niezapewnienie pełnej realizacji zadań określonych w regulaminie organizacyjnym przez psychologa, pedagoga i pracownika socjalnego 14. niedokumentowanie w rzetelny sposób przesłanek różnicowania kwot kieszonkowego wypłacanego wychowankom

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
13.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza nr 3 w Puławach – utworzona z dniem 1 stycznia 2021 r.	1. zapewnienie zindywidualizowanych, odpowiednich do potrzeb działań opiekuńczo-wychowawczych 2. przestrzeganie limitów dotyczących wieku oraz liczby dzieci 3. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 2. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych i planach pomocy dzieciom wszystkich obligatoryjnych elementów 3. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych 4. prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych przez osoby nieuprawnione 5. niedokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci
14.	Dom Dziecka w Pacółtowiu	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz pedagoga 3. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 4. podejmowanie działań reintegracyjnych 5. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. sporządzenie diagnoz psychofizycznych i planów pomocy dziecku z opóźnieniem 2. niemodyfikowanie planów pomocy 3. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań psychofizycznych i pedagogicznych 4. niezapewnienie wysłuchania dzieci w związku dokonywaniem oceny ich sytuacji
15.	Dom dla Dzieci im. Sybiraków w Szymborowie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. podejmowanie działań reintegracyjnych 3. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. prowadzenie w jednym budynku i na jednej nieruchomości gruntowej więcej niż jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej 2. niedostosowanie placówki do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej 3. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 4. przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci 5. niezapewnienie wychowankom dostępu do zajęć terapeutycznych oraz nieprowadzenie kart udziału w zajęciach terapeutycznych 6. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 7. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych wychowanków i kart udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa

16.	Dom dla Dzieci nr 1 w Pasymiu	1. spełnianie wymogów dotyczących miejsca prowadzenia placówki 2. sporządzanie rzetelnych diagnoz psychofizycznych, planów pomocy dziecku, kart pobytu oraz arkuszy pracy z pedagogiem 3. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz pedagoga 4. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. niedostosowanie placówki do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej 2. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 3. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych
17.	Dom dla Dzieci „W Parku” w Olsztynie	1. zapewnienie dzieciom przez zatrudnionych w placówce wychowawców oraz specjalistów zindywidualizowanych i odpowiednich do ich potrzeb działań opiekuńczo-wychowawczych 2. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz specjalistów 3. podejmowanie działań reintegracyjnych 4. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. prowadzenie na jednej nieruchomości gruntowej więcej niż jednej placówki opiekuńczo-wychowawczej 2. niedostosowanie placówki do wymogów art. 95 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej 3. nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi 4. sporządzenie diagnoz psychofizycznych z opóźnieniem 5. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych 6. nieterminowe dokonywanie wpisów w kartach pobytu 7. nieprowadzenie kart udziału w zajęciach prowadzonych przez terapeutę 8. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci
18.	Dom Dziecka im. ks. Zygmunta Gorazdowskiego w Krośnie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. spełnianie wymogów dotyczących miejsca prowadzenia placówki 3. zapewnienie dzieciom przez zatrudnionych w placówce wychowawców oraz specjalistów zindywidualizowanych i odpowiednich do ich potrzeb działań opiekuńczo-wychowawczych 4. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	1. dopuszczenie do pracy z dziećmi osób bez wymaganych ważnych zaświadczeń lekarskich 2. sporządzenie diagnoz psychofizycznych z opóźnieniem 3. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych wszystkich obligatoryjnych elementów 4. niezapewnienie udzielania pomocy pedagogicznej 5. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych 6. niezapewnienie dzieciom odpowiedniej opieki

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
19.	Dom Dziecka im. Janusza Korczaka w Strzyżowie	- dostosowanie placówki w ustawowym terminie do wymogów organizacyjnych, dotyczących wieku i liczby dzieci oraz warunków lokalowych - zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych wychowanków - zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej	- przyjmowanie większej niż dopuszczalna liczby dzieci - nieposiadanie przez osobę zatrudnioną na stanowisku terapeuty wymaganego udokumentowanego przygotowania do prowadzenia terapii o profilu potrzebnym w pracy z dzieckiem i rodziną - niezapewnienie udzielania pomocy terapeutycznej - niezapewnienie udzielania pomocy psychologicznej - nieweryfikowanie przy zatrudnianiu pracowników posiadania przez nich kwalifikacji wymaganych do sprawowania opieki nad dziećmi - niewskazanie w diagnozach psychofizycznych dat ich sporządzenia oraz osób je sporządzających i niezawarcie wszystkich obligatoryjnych elementów - niewskazanie w planach pomocy dzieciom dat ich sporządzenia i niezawarcie w nich wszystkich obligatoryjnych elementów - niemodyfikowanie lub nieterminowe modyfikowanie planów pomocy - niezapewnienie specjalistycznych działań opiekuńczo-wychowawczych, pomimo posiadania dokumentów wskazujących na potrzebę objęcia dzieci takimi działaniami - niezapewnienie dzieciom odpowiedniej opieki - nieterminowe dokonywanie wpisów w kartach pobytu - nieprowadzenie kart udziału w zajęciach prowadzonych przez pedagoga i terapeutę oraz obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji pedagogicznych i psychologicznych - niezapewnienie wysłuchania dzieci w związku dokonywaniem oceny ich sytuacji - nieuwzględnianie w okresowych ocenach sytuacji dzieci wszystkich elementów - niepodejmowanie działań reintegracyjnych ukierunkowanych na powrót dzieci do rodzin biologicznych

20.	Dom Dziecka Hanka w Dębicy	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 3. podejmowanie działań reintegracyjnych 4. zadbanie o bezpieczeństwo dzieci podczas stanu epidemii COVID-19 oraz niezbędne wyposażenie do przeprowadzania nauki zdalnej 5. realizowanie działań opiekuńczo-wychowawczych adekwatnych do zdiagnozowanych potrzeb dzieci i odpowiadających im problemom	1. sporządzenie diagnoz psychofizycznych z opóźnieniem 2. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych 3. nieterminowe dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci 4. niezapewnienie dzieciom odpowiedniej opieki
21.	Dom dla Dzieci „Dobrawa” w Rzeszowie	1. zapewnienie w placówce dobrych warunków lokalowych 2. posiadanie odpowiednich kwalifikacji przez pracowników placówki 3. zapewnienie dzieciom opieki podczas zajęć opiekuńczo-wychowawczych i specjalistycznych przez odpowiadającą przepisom liczbę wychowawców oraz specjalistów 4. podejmowanie działań reintegracyjnych	1. niezawarcie w diagnozach psychofizycznych wszystkich obligatoryjnych elementów 2. sporządzenie planów pomocy dzieciom przed opracowaniem diagnoz psychofizycznych 3. nieprowadzenie obligatoryjnych arkuszy badań i obserwacji psychologicznych i pedagogicznych 4. zawieszenie przez dyrektora procesu dokonywania oceny wychowanków

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Analiza stanu prawnego

Organizacja pieczy zastępczej

W ustawie *o pieczy zastępczej* określono m.in.: zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej; zasady finansowania i zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i ww. pieczy, a także kwalifikacje osób zatrudnionych na stanowisku dyrektora placówki i osób pracujących z dziećmi w takich jednostkach. Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są m.in. jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z tego zakresu.

Rozporządzenie *w sprawie pieczy zastępczej* określa: tryb i sposób kierowania i przyjmowania dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz jej opuszczania; organizację placówek, w tym: maksymalną liczbę dzieci pozostających pod opieką jednego wychowawcy oraz innych osób pracujących z dziećmi, w zależności od organizacji pracy i potrzeb dzieci; warunki sprawowania opieki w godzinach nocnych; organizację pracy wychowawczej, w tym tryb przeprowadzania diagnozy psychofizycznej dziecka i prowadzoną dokumentację; standardy usług świadczonych oraz wzór wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie placówki.

Według przepisów art. 32–34 ustawy *o pieczy zastępczej*, piecza jest organizowana przez powiat i sprawowana – w formie rodzinnej lub instytucjonalnej, np. w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej – w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zapewnia ona: pracę z rodziną, umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia, a w przypadku braku takiej możliwości – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym; przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia; pokonywanie trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki; nawiązywanie i podtrzymywanie bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Zgodnie z art. 101 ust. 1 ustawy *o pieczy zastępczej* placówka opiekuńczo-wychowawcza może być prowadzona jako placówka typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, czy rodzinnego. Według art. 106 ustawy placówka powstaje z dniem uzyskania zezwolenia wojewody właściwego ze względu na miejsce jej prowadzenia i w budynku, co do zasady, może się mieścić tylko jedna taka placówka. Nie może się mieścić też na jednej nieruchomości gruntowej ani w jednym budynku z izbami wytrzeźwień lub z innymi podmiotami zapewniającymi całodobową opiekę. Wojewoda może jednak zezwolić na funkcjonowanie w jednym wielorodzinnym budynku oraz na jednej nieruchomości gruntowej więcej niż jednej placówki do 14 dzieci, uwzględniając ich specyfikę i zadania oraz potrzeby środowiska lokalnego.

Przepis art. 95 ustawy stanowi, że w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa. Można także umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W przypadku, gdy umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej dziecko lub osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej zostały umieszczone w domu pomocy społecznej, SOSW, MOW, MOS zapewniającym całodobową opiekę, specjalnym ośrodku wychowawczym, hospicjum stacjonarnym, oddziale medycyny paliatywnej, areszcie śledczym, schronisku dla nieletnich, zakładzie karnym, zakładzie poprawczym dyrektor tej placówki może, pomimo przekroczenia dopuszczalnej liczby dzieci w placówce, za zezwoleniem wojewody, przyjąć kolejne dziecko.

W okresie przejściowym liczba dzieci i ich wiek zostały uregulowane w przepisach art. 230, 231 i 232 ustawy *o pieczy zastępczej*, zgodnie z którymi liczba dzieci po upływie okresu, o którym mowa w art. 229 ust. 8, nie dłużej jednak niż do dnia 1 stycznia 2021 r., nie może być wyższa niż 30, natomiast w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. mogą przebywać dzieci powyżej siódmego roku życia, a po upływie tego okresu – dzieci powyżej 10. roku życia.

W art. 4 ustawy *o pieczy zastępczej* wskazano warunki stosowania ustawy. Stwierdzono, że należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do: wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka; powrotu do rodziny; utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów; stabilnego środowiska wychowawczego; kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku; pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia; ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka; informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości; ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem; poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej; dostępu do informacji dotyczących pochodzenia.

Według art. 35 ust. 1 i art. 37 ust. 1 i 2 ustawy umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, a objęcie dziecka jedną z jej form następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności. Osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą dyrektora, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli uczy się w szkole, w uczelni, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu

Warunki stosowania
ustawy o pieczy zastępczej

Czas trwania pieczy
zastępczej

Świadczenia w pieczy zastępczej

niepełnosprawności i uczy się w szkole, w uczelni, na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

Przepis art. 93 ust. 4 ustawy *o pieczy zastępczej* określa, że placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej; podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi; zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Rozporządzenie w sprawie *pieczy zastępczej* w § 18 stanowi, że dziecku umieszczonemu w placówce opiekuńczo-wychowawczej zapewnia się m.in.: wyżywienie dostosowane do jego potrzeb rozwojowych, kulturowych, religijnych oraz stanu zdrowia; dostęp do opieki zdrowotnej; zaopatrzenie w produkty lecznicze; zaopatrzenie w środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyroby medyczne; dostęp do zajęć wychowawczych, kompensacyjnych, a także terapeutycznych i rewalidacyjnych; wyposażenie w odzież, obuwie, bieliznę i inne przedmioty osobistego użytku, stosownie do wieku i indywidualnych potrzeb, zabawki odpowiednie do wieku rozwojowego, środki higieny osobistej; zaopatrzenie w podręczniki, pomoce i przybory szkolne; dostęp przez całą dobę do podstawowych produktów żywnościowych oraz napojów; dostęp do nauki, która w zależności od potrzeb dzieci odbywa się: w szkołach poza placówką opiekuńczo-wychowawczą, w systemie nauczania indywidualnego; pomoc w nauce, w szczególności przy odrabianiu zadań domowych oraz w miarę potrzeby przez udział w zajęciach wyrównawczych; uczestnictwo, w miarę możliwości, w zajęciach pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych.

Stosownie do § 18 ust. 3 rozporządzenia, placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dzieciom: pokoje mieszkalne nie większe niż pięcioosobowe, właściwie oświetlone, o powierzchni zapewniającej przechowywanie rzeczy osobistych i swobodne korzystanie z wyposażenia; łazienki z miejscem do prania i suszenia rzeczy osobistych i toalety, w liczbie umożliwiającej korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny; miejsce do nauki; miejsce do przygotowywania posiłków, zapewniające odpowiednie warunki do przechowywania i obróbki żywności; wspólną przestrzeń mieszkalną, w której można spożywać posiłki, stanowiącą miejsce spotkań i wypoczynku.

Według postanowień art. 105 ustawy *o pieczy zastępczej* placówka opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności: legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. Placówka taka

zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Przepis § 13 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej stanowi, że za właściwą organizację pracy wychowawczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej odpowiada dyrektor. Organizując pracę wychowawczą, dyrektor bierze pod uwagę konieczność: zapewnienia dziecku poczucia bezpieczeństwa; prowadzenia przez wychowawców indywidualnej pracy z dzieckiem oraz pracy z grupą dzieci; opracowywania przez wychowawców planu pomocy dziecku oraz prowadzenia karty pobytu dziecka; udziału wychowawców w pracach zespołu do spraw okresowej oceny dziecka; współpracy wychowawców z rodziną dziecka, z osobami biorącymi udział w procesie wychowawczym dziecka, z sądem oraz innymi instytucjami.

Liczba dzieci pozostających pod opieką jednej osoby pracującej z dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej, według § 10 rozporządzenia, powinna odpowiadać potrzebom dzieci oraz rodzajowi prowadzonych zajęć. W czasie zajęć opiekuńczych i wychowawczych pod opieką jednego wychowawcy może przebywać nie więcej niż 14 dzieci; w czasie zajęć prowadzonych przez pedagoga, psychologa albo osobę prowadzącą terapię, pod ich opieką może przebywać nie więcej niż sześcioro dzieci. Zgodnie z § 16 rozporządzenia, wychowawca kieruje procesem wychowawczym nie więcej niż pięciorga dzieci.

Według § 11 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej liczbę osób pracujących z dziećmi, sprawujących opiekę w godzinach nocnych, ustala się na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo każdego dziecka. W godzinach nocnych, opiekę sprawuje co najmniej jedna osoba pracująca z dzieckiem. Przepis § 12 rozporządzenia stanowi, że opieka w godzinach nocnych sprawowana jest w sposób zapewniający bieżący i stały nadzór nad dziećmi. Osoby pracujące z dzieckiem, sprawujące opiekę w godzinach nocnych w placówce opiekuńczo-wychowawczej są obowiązane co najmniej trzykrotnie w ciągu nocy przeprowadzić obchód. Zgodnie zaś z § 20 w okresie od dnia 2 stycznia 2013 r. do dnia 1 stycznia 2021 r., w placówce opiekuńczo-wychowawczej w której przebywa więcej niż 14 dzieci, w godzinach nocnych opiekę sprawują co najmniej dwie osoby pracujące z dzieckiem, w tym jeden wychowawca.

Zgodnie z § 14 rozporządzenia niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej psycholog lub pedagog sporządza diagnozę psychofizyczną dziecka, w której uwzględnia analizę: mocnych stron dziecka i jego potrzeb w zakresie opiekuńczym, rozwojowym, emocjonalnym oraz społecznym; przyczyn kryzysu w rodzinie oraz wpływu tego kryzysu na rozwój dziecka; relacji dziecka z jego najbliższym otoczeniem oraz osobami ważnymi dla dziecka; rozwoju dziecka. Diagnoza zawiera, odpowiednio do wieku, rozwoju i doświadczeń dziecka, wskazania dotyczące: dalszej pracy pedagogicznej z dzieckiem; programu terapeutycznego; pracy z rodziną dziecka; pracy przygotowującej dziecko do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka; przygotowania dziecka do usamodzielnienia.

Obowiązki dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej

Dopuszczalna liczba dzieci podczas zajęć

Obowiązki związane z opracowaniem diagnozy psychofizycznych i planów pomocy dzieciom

Według § 15 ww. rozporządzenia niezwłocznie po sporządzeniu diagnozy wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka, we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje plan pomocy dziecku, stosownie do okoliczności, rozwoju psychicznego i fizycznego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka, biorąc pod uwagę zdanie dziecka. W planie tym określa się cele i działania krótkoterminowe i długoterminowe, uwzględniając w szczególności wiek dziecka, jego możliwości psychofizyczne, sytuację rodzinną i przebieg procesu przygotowania dziecka do usamodzielnienia; wyznacza się cel pracy z dzieckiem, uwzględniający powrót dziecka do rodziny, umieszczenie dziecka w rodzinie przysposabiającej, umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub przygotowanie dziecka do usamodzielnienia. Jest on opracowywany na podstawie diagnozy, dokumentacji, analizy: procesu zmian rozwoju psychicznego i fizycznego w czasie pobytu w placówce opiekuńczo-wychowawczej; potrzeb w sferze opiekuńczej, rozwojowej, emocjonalnej, więzi z rodziną, relacji społecznych i funkcjonowania w grupie i środowisku rówieśniczym i szkolnym; środowiska, z którego pochodzi; rozwoju edukacyjnego; wpływu sytuacji kryzysowej w rodzinie na rozwój dziecka i jego funkcjonowanie w placówce, a także poza nią; oceny efektów pracy z rodziną dziecka prowadzonej przez asystenta rodziny. Plan pomocy dziecku jest modyfikowany w zależności od zmieniającej się sytuacji dziecka lub jego rodziny, nie rzadziej niż co pół roku.

Praca z dziećmi

Praca z dzieckiem w placówce – stosownie do art. 100 ustawy o *pieczy zastępczej* – jest prowadzona zgodnie z planem pomocy dziecku, sporządzonym i realizowanym przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną. Pracę z grupą dzieci oraz pracę indywidualną z dzieckiem organizuje wychowawca, który też realizuje zadania wynikające z planu pomocy dziecku oraz pozostaje w stałym kontakcie z rodziną.

Ocena sytuacji dzieci

Zgodnie z przepisami art. 135 i 136 ustawy w placówce opiekuńczo-wychowawczej zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka ocenia sytuację umieszczonych tam dzieci w celu: ustalania aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka; analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną; modyfikowania planu pomocy dziecku; monitorowania procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie; oceny stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb; oceny możliwości powrotu dziecka do rodziny lub umieszczenia go w rodzinnej pieczy zastępczej; informowania sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, przepisów ustawy o działalności leczniczej lub o pomocy społecznej. Oceny te winny być przeprowadzone w terminach określonych w art. 138 ustawy.

Dokumentowanie pracy z dziećmi

Według § 17 rozporządzenia w *sprawie pieczy zastępczej* w placówce opiekuńczo-wychowawczej dla każdego dziecka prowadzi się:

- plan pomocy dziecku;
- kartę pobytu dziecka, która zawiera w szczególności: opis relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi; opis funkcjonowania

społecznego w placówce i poza nią; informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą oraz jego nauki; opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności; informacje o stanie zdrowia, w tym psychicznego, o lekach, o pobytach w szpitalu, w tym psychiatrycznym, o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla niego wydarzeniach; opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny;

- kartę udziału w zajęciach prowadzonych przez psychologa, pedagoga lub osobę prowadzącą terapię, z opisem ich przebiegu, o ile dziecko tego wymaga;
- arkusze badań i obserwacji psychologicznych oraz pedagogicznych.

Kartę pobytu dziecka uzupełnia się nie rzadziej niż co miesiąc. W placówce opiekuńczo-wychowawczej prowadzi się ewidencję dzieci, która zawiera: imię i nazwisko dziecka; datę i miejsce urodzenia; adres ostatniego miejsca zamieszkania; aktualny adres zamieszkania rodziców lub jego opiekunów prawnych.

Analiza uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych

Placówki opiekuńczo-wychowawcze spełniają kluczową rolę w zapewnieniu dzieciom niemającym możliwości wychowywania się z rodzicami warunków opieki adekwatnych do ich stanu emocjonalnego. Stan psychiczny i poziom przygotowania do samodzielnego życia wychowanków w dużym stopniu uzależniony jest od podejmowanych w placówce działań opiekuńczo-wychowawczych.

Część dzieci w nich przebywających ma różne schorzenia, np. zaburzenia rozwoju, Alkoholowy Zespół Płodowy (FAS), Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) czy orzeczenia o niepełnosprawności. Wiele dzieci ma traumę wynikającą z odrzucenia przez rodziców. Potrzebują stałego specjalistycznego wsparcia: psychologa, psychiatry czy pedagoga.

Warunkiem koniecznym dla prawidłowego wykonywania ustawowych działań jest stworzenie spójnego systemu wychowawczego polegającego na rzetelnym sporządzeniu diagnozy psychofizycznej i planu pomocy oraz realizowaniu na ich podstawie odpowiedniego procesu wychowawczego, właściwe stosowanie przepisów prawa oraz uregulowań wewnętrznych dotyczących zakresu obowiązków i odpowiedzialności osób pracujących w placówce. Działania takie muszą być zgodne ze standardami opieki i wychowania oraz dostosowane do indywidualnych potrzeb, możliwości i wieku dzieci. Powinny się one odbywać w atmosferze tolerancji, zaufania i zrozumienia, z zachowaniem prawa dzieci do równego traktowania, stabilnego środowiska wychowawczego i ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w ich życie oraz ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem.

Bulwersujące są doniesienia medialne wskazujące na niewłaściwe zachowanie wychowawców w stosunku do podopiecznych przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym z niepełnosprawnościami umysłowymi bądź ruchowymi, którzy wymagają stosowania

specjalistycznych terapii, wyrównywania szans rozwojowych i edukacyjnych. Niewłaściwe zachowania pracowników placówek polegały np. na stosowaniu okrutnych kar (wkładaniu pokrzyw do bielizny, kłęczeniu na soli), wprowadzaniu nadmiernego rygoru, zastraszaniu, biciu i kopaniu, wykręcaniu rąk, ciągnięciu za włosy, polewaniu zimną wodą, kąpaniu w gorącej wodzie, przymuszaniu do wkładania głowy pod wodę w basenie, zabieraniu zabawek, zmuszaniu do jedzenia, wywoływaniu panicznego strachu wśród dzieci.

Dom dziecka powinien zapewniać wychowankom poczucie bezpieczeństwa oraz prawa do wyrażania opinii w sprawach, które ich dotyczą. Wychowawcy winni posiadać odpowiednie predyspozycje interpersonalne i stale dążyć do wzbogacania swojego warsztatu pracy tak, aby treści przekazywane dzieciom nie były oparte na przymusie, zakazach i nakazach, a wychowanie opierało się na wzajemnym szacunku i odbywało się w przyjaznej dla dzieci atmosferze. Stan epidemii COVID-19 wymusił konieczność prowadzenia nauki zdalnej, zakup laptopów, maseczek oraz płynów dezynfekujących dla domów dziecka. W 2020 r. na powyższe cele przeznaczono prawie 130 milionów złotych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Przepisy ustawy *o pieczy zastępczej* ograniczające liczbę dzieci, które mogą przebywać w placówce opiekuńczo-wychowawczej miały na celu stworzenie środowiska przypominającego dom rodzinny. W placówce, w której znajduje się duża liczba wychowanków trudniej realizować ustawowe działania, w mniejszych – proces ten przebiega sprawniej. Łatwiej skoncentrować prowadzone działania na indywidualnych potrzebach dziecka i rodziny. Termin dostosowania placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymogu ustalającego maksymalną liczbę 14 dzieci w placówce upłynął z dniem 31 grudnia 2020 r. Samorządy miały osiem lat na takie przekształcenie domów dziecka, aby spełniały wymagane standardy.

Ustawa *o pieczy zastępczej* nałożyła obowiązek, aby od 2015 r. w placówkach nie było dzieci młodszych niż siedem lat, a od 2020 r. – młodszych niż 10 lat. Tymczasem z danych GUS za 2018 r. wynika, że w instytucjonalnej pieczy zastępczej w 1125 placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało 16 655 dzieci, z czego: 23,3% w wieku 10–13 lat; 9,4% w wieku od siedmiu do dziewięciu lat; 5,7% w wieku od czterech do sześciu lat; 3,4% w wieku od jednego roku do trzech lat; 1,3% poniżej roku. Na koniec 2019 r. dzieci w wieku od siedmiu do 13 lat stanowiły 35,4%, w wieku od czterech do sześciu lat – 9,5%, w wieku od jednego roku do trzech lat – 7,1%, poniżej roku – 1,6%.

Separacje, rozstania odbijają się na całym rozwoju dziecka. Jeśli powrót dziecka do rodziny nie jest możliwy, należy dążyć aby dziecko miało kontakt z rodzicami biologicznymi. Zgodnie z założeniami ustawy *o pieczy zastępczej*, działania podejmowane w domach dziecka, winny być skierowane na pomoc rodzicom w odzyskaniu dziecka, jednak w wielu przypadkach praca z rodziną biologiczną ustaje, gdy trafia ono do placówki. Szczególnie ważnym aspektem są działania reintegracyjne z aktywnym i świadomym udziałem w nich rodziców biologicznych, którzy powinni być traktowani z szacunkiem, mieć możliwość widywania dzieci, uczestnictwa w ich rozwoju i wychowaniu a także wsparcia w dążeniu do zmiany dotychczasowego życia.

W 2018 r. Rzecznik Praw Dziecka opracował *Standardy ochrony praw dziecka*, w których odniósł się do Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona, iż we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną jest jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie, by dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy jest ono konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Państwo musi szanować prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych relacji osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców. Jednym z podstawowych praw dziecka jest prawo do życia i wychowania w rodzinie, która jest naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra dziecka. Z tego względu powinna być ona otoczona niezbędną ochroną i wsparciem. Interwencja państwa prowadząca do odebrania dziecka rodzicom, powinna mieć miejsce w ostateczności, dopiero po zastosowaniu i wykorzystaniu innych, mniej dotkliwych dla dziecka i rodziny środków lub jedynie wtedy, gdy dobro dziecka wymaga podjęcia zdecydowanych i niezwłocznych działań. Piecza zastępcza, jako środek tymczasowej pomocy rodzinie, powinna być stosowana tylko wtedy, gdy inne działania nie dały pożądanego skutku lub gdy ze względu na okoliczności zachodzi potrzeba niezwłocznego odebrania dziecka z rodziny. W tym czasie powinna być prowadzona praca z rodziną biologiczną, mająca na celu usunięcie trudności opiekuńczo-wychowawczych oraz stworzenie warunków do powrotu dziecka do rodziny albo powinny zostać podjęte kroki zmierzające do znalezienia dla dziecka odpowiedniego środowiska w rodzinie adopcyjnej.

W przypadku pozostawiania dzieci w pieczy zastępczej, w szczególności instytucjonalnej, obowiązkiem państwa jest zagwarantowanie poszanowania ich praw. Przy realizacji prawa dziecka do nauki działania państwa ukierunkowane powinny być m.in. na rozwijanie w dziecku – w jak najpełniejszym zakresie – osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych. Kształtowanie u dziecka szacunku do drugiego człowieka, jego wolności i praw, zasad zawartych w międzynarodowych i krajowych aktach prawnych, tożsamości kulturowej, języka i wartości narodowych stanowi podstawę do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Standardy ochrony praw dziecka ujmują m.in. *Standardy pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zakresie opieki i wychowania* oraz *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych*, które wskazują m.in., że:

- istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo-wychowawczej jest realizowanie prawa dziecka do powrotu do rodziny własnej, zapewnienia stabilnego środowiska rodzinnego w rodzinie adopcyjnej lub zastępczej i przygotowania do samodzielnego życia;
- placówka powinna mieć charakter domowy i nie powinno mieszkać w niej więcej niż 14 dzieci;

- przeniesienie dziecka do innej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub wnioskowanie o umieszczenie w MOS, MOW, specjalnym ośrodku wychowawczym, SOSW jest ostatecznością i może nastąpić po wyczerpaniu wszystkich możliwych środków zapewniających dziecku stabilną sytuację;
- wychowawcy i inni specjaliści zatrudnieni w placówce działają na rzecz budowania bezpiecznych więzi rodzinnych i relacji interpersonalnych podopiecznych;
- dziecko ma prawo do pomocy (także specjalistycznej) w radzeniu sobie z emocjami własnymi i innych osób oraz do indywidualnej pomocy psychologicznej i terapeutycznej;
- dziecko ma prawo do szacunku ze strony wychowawców i innych specjalistów zatrudnionych w placówce;
- podstawowym celem pracy opiekuńczo-wychowawczej jest realizacja prawa dziecka do życia w rodzinie – własnej lub w innym, trwałym środowisku rodzinnym;
- praca wychowawcza z dzieckiem uwzględnia jego poczucie bezpieczeństwa oraz prawo do wyrażania własnych poglądów i opinii w sprawach go dotyczących;
- praca wychowawcza ma charakter indywidualny i opiera się na analizie potrzeb rozwojowych dziecka;
- wychowawca dziecka i inni pracownicy placówki działają na rzecz odbudowy więzi emocjonalnych z członkami rodziny dziecka (o ile sprzyja to dobru dziecka), mają wiedzę na temat znaczenia trwałych relacji emocjonalnych, jak również następstw separacji dziecka od osób bliskich oraz działają na rzecz budowania przez dziecko więzi z ważnymi dla niego osobami;
- wychowawca jest odpowiedzialny za pomoc dziecku w zapewnieniu odpowiednich warunków do rozwoju, w tym za zapewnienie dostępu do odpowiedniej opieki zdrowotnej, psychologicznej i specjalistycznej;
- wychowawcy i inni pracownicy placówki posługują się w swojej pracy metodami wychowawczymi, które nie są oparte na arbitralności, karach i jakichkolwiek innych formach przemocy emocjonalnej lub fizycznej.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁷⁹
2. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*⁸⁰.
3. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*⁸¹.
4. Ustawa z dnia 5 września 2016 r. o *zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw*⁸².
5. Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o *przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym*⁸³.
6. Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o *własności lokali*⁸⁴.
7. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o *szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*⁸⁵.
8. Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o *zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów*⁸⁶.
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w *sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej*⁸⁷.

⁷⁹ Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.

⁸⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.

⁸¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 821, ze zm.

⁸² Dz. U. poz. 1583.

⁸³ Dz. U. z 2020 r. poz. 152.

⁸⁴ Dz. U. z 2021 r. poz. 1048.

⁸⁵ Dz. U. z 2021 r. poz. 2095, ze zm.

⁸⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1026.

⁸⁷ Dz. U. Nr 292, poz. 1720.

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Rzecznik Praw Dziecka
8. Minister Rodziny i Polityki Społecznej
9. Sejmowa Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
10. Sejmowa Komisja Polityki Społecznej i Rodziny
11. Sejmowa Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej
12. Senacka Komisja Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej
13. Senacka Komisja Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej
14. Wojewodowie
15. Starostowie
16. Kierownicy kontrolowanych jednostek

6.5. Stanowisko Ministra do informacji o wynikach kontroli

**MINISTER
RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

BKA-II.081.19.1.2022.IK

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

**Pan
Marian Banaś
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli**

Dotyczy: Informacji o wynikach kontroli NIK *Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka.*

Szanowny Panie Prezesie,

przekazuję stanowisko do Informacji Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli P/21/089 *Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka*, otrzymanej przy piśmie NIK znak: LRZ.430.001.2022 z dnia 5 maja 2022 r.

Ad wniosek a)

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej podejmuje działania mające na celu propagowanie dobrych praktyk w zakresie wdrażania skutecznych działań reintegracyjnych przez jednostki organizacyjne systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

Ad wniosek b)

Odnosząc się do kwestii podejmowania działań wspierających zwiększenie liczby specjalistyczno-terapeutycznych placówek opiekuńczo-wychowawczych należy zaznaczyć, że Ministerstwo kładzie aktualnie nacisk przede wszystkim na rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym form dedykowanych dzieciom ze specjalnymi potrzebami.

Biorąc pod uwagę rodzaj problemów zdrowotnych dzieci, o których mowa w Informacji, należy podkreślić, iż piecza zastępcza nie powinna dublować instytucji do tego powołanych, które pozostają w kompetencjach ministra właściwego ds. zdrowia lub ministra właściwego ds. edukacji.

Procedowany obecnie projekt ustawy o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw (UD-135) zawiera zasadniczy zakaz tworzenia nowych form instytucjonalnej pieczy zastępczej. Zgodnie z proponowanymi zmianami placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego, a także interwencyjne ośrodki preadopcyjne oraz regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne będą mogły być tworzone tylko w przypadku gdy:

- 1) utworzenie nowej placówki lub przekształcenie istniejącej placówki nie spowoduje zwiększenia liczby miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie danego powiatu, albo
- 2) jest to umotywowane szczególnymi potrzebami lokalnymi. W takiej sytuacji konieczne jednak będzie uprzednie uzyskanie opinii Rzecznika Praw Dziecka o zasadności utworzenia placówki.

Projekt zawiera także rozwiązania, które mają służyć rozwojowi rodzinnych form pieczy zastępczej. Wśród nich należy wskazać przede wszystkim: wprowadzenie, przy użyciu systemu teleinformatycznego, rejestru pieczy zastępczej, wprowadzenie elementów derejonizacji rodzinnej pieczy zastępczej, zmiany w zasadach przekształceń rodzin zastępczych niezawodowych w zawodowe i podpisywania umów z nowymi rodzinami zastępczymi zawodowymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka, czy też podwyższenie wysokości wynagrodzenia rodzin zastępczych zawodowych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka, jak również wprowadzenie zmian w zakresie jego waloryzacji.

Należy zaznaczyć, że w tym roku minęło 10 lat od wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Jej uchwalenie było krokiem milowym w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Sytuacja w pieczy zastępczej jest stale monitorowana przez resort rodziny.

Z wyrazami szacunku

Minister

z up. Stanisław Szwed

Sekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/

Sprawę prowadzi: Iwona Kachnik,

E-mail: iwona.kachnik@mrips.gov.pl

Telefon: 538-117-659